

Cap-008(1)

LES ~~CONTES~~ DE CATALUNYA CONTADES A UN INFANT

A Georges i Andrée de Paepe, pares de la petita
Lucette que a Lavaur em demanava un conte cada nit.

Lluís Capdevila

NO a : Una mena de proleg pagina 1

No a : Les dedicatòries

Al EPILEG de 1.939 fer constà que es fet per l'edició ^{de} frança

1º	EL PORRO	pagina 4
2	La TENORA	" 10
3	LA SARDANA	" 15 bis
4	LA BARRETINA	" 41
5	CARAMELLES	" 47
6	DILLUNS DE PASQUA FLORIDA	pagina 80
7	L'ENVELAT	pagina 69
8	LA PROCCSSO DELS MARINERS	" 61
9	LES NITS DE MONTSERRAT	" 101
10	EL SOMNI D'UNA NIT DE SANTA LLUCIA	Pagina 118
11	ELS TRES TOMBS	pagina 29
12	LA MANERA DE SAVER ESPERAR TEMPS MILLOR	pagina 74
13	LA GRASSA RIALLA DE CARNESTOLTES	pagina 36
14	LA FESTA MAJOR DELS MORTS	pagina 126
15	EPILEG DE 1.939	pagina 214
16	EPILEG DE 1.973	" 215

II TOMO

1 ^a	ELS XIQUETS DE VALLS	pagina 138
2 ^a	LES ROSES I ELS LLIBRES DE SANT JORDI	pagina 23
3	EL CONCERT NOCTURN DE LA RAMBLA	" 95
4	LES VIOLES DE MARÇ	" 54
5	LA FESTA MAJOR A MUNTANYA	" 107
6	LA FESTA MAJOR A LA VILA	" 113
7	LA MISSA DEL GALL	" 148
8	EL DINAR DE NADAL	" 154
9	CANÇO DE NADAL A CATALUNYA	" 161
10	EL BALCO DELS REIS	" 87

Lluís Capdevila

Cançons de No. 1
Saint Feliu de Llobregat
Andorra

LES COSES DE CATALUNYA

CONTADES A UN INFANT DE FRANÇA

entregat - 10 - I - 74
per Sanyal
M. P.
Carretera de l'Est.
Tel. 2310068

A Georges i Andrée de Paepe, pares de la petita
Lucette que a Lavaur em demanava un conte ca-
da nit.

L.C.

Una mena de proleg

Tu i jo, Lucette, estem asseguts davant el bon foc que crema en la gran llar de la teva casa de Lavour, on els teus pares han acollit tan cordialment la meva esposa. Jo, que visc a Tolosa del Llenguadoc, vinc de ~~tan~~ tan en tan a veure-la i a veure't a tu. Jo soc un home dolent, un home terrible, un "rouge", segons diuen els que tenen pa a l'ull i no deuen entendre gaire la ciencia dels colors, i he hagut de fugir de la meva terra perquè sempre he estimat el bé i la intel·ligencia, dues coses gens recomanables per a certa mena de gent. Tu, però, no em tens por i t'alegres molt quan em veus. ~~Em~~ I em beses i, quan dic que em casaré amb tu - ja som, doncs, promesos - somrius i dius que sí.

La gent estúpida té la mania de que jo no estimo els infants. ^A mi, en efecte, em desplauen els que son grollers, impertinents, rebecs. No obstant, els culpables de la grolleria, la rebequeria i la impertinencia no son ells: son els pares, que, creient per beneiterja que així els estimen més, els han educat malament, sense una correcció, sense un reny, sense ensenyar-los el que està bé i el que no ho està i els han convertit en uns petits salvatges insuportables. Moltes vegades, saps? valdria més que a l'escola hi anessin els pares en lloc dels fills. Un gran professor francès em deia un dia que l'enemic pitjor es, moltes vegades, els pares de l' alumne.

Fet i fet, però, com ni tu ni jo podem solucionar aquest problema, valdrà més que el deixem correr.

A la llar crema un bon foc i a fora, al carrer, deu fet un fred viu. Ho dic perquè els vidres de la finestra ~~estan~~ s'han ente-lat. Tu jugues amb un gos de drap que t'he comprat a Tolosa i amb un gos de carn i ossos que es diu "Mirette" i fa la mateixa cara que madame Cécile Sorel. La Mémé (I) trasteja amunt i avall preparant el sopar. La meva esposa cus. ~~Amor~~ Jo fumo i llegeixo un llibre d'un gran francès que es digué Miquel de Montaigne. Per la finestra entra la claror d'una tarda gris-un gris lleument tacat de rosa-d'una tarda que espera la neu. Paulette, la teva germana gran, es a l'escola. El teu pare, tan curt de paraules, es a treballar. La teva mare, tan dinàmica, es a l'estació.

Hi ha un gran silenci i fa l'efecte que el poble, aquest poble de Lavour que jo, gracies a tu, recordaré sempre, l'han embolicat amb cotó fluix. De tan en tan, a fora, s'oeix

(I) Mémé: avia, en català.

una breu ~~minut~~ piuladissa d'ocells, que deuen comen-
tar el fred, i aquí a la cuina l'espetegar d'un tronc a la
llar que llença una daurada constel·lació d'espurnes i u-
na flama joiosa.

Tu em mires silenciosament, estranyada que els homes po-
dem restar tan llarga estona quiets i llegint un llibre. Por-
tes una mena de gorra-caputxa ~~quadrada amb una cinta~~ color
d'avellana que et cengeix el cap, et tapa les orelles i es
nusa sota la barba. Amb aquesta gorra-caputxa, Lucette, ets
bonica com mai i més nina que mai. Damunt del front, dessota
la gorra-caputxa, avença un petit rinxol de cabells negres; els
ulls, de color de tabac, tenen una mirada greu, intel·ligent,
plena de mudes preguntes; el nas es un cigronet de carn en-
tre les dues roses de les galtes; la boca es com una cire-
ra partida pels ocells i encara no sap mentir ni dir benei-
ries com fan les persones grans.

S'hi està bé, ~~en~~ aquesta tarda freda de Març, a la vo-
ra del foc, ~~amb una mica de~~ llegint un bon llibre i fumant
una bona pipa.

Tu, però, em dius que t'aborreixes i m'ordenes, amb a-
quest tò graciosament imperatiu que teniu els infants, que et
conti un conte.

Això, aquesta cosa aparentment tan senzilla, tan facil, em
posa en un greu compromís. Jo no sé contar contes dels que
plauen als infants. Jo, enfangat en un mon d'homes i dones,
de passions i lluites, desconec el mon brillant i apoteosic
de les fades, els gnoms, les princeses ~~amb~~ embruixades, les
besties que parlen-malgrat que de besties d'aquesta mena en
conec algunes, encara que a tu et sembli estrany que exis-
teixin, les ~~carbasses~~ carbasses convertides en carrosses, les ra-
tes convertides en corcers i altres meravelles i encanteris.
Jo estic acostumat a parlar a homes i dones que han viscut
més o menys intensament, que coneixen la mentida i la vilesa
de la vida, que han estimat i han estat estimats, que han
sofert i han fet sofrir, que han odiat i han estat odiats,
que han maleït i els han maleït. Jo, llastimosament, no sé
parlar a l'ànima pura d'un infant, empresa molt difícil per-
què he oblidat les fantasies de l'infant per a pensar tan
sols en les passions de l'home. Per a parlar com voldria
parlar-te cal tenir ànima d'infant i això, quan hem sabut
per trista i amarga experiència que la vida no es precisa-
ment un conte de fades, es gairebé impossible. Tan sols un
poeta ho ha aconseguit d'una manera admirable: el danès
Joan Cristià Andersen.

Em mires molt estranyada. Totes aquestes digresions
~~em~~ t'empipen. No m'entens i val més que no m'enten-

guis.

Ho veus com no puc fer el que em demanes? Tu, es clar, no ho comprèns que un home que ja comença a tenir els cabells blancs i sempre escriu i llegeix no sápig a explicar contes. I dius que soc "méchant" i ~~villain~~ "vilain" i que ~~hammonch~~ ja no et vols casar amb mi.

Davant d'un cop tan dur, d'una decisió per mi tan llastimosa, reflexiono i després de reflexionar penso que caldrà satisfer el teu desig i contar-te un conte.

-No un, no dius tu que, com tots els vencedors, abuses de la victòria-un cada nit.

-I quan seré a Tolosa?

-No vull que hi vagis més a Tolosa. Vull que ~~ningu~~^{no} no et moguis d'aquí.

-Això sí que no pot ser.

-Perquè no pot ser?

-Perquè el senyor prefecte i els senyors gendarmes m'estimen molt i es veu que no poden viure sense mi i no volen que els abandoni.

Com els prefectes i els gendarmes son una cosa molt important- alguns companys meus d'exili creuran sempre que son massa importants i no els oblidaran mai- tu, Lucette, et resignes. I comprèns, potser per primera vegada, que resignar-se ~~mas~~ no es cosa que faci massa gràcia.

I jo et dic:

-No t'amoinis, que ja procuraré enternir-los per a que em deixin venir sovint. I com no sé cap conte, els inventaré. M'oblidaré de tot el que he viscut aquests darrers anys i et contaré les coses de la meua terra talment com si fossin ~~am~~ contes i així aprendràs d'estimar-la

Tu em mires dubitativa, tal vegada amb la desconfiança que els grans inspirem sovint als petits. Medites uns instants. Després em preguntes:

-Es bonica la teua terra?

Jo, per a evitar una possible discussió de caire patriòtic, dic:

-Ja ho veuràs.

I començo:

-Una vegada...

El porró

A Mr.i Madame Gerard Abadie,llibre-
ters a Toulouse

Una vegada era un porró...

Tu, Lucette, es clar: no saps què es un porró, i bé t'ho hauré d'explicar. Un porró es un recipient de vidre per a posar-hi vi. Com es logic, podria posar-s'hi qualsevol altre líquid, pero a casa nostra, a Catalunya, la gent assenyala i com cal hi posa vi.

El porró té dos brocs: un de vertical i ample per abocar-hi el bon suc de raim i l'altre, en forma d'embut, per a poder beure. Els mariners de la costa de Tarragona trenen un cordill i el lliguen de broc a broc. Ben plè-quan es buit no cal ni parlar-ne-gent de mar i obrers de la ciutat i del camp empunyen el porró i amb el cap un xic enlaire, talment com si veiessin visions, obren la boca i deixen que els caigui a la boca un raig de vi més o menys llarg.

No m'has entès, veritat? No he sabut donar-te idea del què es un porró ni comprens perquè s'ha de beure d'una manera tan complicada habent-hi gots i copes. Oh, bé: es que tu encara no saps el què es bò de la vida.

Mira, vaig a dibuixar-te'n un per a que sàpigues de què va.

(Aqui hi ha d'haver un porró mig plè, dibuixat d'una manera graciosament ingenua)

Què te'n sembla? Això negre es el vi, el "pinard" que els teus compatriotes estimen tan. Ai, si els teus compatriotes anaven a Catalunya i tastaven el vi! Segur que mai més no voldrien retorna a França. Deu nos en guard d'una nova invasió francesa a Catalunya.

Ara, doncs, ja saps què es un porró, veritat? Dius que sí i ja veig que no m'ho dius per compliment. Així m'agrada, car sempre t'he tingut per una noieta molt espabilada que sap el què fa i el què diu. Endavant, doncs.

Pensa que aquest estri es molt important perquè ens diu que el nostre es un poble que sap beure. I pensa que el que sap beure sense perdre el coneixement es un gran poble. A Catalunya, malgrat tenir un vi tan bò, l'embriac es una excepció. A Catalunya quan veiem un home que ha begut més del que cal diem:

-Aquest deu ser foraster.

I, dit sigui sense ganes d'ofendre ni d'exagerar, gairebé sempre ho endavinem.

El porró del conte eixí de la fàbrica amb un tò lleument verdós que enamorava, talment com ~~am~~ si l'hagussin pescat al fons de la mar on viuen les sirenes germanes de la que s'enamorà d'un príncep, cosa sempre perjudicial adhuc per una sirena, car els prínceps estan carregats de manies i donen més d'un maldecap.

Un dissabte a la tarda una dona entrà a la botiga on el porró s'estava amb altres porrons i en una plàxeriosa companyia de plats i olles i tupins i soperes i gots i copes i cetrills i, senyalant-lo, digué:
-Aquell. Vull aquell.

El tregueren del prestatge-va sentir-se un dring de tots els altres porrons que amb el dring li deien adeu-amb unes alicates li obriren el cap del broc per a que fos liberal, cosa molt convenient en els porrons i en les humanes criatures, i la dona se ~~hi~~ l'endugué a casa.

per un passeig
Passà vorejat d'arbres anyosos on hi vènen flors i ocells i pujà a un tramvia que la deixaria al suburbi de la gran ciutat, on vivia.

Duia el porró en braços, damunt del pit, per a evitar que amb una empenta no li trenquessin, talment com si hi dugués un fill infant.

Aquesta dona de qui et parlo estava casada amb un ferroviari i tenia dos fills: una nena un xic més gran que tu, que es deia Montserrat com la meva muller, i un nen si fa no fa dels mateixos anys que tu, que es deia ~~Guillem~~ Claudi com aquell marrec de Perpinyà, amic teu...

Sí, dona: Claude, aquell que té un plorar tan bonic que ni la mare ni els veïns el poden aguantar.

Bé, doncs: la dona que havia comprat el porró vivia amb el seu marit i els fills en un suburbi que en diuen Sant Andreu en el qual abunden més les fàbriques i els obrers que no pas els palaus i els senyorassos; un suburbi la vida del qual ha dit un gran autor dramàtic que estimen tots els catalans de bon cor i bona intel·ligència: Ignasi Iglesias.

El pis, molt humil, era clar i alegre. Al balcó hi havia uns testos amb flors i al menjador, a més de la taula i les cadires i el bufet, una màquina de cosir, uns quants llibres-els obrers catalans son més amics dels llibres que de les tavernes-el retrat de l'autor dramàtic que ja t'he esmentat i el d'un Josep Clavé que sense ser un gran poeta feia versos i els

musicava per a ensenyar a cantar al nostre poble.

El pater familias, que es deia Claudi com el seu fill, tingué una gran alegria en veure el porró. -Noi, que es bonic-digué-Quin coll més esvelt i quin ventre més important.

~~MMMMMMMMMM~~ A Catalunya, per a que ho sàpigues, hi ha vins molt estimables: d'Alella, del Penedés, de Verdú, de Llançà, del ~~Penedès~~ Priorat. La bona gent d'aquell pis de Sant Andreu, per a que el porró estés content l'emplenaren de videl Priorat i l'estrenaren aquella mateixa nit amb uns xerrics que feien meravellar els infants. Després de sopar, com cada dissabte, anaren al cinema del barri car feien un film de cowboys, que son els millors del mon perquè després de molts trangols i peripecies, el traïdor, o el dolent, diga-li com vulguis, sempre surt castigat i el bò es casa amb una noia molt maca i troba un tresor amagat sota terra.

I seguí la vida de sempre, clara i recta: la petita Montserrat i el petit ~~diu~~ Claudi anant a l'escola perquè calia aprendre de llegir, d'escriure i d'altres coses per a que de grans no fossin unes pobres bestioles; el pare anant cada dia al treball; la mare tenint cura de la casa.

De tan en tan, quan s'esqueia una festa grossa, hi havia estrordinaris: la família anava al teatre i la taula s'ornava amb llepolies de les que tan plauen als infants i als que ja no son infants.

El porró estava molt content d'haver anat a raure en aquella casa i amb aquella família. La muller el netejava i l'eixugava ben eixugat per a que tothom veiés que se li tenien els miraments que mereixia. Algunes vegades-ell, el porró, ignorava que allò passava sempre els diumenges o el dijous gras o bé el dilluns de Pasqua Florida-la família anava "dinar a fora", asseguts damunt de l'herba, i, ja no cal dir-ho, s'enduien el porró. El cel semblava més blau que quan el contemplaven des del suburbi plè de fàbriques i hi havia més arbres que al suburbi i l'aire feia una olor molt bona de terra humida i herbes boscanes.

El porró, ben assegut a terra, resplendia com un sol i les papellones el voltaven meravellades prenent-lo per una gran flor de vidre. I ell, tot cofoi, acceptava l'homenatge i el regradiava amb un somriure de llum.

A l'estiu la família anava gairebé cada diumenge a passejar el dia a la platja. Marit i muller i els fills es banyaven i a ell, el porró, mmmmmmm l'estimaven tan

que també, talment com si fos una persona, el posaven en remull. No precisament a la mar, que per ell era massa gran: dintre d'una galleda ben plena d'aigua fresca. Ah, que bé que s'hi estava dintre la galleda d'aigua fresca aquelles hores xardoroses de Juliol i d'Agost!

Els altres dies, els feiners, que, per als obrers com per a tothom són sortosament els que més abunden, el porró no es movia de casa i l'excursió que feia era més curta: del bufet a la taula i de la taula al bufet en viatge d'anada i tornada. Estava, però, d'allò més content quan es veia enlaire i amb un fil de vi vermell que anava del broc a les bocues. I estava content i orgullós de sentir-se empunyat per la ma d'aquell obrer que sabia treballar, llegir un llibre i acaronar un infant: tres coses que no totes les mans saben fer.

Tot anava bé i la nau de la casa a més d'un mon, cada casa es com una nau en la mar de la vida: avençava empenya per un vent de bonança, però la mar de la vida també té esculls i tempestes. Un dia els obrers ferroviaris acordaren fer vaga.

Tu no ho saps què és una vaga, oi? Si t'ho explicava segurament no ho entendries, car encara entre les persones grans n'hi ha que no ho entenen ni ho volen entendre. Una vaga és deixar de treballar, obeint uns motius determinats, i, per tant, deixar de cobrar la setmanada. Una vaga, comprés? És una cosa sense plaent en les llars dels treballadors. S'han acabat la tranquil·litat i l'alegria, les dinades al camp, les anades al cinema i al teatre. Si la vaga dura gaire pot passar que els infants dels obrers vagin amb les sabates reventades i consti que no vull, en dir-te això, fer melodrama i manca el pa a taula i amb el pa les viandes que justifiquen l'ús de culleres, forquilles i ganivets-car el flequer, l'adroguer, el carnicer no hi estan, quan no les fan ells, per vagues.

Això és ben trist, veritat? I pensar que amb una mica de comprensió, amb una mica de bona voluntat les vagues i tots els altres malentesos podrien solucionar-se!

Doncs encara és més trista una altra cosa: aquell obrer tan ben vivint fou empresonat. En preguntes que perquè? Oh, ves: perquè hi havia vaga. Tu et creïes que a les presons sols hi tancaven els delents, que

roben i maten. Doncs, no: de tan en tan també 8
hi tanquen els bons, que treballen i estimen.

Deu ser per equivocació, es clar, car les persones grans també s'equivoquen sovint.

A la cas^a, ja t'ho pots pensar, hi hagué una gran tristor.

La muller hagué d'anar a treballar, hagué d'anar a fer feines a les cases dels que no feien vaga. Tasca mal pagada i feixuga-aquí a França, de les que s'hi dediquen en dieu molt graficament "dones de pena"- que no dona ni per a mal viure.

Els dos infants, Montserrat i Claudi, vestien com sempre pero estaven tan tristos que hauríes dit que portaven dol. Cada diumenge anaven a veure el pare, tancat en una mena de gavia de filat metàl·lic. La muller hi anava dia per altre. A taula mancaven les bones viandes dels altres temps-mancava, sobretot, la bonhomiosa presència del pare-i les hores de menjar eren les més tristes. Del porró, com que per a estalviar ja no bebién vi, ningú no se'n havia recordat més i, tot quiet en el racó del bufet, s'anava cobrint d'una capa de pols sota la qual ja no podia brillar com en els dies feliços. L'havien oblidat i se'n sentia d'allò més ofès. I era que el porró no devia saber què eren les vagues que duen el desconhort i la miseria a tantes llars.

Pero com que despres d'un temps un altre en ve i com que despres de la nit ~~fosca~~ fosca sempre arriba ~~hahaha~~ la gran claror de l'alba, vingué un dia que la vaga fou solucionada i aquell ~~in aquell~~ obrer sortí de la presó per a retornar a la llar i al treball.

Quina magnífica alegria de festa aquell dia! Semblava diumenge, ja ho veus, de tanta alegria com hi havia en aquell humil piset de Sant Andreu. Feia un sol que enamorava i hauries dit que el sol també estava content i feia més claror que els altres dies.

Com tremolaven els braços d'aquell obrer, lligats al coll de l'esposa i els fills! Com brillaven els seus ulls i de quina manera més estranya! Hauries dit que plorava! mira, no et vull enganyar. Sí que plorava: d'alegria, car tornar a casa i veure els teus despres d'haver sofert el mal de l'absència deu ser una alegria tan corprenedora que t'emplena els ulls de llàgrimes.

Els fills cantaven amb el rostre resplendent. L'esposa parava la taula mentre l'alliberat contava les peripecies de la vida a la presó. Damunt les tovalles netes els plats dibuixaven una mena de sardana-la

taula era rodona, saps? -
forquilla i una cullera
guarda d'honor. I al bell
els estalvis de llautó m
hauries dit que era la c
cartes.

Quan ja anaven a com
pare:

-I el porró?

-Ai, sí! -feu la seva mull
que no hi haviem begut m
dugueren.

El tregueren del bu
ren bé-mentre li passave
ventre feia uns sospirs
l'ompliren de vi i el po
lloc on el sol, entrant p
hi pintava una gran clau
aquell raig de sol de la
la més dolça primavera d
bé ho semblava, que pel f
l'alliberat l'empunyà en

Aquell dia, Lucette,
el més feliç de la vida

i cada plat tenia una
als costats que li feien
mig de la taula hi havia
olt lluent. Tan lluent, que
brona d'un rei de joc de

ençar a dinar, preguntà el

er, que afegia :-Veuràs : com
és des del dia que se't en-

fet, el netejaren i el frega-
n el drap pel coll i pel
d'agraïment i satisfacció!-
saren a taula, just en el
el balcó obert de bat a bat,
a daurada. Com brillà amb
primavera catalana, que es
el mon! I com s'estremí, -o
et es igual-quan la mà de
laire!

pots estar-ne ben segura, fou
del porró.

Al gairebé català Amédée Mas

Narcís nascut en una de les més belles bel-
les contrades de Catalunya, l'Empordà, bona terra de bons
escriptors: els Rahola, "Victor Català", Joaquim Ruyra,
Agustí Calvet, Prudenci Bertrana, Miquel de Palol i, ja no
caldria dir-ho, Josep Pla. Si veies l'Empordà, Lucette, i
la Costa Brava i les cales i els pins, que son com parai-
gues verds que s'apropen a l'aigua blava per a barre-
jar la cançó que en ells fa neixer el vent amb la de
les onades! N'hi ha una de cançó que, dedicant-la a a-
questa terra de l'Empordà, va escriure un alt poeta de
casa nostra: Maragall, i un gran music, Enric Morera, hi
posà la solfa, tan bella com els versos, que ja es dir,
i en la cançó el poeta hi parla d'un pastor que viu a
muntanya i d'una sirena que viu a la mar en un breçol
d'onades blaves i tota vestida de randes d'escuma.

Narcís, doncs, havia nascut en una vila de vora vo-
reta la mar i el seu pare era pescador, que es ofici mmh!
dur i mal pagat. Els pescadors, que moltes vegades arris-
quen la vida per a que nosaltres, ben tranquils i repa-
pats a taula, podem menjar els rogers saborosos, les llo-
bines suculentos que vosaltres, francesos, nomenau llops
de mar, i altres peixos de mena bona, ells, els pescadors,
viuen en la pobresa més absoluta. I quan tothom dorm
sota teulat i en llit més o menys flonjo, ells, en una
barca que les onades fan anar de ci de llà, lluiten con-
tra la tramuntana-un ventot molt fort i rabiut que ar-
renca els arbres i capgira les barques i s'endú les teu-
lades que, amb les parets foranes, son les closques de
les cases-per a poder, un mós de pa a la llar. (dur)

I es clar, la mare de Narcís, que prou angúnies pas-
sava pel seu marit quan el tenia "en mar", i li tenia un
dia sí i l'altre també, volgué que el fill fos pesca-
dor. I quan tenia onze anys ja el posà a treballar en l'
industria del suro, que es, amb les sardanes, la cosa més
important de l'Empordà.

Quan era infant, a Narcís començaren a dir-li Cisó
i era un minyonet secardí, agíl com una daina. Guanyava
molt poc pero la seva setmanada era un petit ajut per a
la casa. I, sobretot, la mare estava tranquil·la "perquè
el noi no anava en mar".

El suro, saps? es l'escorça d'un arbre, l'alzina sure-
ra, que a l'Empordà abunda molt. I Cisó la treballava i

IO bis

en feia taps...Sí, dona: taps per a les ampolles i porrons; ~~mmmmmm~~ bouchons, que dieu vosaltres.

Un tap, encara que tu, per massa petita, no ho cre-
guis així, té una certa importància car a les ampolles
i als bocois i als carretells ~~i bocois~~ hi ha vi, ratafia
mistela, conyac, rom i altres bones begudes de les, pe-
ro, no convé abusar, i el

que }

tap, que les el barret de l'ampolla o del que s'esbravin o que hi entrin mosques.

Cisó anava treballant i duent setmar vol dir que anaven passant els mesos i un bon jornal, ja era un bon fadrí en l'aquella feina perquè li permetia, cada padet de pessetes a la mare, pero no et la feia a disgust.

Em preguntes perquè? Em dius que no era dolent sinó, ben al contrari, molt passava era que a ell li hauria plagut music, poder fer cantar i ballar la gent les coses més belles d'aquest mon. Sempre les festes majors dels environs-no podí no fer tard al treball el dilluns-i si havia sardanes a la plaça, que a l'estiu menge, anava a escoltar-les amb una ater que corprenien. Es posava prop del marí sics i es passava el matí o la tarda es

Que perquè no ballava? Suposo que per li plaia per a escoltar-la més que no per instrument que preferia era la tenora, o tres instruments son d'arrèu del mon, la sols nostra, de Catalunya, i per això ens la veu tan sonora, tan vibrant i melangi greu, tots els bons catalans la senten o

Ja veig que ara t'hauré d'explicar o tenora. I em fa l'efecte que no sabré es na manera clara i me'n veuré un embull. està dividida en instruments de corda, f sió. Doncs bé: la tenora es el violoncel de fusta i té tanta importancia i tanta la cobla ha passat a l'orquestra. Té la i un profà la podria confondre a primer net, amb un clarinet que hagués crescut que es el què hem de posar sempre en el tre fer, veiem la diferencia: la tenora ~~tant~~ belta; té una veu més noble-el veu de nas-més ampla, més vibrant. Si se la tenora cara a la mar una tarda blava

Cisó, ja feia temps, havia demar deixessin aprendre la música.

-La música? Perquè? -volgueren saver, molt

(I) Amic linotipista: afició no m'ho corre afecció vol dir una altra cosa.

ades a casa i això
els anys. Ja guanyava
ofici. Ell acceptava
issabte, dur un gra-
vull enganyar: ~~la-fai~~

evia ser dolent? No,
bon minyó. El què
ser music. Poder ser
li semblava una de
e que podia seguir
a allunyar-se per
algun diumenge hi
n'hi havia cada diu-
ció i una afició (I)
~~an~~ cadafal dels mu-
colta que escoltaràs.
rquè a ell la música
as per a ballar. I l'
ue així com els al-
tenora, Lucette, es
l'estimem tan. Aquel-
osa, tan joiosa i tan
antar en el seu cor.
uè es i com es ~~la~~
plicar-t'ho d'~~una~~ u-
Una orquestra, saps?
usta, metall i percus-
dels instruments
personalitat que de
forma d'un clarinet
a vista amb un clari-
massa. Posant atenció,
nostre dir i el nos-
es més llarga, més es-
larinet, a vegades, fa-
nties, Lucette, cantar
i daurada d'estiu!
at als pares que li

estranyats.

giu per afecció, car

-Oh, ves, ~~perquè~~ perquè...perquè...perquè m'agradaria ser music.

Els pares, que eren bons pero pobres d'esperit i carregats de prejudicis, posaren el crit al cel.

-Que t'has begut l'enteniment? Que t'has trastocat? Ser music no es un ofici o bé es un ofici de ganduls, sempre corrent festes majors i fent xala i armant gresca. Guanyar-se honestament la vida vol dir ser fuster, o paleta, o taper, com tu, o pescador, com el teu pare. Pero music? Treu-t'ho del cap si no ens vols donar el disgust més gran de la nostra vida.

I com ~~Cisó~~ Narcís era molt bon minyó i estimava i respectava molt els pares i no volia donar-los-hi cap el "disgust més gran de la seva vida" ni cap altra mena de disgust, es resignà- i resignar-se costa molt- i digué que no, que no s'amoinessin, que no en seria de music. I seguí, com abans, com sempre, anant els dies feiners a treballar i els de festa a escoltar, embadalit, la cobla. Així que la sentia afinar ho deixava tot i fugia de casa com un esperitat.

Li feia l'efecte que la tenora cantava per ell i li parlava i li deia: Vina, que tots aquests refilets que els ocells m'envegen, i aquests planys que arriben al cor, i aquestes notes triomfals i perllongades que semblen clarins de guerra i de resurrecció, ~~hi~~ tot, tot t'hó dic a tu.

El pobre Cisó escoltava embadalit, encisat, i, quan arribava l'hora de sopar, l'última ~~hora~~ nota de la tenora semblava com si li ~~digués~~ digués: Adeu.

Una tarda el director de la cobla, que era un bon home i federal com tots els empordanesos que s'estimen, emprengué Cisó si fa no fa amb les següents paraules:

-Escolta, Cisó. Fa temps que veig que segueixes la cobla cada diumenge i que, en lloc de ballar, com fa la jovenalla i adhuc els vells, tu tan sols escoltes. Que t'agrada la música?

-Molt, sí, senyor-feu Cisó, vermell com una poma. Com una poma vermella, s'entén.

-Que t'agradaria saver-ne?

-Oh, prou, sí, senyor,, respongué el jove.

-Perquè?

- Per a poder tocar la tenora, que es l'instrument que em plau més de tots.

-Doncs, bé-feu el mestre-si vols t'ensenyaré de solfa.

-Jo el que voldria es que m'ensenyessiu de tocar la tenora.

-Es que si abans no aprens el solfeig mai no sabràs tocar ni la tenora ni res.

Cisó veia que el mestre devia tenir raó i li digué que aprendria el qué calgués, pero que sobretot no en digués paraula als pares, car volien que en lloc de music fos ~~taper~~ taper, que es ofici més segur i no fa venir mal de cap.

Amb el mestre de la cobla acordaren que a cada vespre, de vuit a deu, quan tothom ja ha sopat, Cisó aniria a casa d'ell per aprendre les lliçons que calia aprendre per a ser music.

La música, com els contes i les histories-i fins i tot les cartes que enviem per Correu per a que moltes vegades arribin tard-també s'escriu, pero d'una altra manera que els contes, les histories i les cartes. I els que hi entenen la llegeixen com jo llegeixo la lletra impresa o manuscrita. La música s'escriu en un paper que en diuen pautat perquè hi ha, impreses, cinc ratlles que son el pentàgrama.

Què dius? Que vols saver què es el pentàgrama? T'hó acabat d'explicar i ho dec haver fet molt malament ~~perque~~ car no ho has entès.

El pentàgrama... Tu deus haver vist els fils metàl·lics del telegraf, veritat? Sí, dona: son aquells fils que, lligats en uns pals ~~molt~~ molt alts, serveixen per a escampar pel mon les penes i les alegries. ¿No has vist com en aquells fils del telegraf s'hi posen, per a reposar del seu volar, les orenetes? Doncs el pentàgrama son cinc ratlles en les quals, en lloc d'orenetes, s'hi posen les notes musicals que també canten, ~~can-~~ ~~ten~~, com fan els ocells. I per a que no facin entremeliadures, les vigilen unes claus que donen molt tò i van acompanyades d'altres signes que tu no comprendries.

Veus els del telegraf?

Aquí el següent croquis:—;
un pal telegrafic, els fils
del telegraf i unes orenetes

Doncs mira el pentàgrama:

El pentàgrama amb les notes
i, en lloc del pal telegrafic
una clau de sol

Aquestes notes tenen nom, com les persones. Em pots ben creure: tenen nom i de la mateixa manera que tu et dius Lucette i la teva germana Paulette i la teva mare Andrée, i el teu pare Georges, elles es diuen Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si. I per fer més bé la seva funció i poder variar el seu cant, car ja t'he dit que canten com els ocells pero amb més perfecció car son nascudes de l'estudi i no de la naturalesa, tenen uns signes que es diuen clau de sol, clau de fa, etc. I per a distingir-se les unes de les altres, perquè has de saber que fins entre les notes hi ha jerarquies-malgrat que aquestes no son perjudicials com les humanes-es divideixen

en rodones, blanques i negres, en corxeres i semi corxeres, fuses i semi fuses i ~~semi fuses~~. I ~~canon~~ tenen encara, per a donar-se més importància, dues classificacions més: bemoll i sostingut.

Entès? Ja veig que no, però no sé explicar-t'ho d'altra manera. Ja ho entendràs un altre dia, d'aquí quatre o ~~cin~~ cinc anys, quan vagi's a l'escola i la senyora mestressa t'ho ensenyi.

Narcís, com que la música li agradava tan, anà cada vespre a casa del mestre d'amagat dels pares, ja no cal ~~dir-ho~~ dir-ho-i aprenia les lliçons. Cal tenir-hi afició a les coses, comprens? per aprendre-les bé. Mal va quan no hi tenim afició. I, duent el compàs amb el braç dret, quan ja ~~conegué~~ conegué el com i el perquè d'aquella mena de lletres que eren les notes, anava cantant les lliçons car ja sabia que aquella mena de llegir era cantar. I en cantava una que li agradava molt i feia així:

Aquí el gràfic dels dos primers compassos de la Lliçó 52 del Mètode Es-lava.

I quan ja sabé el solfeig, aprengué l'art de tocar la tenora.

Cisó, com ja pots pensar, estava molt content. I molt trist. Content perquè ja sabia ~~m~~ música i trist perquè els seus pares no volien que en sabés. El mestre li deia:

-No t'amoinis que, quan sigui l'hora, jo parlaré amb ells i tot s'arrenjarà. El dia de la Festa Major tocaràs a la plaça del poble.

Mentrestant, Cisó ja formava part de la cobla, ja tocava en les festes foranes. El mestre li havia fet ofrena d'una tenora que, noi, reofilava com un rossinyol. I els pares de Cisó, vès el que són les coses, ja ho savien que tocava la tenora i que la tocava d'allò més bé (: un parent l'havia vist en una vila dels environs i els ho havia dit. Ells compregueren que tocar la tenora no es cap mal i estaven molt satisfets del talent del seu fill, però ~~seien~~ no n'hi deien res i feien com aquell que no ho sap.

Quan arribà la festa major, que s'escau a darreries d'estiu i el paissatge es blau i daurat com mai i l'aire té perfum de ~~parums~~ de raims madurs i terra calenta, a l'hora de les sardanes Cisó anà a casa del mestre a cercar la tenora. Aquell dia Cisó feia gòig de debò. Duia la roba de les festes, unes sabates molt rosses i molt cirades, una camisa blanca com un glop de neu i la barretina vermella que, pel fet de ser la Festa Major, semblava més vermella que mai.

La sardana

A la reina Elisabeth de Bèlgica, tan gran senyora, que el nostre gran Pau Casals em presentà una nit a Prades.

La sardana, saps?, es una dança, la dança nacional de Catalunya. I tenim uns ballets que son, com si diguessim, els fills petits de la sardana i fan molt bonic perquè els balladors van habillats amb vestits del segle XVIII, que es per excel·lència el segle de S.M. el Minuet. Gairebé tots els nostres ballets son rurals, vull dir nascuts entre la pagesia. Doncs bé: els vostres ducs i marquesos de Versalles no ballaven pas amb més correcció, amb més gracia, amb més el·legancia que els nostres pagesos del Vallès.

A més dels ballets, ~~tenim, com a ballada, la sardana~~ -el de Gitanes, el de les morratxes, el Cerdà, el del cir, altres que no recordo-tenim la sardana que, com ja t'he dit es la nostra dança nacional o sigui : la més dança "de totes les dances que es fan i es desfan". No et creguis que de dança nacional en tingui quí vol. Vosaltres mateixos, els francesos, no en teniu. Un amic meu gran humorista i per tan home molt seriós deia que si en tinguessiu la vostra hauria de ser el Cancan, inventat per un alemany amic de Napoleó III. ¿T'imagines al general De Gaulle o al poeta Paul Claudel ballant el Cancan? Es impossible imaginar-ho. En canvi, a Catalunya els homes més importants, els de més categoria poden ballar la sardana sense que ningú hi tingui què dir. Vosaltres, pero, teniu un himne que es el més bell del mon i que pel fet de ser tan bell ja no es de vosaltres sols: ja es de tots els que estimen la llibertat.

La sardana es una dança honesta i noble i per a que vegis si en té d'importancia i per a que vegis que la nostra gent pensa en tot, mira de quina mena de manera devem ser els catalans que per a ballar-la cal saber comptar. Ja veus, doncs, com deu ser d'assenyat i tocat i posat el nostre poble que en fins i tot compta quan balla. I el que es ruc i es perd perquè no sap comptar gaire no pot ballar-la i s'ha de resignar a contemplar com ballen els altres. I ni el comptar amb els dits hi val, car com la sardana cal ballar-la agafant-se les mans no pots fer servir els dits.

Altres pobles no filen tan prim ni es cerquen tants mals-decap i ballen per ballar. Oh, bé: el ball es una cosa i la dança n'es una altra. El ball pot esdevenir groller i lasciu i la dança, en canvi, sempre es noble. Quan vagis a l'escola i la mes-

Quan fou dalt del cadafal amb els altres companys de la cobla tota la gent s'admirà i feu comentaris:

-Si es el Cisó!

-El noi de Can Pujol!

-I sí que ho es!

-Ai, el meu manyac!

-Que s'ha fet music?

-No ho veus que sí que se'n ha fet?

-Ja veurèm com se'n sortirà!-deia un envejós, que a Catalunya també n'hi ha perquè, gracies a Deu, hi ha de tot.

Ell no oia res ni feia cabal de res car tan sols tenia ulls per a mirar si entre la gentada ~~havia oïa~~ de la plaça, una plaça de cases blanques oberta de bat a bat a la mar, hi havia els pares, que li feien més por del que fan avui.

I sí que hi eren pero ell, sortosament, no els veia perquè si els hagués vist s'hauria tresbalsat tòt i no hauria tocat gens bé. ~~Enan~~ Pero com ja t'he dit que no els veia, va tocar com ~~un angel~~ un angel. S'entén: com un angel que sabés tocar la tenora, que essent com es un instrument tan bè, al cel bé deu haver-n'hi per a que els sants catalans puguin puntejar la sardana cada diumenge.

I hauries vist, Lucette, si hi haguessis estat, com Cisó enlairava la tenora vers el cel i la mar, que tan blaus eren l'un com l'altre, i là feia cantar. I ho feia tan bé que els pares, de tan contents, ploraven i tot. Ja ho veus!

I aquell pastor, amb tots els altres pastors de la muntanya, i aquella sirena, acompanyada de totes les sirenes d'aquell troç de mar, debien apropar-se a la platja, com en el poema de don Joan Maragall, per a escoltar la tenora del Cisó fill de mariners, que havia esdevingut un music de debò.

I mira si en savia que la cobla anà a tocar en terres estrangeres, en grans ciutats d'Europa on mai no n'havien vist de barretines ni tenores. I tothom aplaudia aquella música tan bella, tan dolça i tan heroica, que es la veu més pura del nostre poble.

tressa t'ensenyi Historia Sagrada sabrás que el rei David-ja ho veus: tot un senyor rei-anava dançant davant de l'Arca. I un filosof alemany, que de tan savi que era va morir boig, deia que ell ~~no~~ no podia creure sino en un Deu que sabés ballar. Oh, no en facis cabal: els filosofes diuen coses molt estranyes.

Altrament, la sardana no es massa complicada ni massa dificil, sobretot per a la nostra gent, que es llesta com una mustela. Vès: si fos dificil no la ballarien gaire ni els baillets ni els vells, car els baillets no saveñ comptar i els vells ja no se'n recorden. I si veiessis com la puntegen baillets de vuit o nou anys i vells de setanta o vuitanta!

La sardana-ja em perdonaràs si no m'esplico prou bé: pensa que jo, malgrat saver comptar, no sé ballar-la-té uns compassos nomenats curts i uns altres nomenats llargs. Els curts son els que en podriem dir de repòs, quan la melodia té un aire més greu, més dolç, més suau i els sardanistes no s'hi cansen gaire. Els llargs... Ah, Lucette, quan arriben els llargs, saludats per un fortissimo de tota la cobla! Quins salts! Quins ~~alegrois~~ alegrois! Quines filigranes enlaire que talment sembla que els dançaires vagin a volar! Ho vas entenent? No gaire, ja ho comprenc. Es que certes coses, saps? s'han de veure. Saps qui t'ho explicaria bé això? Un escriptor català, Josep Miracle, molt amic meu i molt bon escriptor que en coses ~~gramaticals~~ gramaticals i sardanístiques en sap un niu.

La sardana es un ball que no es balla per parelles. La sardana es una rodona humana, tan gran com vulguis-hi té cabuda tot un poble-i es balla donant-se les mans, que es senyal d'amistat. Un gran poeta català del qual potser et parlaré altres vegades digué que

"La sardana es la dança més bella

de totes les dances que es fan i es desfan"

La ballen a la gran ciutat i al llogarret més humil, a la platja i a l'alta muntanya. Si la veies puntejar un dia de festa major! Si veies com vells i joves l'engrandeixen donant-se les mans, el braç un xic enlaire, el peu frisós! Si oïes el sò del flabiòl, el roncar del contrabaix i els refilets de la tenora! Segur que et vindrien ganes de ballar-la i de ser catalana.

D'ncs vet aci que una vegada, d'això ja fa molts anys, en una vila de la costa de Llevant hi havia un noi i una noia. N'hi havia més, com en totes les altres viles del món, pero a tu i a mi tan sols aquells ens interessen. Ell es deia Llorenç, que fou un sant que morí a les graelles de tan sant,

i era fill de mariners molt humils pero molt com I7 cal. De pares a fills, des de feia un grapat d'anys s'havien guanyat la vida anant ~~en~~ en mar i mai no havien passat de pobres. Ells no se'n ~~en~~ planyien i no demanaven més que dues coses: peixos a la mar i salut per anar-los a pescar.

Ella, com moltes noies catalanes, es deia Nuri, que es el nom d'un personatge d'una obra molt bona que es diu Terra baixa, del poeta Angel Guimerà. La Mare de Deu de Nurria viu, "voltada de soletats", en unes muntanyes que sovint es vesteixen de neu. Es, segons diuen, una Mare de Deu molt bona, protectora de la feconditat i que té molts devots entre els matrimonis que volen comprar un fillet. No ho entens això? Ja ho entendràs quan seràs gran i casada, car suposo que a França bé debeu tenir, vosaltres que ho teniu tot, una Mare de Deu que faci miracles d'aquesta mena. I si no la teniu vina a Catalunya, que la nostra adhuc als estrangers sap rebre bé. Jo t'acompanyaré a Nurria i tu posaràs el cap a l'olla, que serà com posar oli en un llum.

Nuri era filla d'un antic armador o naviler, com vulguis, que s'havia retirat del negoci ja feia temps... ¿Un armador? Ja t'ho diré: un armador era el que feia construir vaixells, no tan luxosos ni confortables ni grans com els d'avui, pero més pintorescos i decoratius que els d'avui. Fins a darreries del segle XIX hi hagueren draçnes a Mataró, a Arenys, a Canet, a Blanes, a Calella on els armadors es dedicaven a fer construir bergantins, goletes, i altres vaixells de vela-unes veles blanques com ales de gavina-que solcaven totes les mars amb un nom de dona pintat a la proa. I es que la marina catalana ha tingut la seva ~~im-~~portancia. Adhuc hi hagué un temps que el domini de Catalunya a les mars era tan gran que, segons deien, fins i tot els peixos duien pintades al llom les quatre barres de ~~en~~ sang.

Ja deus haver comprès, car ~~hem~~ prou llesta ets per a ~~comprendran~~ poder-ho ~~en~~ comprendre, que ~~es~~ el mateix la filla d'un armador que el fill d'un pobre mariner. Ja deus haver comprès que ella era rica i ell pobre, i això, tan a Catalunya com arreu del mon, sempre es un mal negoci.

Llorenç i Nuri, ue havien jogat d'infants, quan ja foren ell un homenet assenyat i treballador i ella una noietona bonica com un sol, descobriren que s'estimaven...

T'agrada que s'estimessin? A mi també, doncs. I, mira, ~~en~~ a ells encara els agradava més. I foren promesos i acordaren que quan passessin uns anys es casarien... Aixó mateix: com tu i jo, pero d'una altra manera. Sí, dona, es clar que tu i jo ens hem de casar. D'ací deu anys tu en tindràs cator-

ze i jo cinquanta set. Ja veus si farem bona parella!

Mira: adhuc la teva avia riu, pensant-hi.

Quí no rigué fou el pare de Nuri, en saber-ho, car el de Llorenç ja hi venia bé en el casament, i no pas pels diners, no, sinó perquè el seu fill fos feliç, que es l'únic que haurien de mirar els pares.

El de Nuri s'indignà molt tan sols en pensar que la seva filla es ~~pode~~ volgués casar amb un pobre. ¿Que si Llorenç era bonic? Molt, però ja t'he dit que era pobre i per a certa mena de gent la boniquesa del cos i la de de l'espirit no valen res.

El pare de Nuri li digué severament a la seva filla:

-No l'has de mirar més, que es pobre.

El pare de Llorenç li digué, tristament, al seu fill:

-No te la miris més, que es rica.

Ells, però, aquella parelleta gentil, seguien mirant-se embadalits l'un de l'altre i molt estranyats de la prohibició paterna. I cada diumenge l'anella humana de la sardana els unia. I com la sardana es una dansa tan honesta que no hi ha cap pare que pugui prohibir-la, el pare de Llorenç i el de Nuri havien de resignar-se. I ja veus si es casual: sempre Llorenç el pobre i Nuri la rica es trobaven de costat en l'anella vivent de la dansa.

Nuri, quan el pare la renyava, responia:

-Oh, vès! No he estat pas jo, ue es ell qui s'hi ha posat i com no em plau fer parlar la gent i he cregut que això no té importància...

A Llorenç el pare no volia renyar-lo, però li pregava:

-No t'hi posis més al costat d'aquesta noia, que no es del nostre braç i el seu pare no ho vol i jo no vull haver-me de barallar amb el seu pare.

~~Així anaven passant els dies i les setmanes i els mesos.~~

Llorenç feia, amb ingenuïtat tan picardiosa com la de Nuri

-Oh, vès!, si es ella la que se'm posa al costat.

Així anaven passant els dies i les setmanes i els mesos. I Llorenç, que, com molts catalans, era un minyó emprendor i ~~am~~ audaç, tingué una pensada que li semblà meravellosa. Era aquesta: si a ell, perquè era pobre, no el deixaven casar amb Nuri, que era rica, ell també s'enriquiria i així s'hi podria casar.

Ja ho veus! com si fos tan fàcil enriquir-se.

Però ell ja havia trobat la manera: anar-se'n a Amèrica. (D'un temps ençà la gent se'n va a Amèrica fugint d'algun daltabaix dels que passen a Europa, on n'hi passen sovint. Abans hi anaven "a fer fortuna". I es clar, n'hi havia que en feien i n'hi havia que no. Alguns retornaven tan po-

bres com sen'havien anat; altres que no retornaven i mai més no se'n sabia res. I altres que retornaven més o menys rics, sempre vestits de blanc i fumant un gran cigar que sempre semblava el mateix, amb barrets de palla que en deien de "jipi japa", que no sé què vol dir i parlant un castellà empalagós com la confitura.

I tal dit tal fet. Ho explicà a la seva promesa i a ella li semblà molt bé perquè, com que era tan jove i no tenia experiència, tot li semblava fàcil. Als pares de Llorenç, en canvi, la pensada del fill els hi semblà un disbarat. Ells ja hi estaven avesats a la vida pobra i tenint el fill ja ho tenien tot. ¿Perquè la volien la riquesa si no sabrien què fer-ne? El fill, no obstant, s'entossudí en marxar. Ja els estimava als pares i li dolia separar-se'n, però també estimava aquella noieta tan bona i tan bonica que no s'avergonyia d'haver-se enamorat d'un pobre mariner. I un dia embarcà camí d'Amèrica, que llavors, com que els vaixells no anaven tan depressa com ara, era més lluny que ara.

Els pares de Nuri, veient que Llorenç se'n anava, es tranquil·litzaren. I això que ella els hi havia dit que ja que no la deixaven casar amb el seu enamorat no es casaria amb cap altre. Ells la deixaven dir i somreien sornaguerament, segurs de que amb el temps i l'absència canviaria de manera de pensar. I per a que es distregués i oblidés la dugueren a viure a ciutat i com que tenien molts diners tot eren vestits nous i llepolies fines i teatres i festes i saraus. La minyoneta, però, no oblidava.

Ni Llorenç, a Amèrica, tampoc. I això que les cartes que escrivia a la promesa mai no tenien resposta. Es clar: com n'havien de tenir si ella no les rebia? Allò li feia molta tristor al pobre Llorenç, però mai no li vingué el mal pensament de que ella ja no l'estimés. Saps ~~perquè~~ perquè? Perquè quan escrivia als pares sempre preguntava si la Nuri s'havia casat. I els pares sempre contestaven el mateix: No s'ha casat.

Llorenç en saber-ho seguia treballant amb dalit per a poder ser tan ric com el pare de Nuri i poder retornar a la vila llevantina, que mai no havia estimat tan com llavors que n'era lluny, i dir al futur sogre: Ja me la podeu donar la vostra filla, que ara soc tan ric com vos.

I treballant, treballant no s'adonava que passaven els anys. N'havien passat un grapat i ja era gairebé vell. Havia estat ric dues o tres vegades, però com sempre

semblava poc, havia perdut la riquesa i li calia re- 20
començar a guanyar-la una i altra vegada.

No, a Amèrica no en ballen de sardanes. Ballen una altra me-
na de balls que no s'hi assemblen de rès. Sortosament, Llorenç
recordava les del seu poble blanc de Llevant i la sardana
li feia reviure i recordar totes les bones coses passades, que
son sempre les que estimem més, car a les presents no hi do-
nem importància i les futures les desconeixem. I en recorda-
va una, Per tu ploro, que farà:

Adeu, rosa d'Abril, ~~ada~~

adeu, rosa encarnada...

La "rosa encarnada", es clar, era la Nuri, que ell veia jove
i bonica com quan l'havia deixat i ja era velleta i tenia
cabells blancs. Ell també en tenia, no et pensis, car el homes
també envellim.

Els pares de Nuri eren morts i ella se'n anà a viure
al poble per si podia saver noves de Llorenç, però al poble
ningú no en sabia rès i els pares d'ell també eren morts.

Un dia comparegué un senyor vell molt senyor i pre-
guntà per uns mariners que tenien un fill que es deia Llo-
renç. I quan sabé que aquells mariners eren morts, hauries
vist quin sentiment. I no diràs quí era aquell senyor? Doncs,
mira: era Llorenç.

Ah, ja ho havies endevinat? Mira que n'ets d'espavilada!

Doncs, tal com et dic, era Llorenç en persona. Llorenç, que
s'havia cansat de ~~fina~~ fer-se ric i d'enyorar-se i retorna-
va al poble per a viure reposadament els últims anys que li
restaven de vida al costat dels pares i de Nuri. Els pares
ja no els va trobar perquè reposaven en un cementiri bonic
com un jardí obert cara a la mar perquè adhuc morts podes-
sin oïr la cançó de les ones desfent-se en escuma a la plat-
ja.

A Nuri sí que va trobar-la: era una velleta vestida de
negre, amb el rostre pàl·lid i els cabells blancs, sola al
mon amb el fardell dels anys. Ell, que ja en tenia seixanta
tres, la veia com en els dies llunyans de la joventut: boni-
ca, gentil, plena de somriures.

Quan els del poble s'apercegueren quí era aquell senyor, estigue-
ren molt contents que hagués tornat tan ric però el pla-
nyien perquè havia tornat tan vell. Fet i fet, comptat i de-
batut, pensaven que valia més la joventut que no pas la ri-
quesa.

Llorenç comprà la casa on havien viscut els pares i
on ell ~~na~~ nat i hi pujà un pis i l'enronà d'un jardí que
arribava fins una pineda de la platja i hi feu moltes altres
obres. Veuràs: allò l'ajudava a passar el temps i a fer cor-

rer el diner, que de tan que en tenia no sabia què fer-ne.

I es clar que es veieren ell i Nuri. I estaven tan contents i emocionats de retrobar-se despres de tants anys ~~en~~ que no ho digui's a ningú, que hi hauria quí se'n riuria-fins i tot s'abraçaren i es feren un petó.

-Jo t'he esperat-digué Nuri, que ja era la senyora Nuri.

-I jo he vingut-digué Llorenç, que ja era el senyor Llorenç.

-Jo sempre he pensat en tu.

-Jo t'he recordat sempre.

I, de sobte, Llorenç feu:

-Bé, ara que per fi he tornat i ja soc ric i tu no tens quí et renyi, diga's: quan ens casèm?

-I ara, Llorenç!-feu la pobra senyora Nuri, ~~en~~ vermella com una magrana-Que no em veus? Soc massa vella.

-Si es per això, també en soc jo,-digué el senyor Llorenç.

-Oh, tu-feu la senyora Nuri-Tu estàs molt ben conservat i semblas un jove de cinquanta anys.

-Mira, Nuri: si abans no ens podiem casar, malgrat ser joves, perquè tu eres rica i jo pobre, avui que ja no som joves pero que som rics tots dos, ens hem de casar.

*Que t'has begut l'enteniment? La gent del poble es riurà de nosaltres.

-Millor. Val més que riguin que no pas que plorin. Els ultims anys de la nostra vida no els malgastem per por del dir de la gent. No tenim ningú al mon, Nuri; som sols amb els nostres records. I com ser sol es una cosa molt trista val més que ens casem per a viure en companyia.

Això del casament, Lucette, es cosa de joves i per a casar-se hi ha fixada una certa edat. Ja ho ~~compran~~ entendràs quan siguis gran. Per a casar-se cal no ~~per~~ ni massa aviat ni massa tard, pero aquesta Nuri i aquest Llorenç del meu conte foren uns promesos excepcionals. Aquesta Nuri i aquest Llorenç del meu conte ja no podien estimar-se com dos promesos, es clar, perquè ja no eren joves, pero s'estimaven com dos germans o com dos amics dels que s'estimen car n'hi ha, i això es una de les coses més tristes d'aquest mon, que sols son germans o amics de nom.

I mira, malgrat que esperar tan no fos moda, es casaren. I al poble ningú no en feu burla i tots n'estigueren molt contents i ho trobaren molt encertat.

El dia del casament, que s'escaigué en diumenge, els nuvis convidaren tot el poble. I els mariners ornaren les barques amb fanals de paper de colors molt vius-roig, blau, verd, groc-i amb banderoles dels mateixos colors que els fanals. I hi ha-gué un gran diner al passeig de mar, que aquell dia no ~~hi~~ s'hi podia passejar de tan plè de taules

com estava i que costà la vida a molts moltons, conills, pollastres, llagostes i peixos de tota mena, i molt vi-vell, jove, dolç, sec i adhuc d'aquell que fa ~~hann~~ escuma i vosaltres anomenau xampany-i molts tortells i grans plates de crema i fruites i cafè, copa-o copes-i puro. I a la mainada els hi donaren una pesseta i una bossa d'ametlles d'Arenys, que son uns confits gròssos com ous de colom i tan bons que no n'hi ha de millors al mon.

I a la tarda, ja ni caldria dir-ho, hi hagueren sardanes -la tenora la tocava aquell Cisó del qual et parlava l'altre dia-i Llorenç i Nuri les puntejaren amb altres vells del possible que reien avalotadament perquè volien fer el jove i amb els joves, que no reien tan per a semblar gent de seny. I tocaren aquella sardana que Llorenç, en terres ~~de~~ d'Amèrica, havia recordat tan. I en tocaren una altra, la de La santa espina, que fa:

Som i serèm gent catalana,
tan si es vol com si no es vol.

I al cap-al-tard, quan ja fosquejava i tots els fanals de les barques estaven encesos, tots es tregueren les flors que duïen -les noies al pit i els homes al trau de l'americana o sota l'orella, ran de la barretina, que es com una altra gran flor-i les ofrenaren als dos vellets casats de nou.

I tota la casa on vivien ells ara rics ~~aria~~ i on abans havien viscut pobres els pares s'emplenà de les flors que la gran ventada de l'alegria hi havia dut.

I què més vols que et digui? Visqueren molts anys feliços i fent el bé a quí s'ho mereixia, que es del l'única manera que cal fer el bé, i esperant l'hora d'anar a reposar per sempre més en ~~canalla~~ cementir dels mariners vora voreta de la mar que nit i dia sembla cantar-los-hi una cançó de bressol.

aquell

Les roses i els llibres
de Sant Jordi

A/ professor Ernest Béluel

Vet aquí que una vegada hi havia un llibreter. Un llibreter es l'home que ven llibres, ofici dels més dignes i estimables. De llibreters n'hi ha de "vell" i de "nou" o sigui: els que venen els llibres acabats d'eixir de l'impremta i els que els compren per a tornar-los a vendre quan ja han corregut de mà en mà i encara hi tornaran a correr.

Aquell home tenia la barraca-quan siguis gran, si vas a París, en veuràs de semblants als molls del Sena-en un barri de molt dolenta anomenada, tocant a la Rambla, prop de la mar i d'una caserna de soldats que no feia pas olor de roses. Val a dir la veritat: els llibres no hi estaven gens bé en aquell barri terbol, habitat per gent que, més que no pas dolenta, era malaurada i pobra. Els llibres haurien de vendre's en belles botigues, en carrers simpàtics i polits, no trobes? Sí, dona. Hem d'estar d'acord tu i jo. Com vols que siguem promesos si quan l'un diu ~~la~~ blanc l'altre diu negre? Pensa que d'això en depèn la pau del matrimoni. ~~Ja veig que no ens entenem~~ Valdrà més que ho deixem correr i retornem al nostre llibreter. Ja era vell i es deia Joan, que es un nom que no té res d'extraordinari. Com que sempre havia estat pobre i mai no fou bonic com ~~als~~ aquests galans del teatre i del cinema que sempre van tan ben vestits i ben pentinats i miren "d'aquella manera", arribà fadrí a la vellesa i vivia sol com un bolet en un pis de la ciutat ~~vella~~ antiga, trist i humit i fosc. En aquell pis, que li servia de magatzem, hi tenia un llit per a dormir, un armari per al seu pobre vestuari, i llibres, llibres arreu: llibres que ja comprava vells i que en aquella fosca i aquella solitud encara es tornaven més vells i s'anaven cobrint de pols.

De tan en tan els regirava tots, cercant-ne algun que li havien demanat a la parada. De tan en tan s'en enduia uns quants per a que ocupessin el lloc dels que s'en havien endut els compradors per a estudiar o per a passar l'estona, car els llibres serveixen per ambdues coses. I els que es quedaven al pis, quan eren sols, pensaven en els companys que s'en havien anat a correr mon-sota el braç o damunt l'espatlla del vell Joan- i parlaven d'ells i del seu destí: qu'els deu haver

comprat? una noia jove i bonica o un home vell, lleig i savi? ¿deuen viure en una casa clara i alegre o en un racó fosc i humit com aquell on ells eren?, ¿deuen ser tractats amb miraments o bé els deuen obrir desfent el llom i doblegant les pàgines per a que serveixin de punt, com fan els lectors selvatics que no saben estimar els llibres? Les passaven hores i

hores parlant d'ells i els enyoraven i els envejaven perquè havien pogut eixir a veure mon, i anhelaven que a ells els arribés aviat el torn. I això que no estaven del tot sols no et pensis: a més del vell Joan, que únicament hi era a les hores de dormir, tenien la companyia de les rates, que s'hi passaven el sant dia. Les rates, que a les dones, no sé perquè, us fan tanta por, es veu que son unes bestioles molt desitjoses d'instruir-se, car ~~carquen sempre~~ sempre cerquen els llibres. Per això ~~diuen~~ diu la gent: Una rata savia, comprèn? Quí no ho comprenia ni volia que les rates estudies-sin era el vell Joan, que emplenava el pis de rateres i bo-les enmetzinades.

No, no hi menjava a casa perquè no tenia quí li fes el dinar i el sopar i ell no en sabia ni tenia temps de fer-ho perquè des de les vuit del matí fins a quarts de nou del vespre s'havia d'estar a la barraca. Menjava en una taverna i dinar i sopar sols li costava tres pessetes. ~~Menjava~~ Ja veus si n'era d'estalviador. Oh, no li tocava altre remei, saps?, car guanyava pocs diners i la vida per als pobres sempre es massa cara.

Joan era un home ~~menut~~ prim i menut com un clau i tenia, com molts vells, cara de criatura de pocs mesos. De jove havia estat un il·luminat: un home ~~amb bones fèrres i tanta~~ generós que de bona fè volia capgirar el mon. Fins que veient que els altres no eren com ell, es desenganyà i ho deixà correr perquè veia, pobric, que ell no podria arrenjar rès. Ja ~~va~~ vell i perdudes les il·lusions, feia una vida molt quieta i reposada: de casa a la barraca, de la barraca a la taverna on menjava i de la taverna altra vegada a casa a regirar llibres i a barallar-se amb les rates. Si els guanys de la setmana havien estat una mica bons, el diumenge a la tarda, com un senyor, anava al teatre... si feien alguna comedia que li agradava. I no li agradaven pas totes. Si els guanys havien estat magres, agafava un llibre i se'n anava a llegir-lo a la muntanya o vora la mar. Els dies feiners, com que a la barraca no sempre hi havia compradors, també es passava bones hores llegint. I a casa, per adormir-se, sempre llegia una estona. I mira, llegint, llegint, vingué que es tornà savi i un dia pensà que ell també en podria escriure de llibres. I vès, n'escrigué un, que de fer-lo imprimir li costà tots els seus estalvis i que es vengué molt poc perquè ell no era un autor de fama. I com que en tenia d'exposats a la seva parada, hi havia qui els mirava i els fullejava i deia en un tò de menyspreu:

-Això deu ser dolent.

Ell, pobric, que l'havia escrit amb tanta il·lusió i creia que

no ho era de dolent, deia, no savent com defensar lo:

-Potser si...

I vet aquí que un dia, a mig matí, comparegué un gos a la barraca. No, no anava a comprar llibres car els gossos no en compren: no sabia on anar, era un gos sense casa i sense amo. En una paraula, que ~~diamant amb homa~~ diuen les persones grans savent que en diràn moltes més d'una: era un gos en mala situació. S'havia aturat davant de la barraca car sabia per experiència que era sempre més convenient que aturar-se enfront d'un palau. Veuràs: als palaus hi ha uns servents molt malcarats que no es compadeixen dels gossos sense amo ni casa i els treuen a cops d'escombra.

Era un pobre gos gairebé tan magre com el vell Joan, blanc amb taques negres-en tenia una a l'entorn de ~~un~~ l'ull dret que talment semblava que hi dugués un pegat-amb una cua tremolosa i ~~unes~~ ~~amb~~ unes orelles com pampols. Anava brut i tenia fam. Em dius que si l'haguessis trobat tu li hauries donat dinar? Hauries fet santament, Lucette. I el vell llibreter també ho feu. El gos, que es veu que no estava acostumat a tants bons tractes, es quedà fins a la nit. De ~~tan~~ tan en tan el llibreter li deia alguna cosa i el gos, tot content, com que no podia respondre perquè no sabia parlar, remenava la cua. Al vespre, quan tancà la barraca i se'n anà a sopar, el gos el seguí, amb la qual cosa demostrà que era llest i sabia el què es feia.

El vell Joan pensava:

-Aquest gos es veu que m'ha agafat simpatia. I sembla prou bon noi. I ben mirat no es pas tan lleig com semblava a primera vista.

I no que no ho era de lleig. Tenia, sobretot, una mirada dolça i lleial que ja pagarien algunes persones per a tenir-la.

Joan i el gos, en havent sopat, eixiren de la taverna i ~~entr~~ se'n anaren a casa. Quan arribaren a la porta, el gos remenava la cua talment com si digués al seu nou amic:

-Deixa'm entrar. Deixa'm entrar, que, de nit, al carrer s'hi està molt malament, i la rosada no em prova i soc un gos honest i formal que no m'agrada anar de nit per aquests carrers de perdició. Deixa'm entrar, que tinc bona conducta i et podràs fiar de mi perquè soc bon minyó de mena.

I com que de bon minyó el vell Joan també n'era i el gos li feia llàstima, el deixà entrar.

D'aquell dia ençà visqueren junts i molt contents l'un de l'altre: el gos perquè ja tenia sostre i menjar segurs i el seu nou amo perquè les rates, amb la presència d'aquell inesperat estadant, agafaven por i emigraven.

Calia posar nom al gos, car tu ja ho saps per "Mirette":

els gossos, com les persones, han de tenir nom per a po-
 der-los cridar. I cercà un nom d'home odiat per a, rebaixant-
 lo, posar-lo al gos. El pobre Joan, però, era tan bò, que fins
 llavors, que no sabé quin nom posar-li, no es convencé de que
 no odiava a ningú, que es el que haurien de fer tots els ho-
 mes. I no ~~tenia tanta vergonya de dir "Noi" com nomenar-~~
~~l'home amb el nom de "Noi" com nomenar-~~
 li digué "Noi". I com a la curta o a la llarga ser bò
 i fer el bé sempre té el seu premi, si més no el de la pro-
 pia estimació, des de que Joan vivia amb el gos, que ja no a-
 va brut ni estava magre com abans i fins i tot semblava bo-
 nic, car la bona vida es una gran cosa, els afers començaren a
 anar-li planers com mai no li havien anat. La gent comprava
 més llibres que abans i en comprava tants que Joan esdevin-
 gué un llibreter en gròs i ja en venia de nous en una boti-
 ga nova de trinca i que feia molt goig d'un carrer centric...
 vull dir un carrer d'un barri més senyor i per on hi passa-
 va molta gent. I, es clar, com Joan no podia estar a la barra-
 ca i a la botiga al mateix temps i la barraca no la volia
 deixar perquè se l'estimava i estimava els llibres vells
 que hi venia, a la botiga hi posà un minyó que també es deia
 Joan, molt pobre, molt savi i molt bon noi que també tenia
 la fal·lera d'escriure llibres.

Els afers cada dia els hi anaven millor i venien més
 llibres que mai, que semblava que els donessin. I com que te-
 nien tanta feina no tenien temps per anar a menjar a la ta-
 verna i es posaren una dona a casa-una mena de gouvernan-
te, saps?-que era la mare d'aquell Joan jove, per a que cuinés,
 repassés la roba i tingués el pis ben net. Però despres,
 com que les coses seguien anant cada vegada més bé, per a que
 la mare del seu soci no es cansés tan li posà una mena de mi-
 nyona que feia les feines més feixugues. I tots cinc-sí, do-
 na: el gos, el "Noi", també compta-vivien d'allò més tranquils
 i felïços.

Ja deus haver vist que els personatges d'aqu^ests
 contes ~~son tots bons~~ tots son bons, més bons que els
 pa de pessic i si n'hi ha de tan en tan algun de dolent es
 per a fer més bò els altres. En la vida, ja ho veuràs quan si-
 guis gran, no sempre passa així, però com qu ara per ara ets
 una nena la vida que et faig veure en aquests contes es una
 vida de color de rosa. Entesos? Doncs no en parlèm més i re-
 tornem als dos Joans.

Un dia un escriptor molt conegut descobrí que aquell
 llibre que amb tants sacrificis havia publicat el vell Joan
 Joan era tan bò. I en parlà en les pàgines d'un diari molt im-
 portant de Barcelona. I es clar: com que aquell escriptor ho

deia, tothom comprava el llibre. i Què vols fer-hi? El mon es així!

Llavors, com ja s'havia rescabalat dels diners perduts i adhuc n'havia guanyat i com el Joan jove no podia publicar els llibres que escribia el Joan vell n'hi publicà un i ja no cal dir que li donà una gran alegria. I passà que el Joan jove també tenia molt talent i el llibre que el vell li publicà estava d'allò més bé.

I vet aquí que, per fi, ara arriben les roses de Sant Jordi. Sant Jordi, no sé si ja t'ho havia dit, es el patró de Catalunya i el representen dalt de cavall, tot vestit de ferro amb un vestit que deu costar molt de posar i deu pesar molt i quan plou deu rovellar-se, i empunyant una llança per a matar el drac. A casa nostra diem: Sant Jordi mata l'aranya, però això es un dir car les aranyes els que tenen un xic d'entiment i el Sant en devia tenir molt, que per això era Sant no les maten amb llança. El que veritablement mata Sant Jordi es un drac. Un drac, em preguntes? Jo, sortosament, mai no n'he vist cap però em penso que deu ser com una mena de sargantana més grossa i perillosa que tan li fa guardar una princesa encisada com menjar-se tot un batalló de soldats.

Doncs el sant de Sant Jordi s'escau per l'Abril, quan la primavera es despulla de les últimes violes per a vestir-se amb les primeres roses. Ja des de fa molt temps, des que els nostres besavis eren joves i més temps enllà encara, mira si et parlo d'anys!, a Barcelona hi ha un bell costum: el d'anar el mati al palau de la Generalitat a comprar un pomell de roses de Sant Jordi, talment com per Sant Joan hi ha el de comprar clavells i alfàbreghes i crisantems per Tots Sants, que es la diada dels morts.

La Generalitat es un palau de molta historia en el qual, quan ningú no les veu s'hi passen les ombres de catalans de molta grandesa. Ja te'n diré els noms un altre dia. El de quan Sant Jordi fa el sant, a la capella del palau de la Generalitat hi deien una missa i el patí s'emplenava de venedores ~~que~~ que venien roses i de dames i dametes que les compraven.

Abans, la festa s'acabava així però, molt temps després algú tingué la pensada que amb la de les roses caldria cel-lebrar la festa dels llibres.

I mira: tal dit, tal fet. Barcelona, aquell dia d'Abril, semblava una festa major. Em pots ben creure: una festa major. Hauries vist-no sé si encara ho fan amb tanta pompa-com les llibreries treien grans parades al carrer i les guarnien amb domassos i amb flors. Una d'aquelles llibreries, decorada cada any per un gran pintor escenógraf que es deia Salvador Alarma, representava una masia catalana, o bé una trinxera feta

amb llibres, que son les úniques trinxeres que s'haurien de permetre, o bé una màquina de tren. Els llibres hi eren a milers i els compradors també, que ni els tramvies podien passar amb aquella gentada. I les més bones actrius dels més bons teatres, aquell dia, feien de venedores de llibres i els autors que els havien escrit els dedicaven als compradors. En dedicaven tants-i això alegrava molt als llibreters - que quan arribava el vespre fins i tot els hi feia mal la mà de tan signar, pero encara els restava veu per a fer sermons cantant la bondat del llibre. I a cada comprador li donaven retrats dels ~~escriptors de la nostra terra~~ grans escriptors de la nostra terra: Angel Guimerà, Ignasi ~~Iglesias~~ Iglesias, Santiago ~~Russinyol~~ Russinyol. I mira si n'eren de bons aquells llibreters que també, amb els grans, donaven el d'un escriptor petit, petit, que es el que ara et parla i que tu dius que es el teu promès. Ja veus, doncs, que no et casaràs amb un qualsevol. I ~~havia~~ ^{hi} havia encara adhoc hi havia cobles de sardanes i tenors d'òpera que cantaven unes romances de tanta empenta i amb tan bona veu que feien tremolar les pedres. I tot el sant dia tothom anava amb llibres sota el braç car, quí més quí menys, tothom n'havia comprat més d'un: rics, pobres, senyors, obrers, estudiants, modistetes...

Aquells temps, que no s'assemblen en res als d'ara, el de Sant Jordi era el dia de la festa major dels llibres i les roses.

Els dos Joans, el vell i el jove, cada any, per Sant Jordi, guarnien la llibreria, que feia goig de debò, i publicaven un llibre cada ú. I cada any la llibreria tenia més parroquians i els dos llibreters més amics. I, com passa sempre en els contes i no massa sovint en la vida, visqueren molt feliços i el gos, el "Noi", els feu companyia i, de tan veure llibres, es tornà gairebé tan savi com les rates.

Els Tres Tombs

A Serge Maurel

Tu, Lucette, gairebé no n'has vist de carros de tracció animal car avui tot son autos i els autos ja en tenen de cavalls pero els duen tancats al motor. Avui tot-hom té auto i potser valdria més que no en tingués. Ho dic per les guerres, saps? Si la finalitat de les guerres es la de matar gent perquè segons tinc entès n'hi ha més de la que el mon pot mantenir, podèm començar a confiar en la fi de les guerres: la gent, sense necessitat de metralladores, canons i aviació, es mata a les carreteres que sembla que vagi a preu fet. Els autos, en complicitat amb les vacances i els diumenges, estan solucionant radicalment l'excés de població. Això es trist pels que moren pero en compensació té unes indubtables aventatges pels que volen viure amb menys rapidesa i menys pudor de gasolina: els lloguers s'abaixaràn; desapareixeràn les belles sinfonies dels ~~ka~~ klagsons i els espetecs dels motors; als passeigs i als carrers, en lloc d'autos més o menys aparcats, hi podrà haver-hi arbres, com avans, i la gent que té l'originalitat d'anar a peu podrà transitar amb més tranquil·litat que avui; les famílies no hauràn de patir com pateixen avui: "Com triga la mami! Com triga el papi! Han sortit a les cinc, ja son les set i total no havien de fer més que siscent quilòmetres!"; les gallines podran travessar la carretera sense por de morir sota les rodes d'un aristocratic Rolls o d'un democratic 600; els gos-sos podran tornar a passejar pels carrers i aixecar la pota quan trobin una paret que sigui del seu gust; es podran passar les fronteres sense haver de fer cua quatre o cinc hores; sense la febre de la velocitat i les presses per a no anar enlloc la gent tindrà més seny del que té ara, que no es gaire; els metges, sense automòbil, no podran fer tantes visites i per tan no mataràn tanta gent com ara. Etc, etc.

Abans, ja fa molts anys, a Barcelona no hi havia tants autos com avui--això passava igualment a París i arreu del mon, no et pensis--pero hi havia més i per tan més cavalls per arrossegar els cotxes. Els senyors de debò en lloc de garatge tenien establa per als cavalls i al costat de l'establa un lloc per a posar-hi el o els cotxes. Hi havia, a més, cotxeries de lloguer per als que en tenien necessitat, ganes de presumir o ganes de no anar a peu. Per a viatjar, com l'experiència ens ha fet veure, no hi ha com el tren pero en cas d'urgència també es bò l'auto. Per passejar, en canvi, el cotxe de cavalls encara

se'n endú la palma. Passejar en cotxe obert i amb un bon tronc de cavalls pels environs d'una gran ciutat com Barcelona una tarda de primavera, quan els arbres es vesteixen de fulles noves talment com si es possessin el vestit de les festes i tremolen del vol dels ocells que hi fan niu, o bé un matí de tardor, quan l'aire es transparent i el cel sembla pintat de nou i hi ha un aspre perfum de terra encara de sol d'estiu i de fulles que s'hi podreixen amb les primeres pluges i de llessamins i roses que es desfullen en les reixes dels jardins era molt millor que no pas correr a cent cinquanta l'hora condemnant-nos a la pudor de la gasolina i a la pols de la carretera. La pressa? La pressa no serveix de res. S'arriba sempre, Lucette. I, segons com, s'arriba més aviat anant poc a poc que anant depressa.

Doncs vet aquí que a Barcelona, ara deu fer cinquanta o seixanta anys, hi havia una cotxeria de molta anomenada en un barri antic i prop d'una església molt bella que es diu Santa Maria del Mar, evocada en un llibre de narracions per Alexandre Plana, escriptor que, llas timosament-morí exiliat en terra francesa-molts catalans d'avui ignoren. Tenir la cotxeria prop d'una església parla molt bé en bé de l'esperit practic de casa nostra car sempre que hi ha un bateig o un casament o bé quan un se'n va d'aquest món es necessari llogar cotxes per a passejar els convidats: pel Parc de la Ciutadella, que es un parc molt bonic, o camí del cementir, que sempre es un camí molt lleig, sobretot pels acompanyants, que pensen que ells també l'hauràn de fer un dia o altre actuant de protagonistes.

Dels enteraments val més no parlar-ne, saps?, perquè son una cosa massa trista. Els casaments i bateig, en canvi, son alegres de debò. Es a dir: ho eren, perquè ara, amb auto, sembla que el bateig no sigui tan bateig ni tan casament el casament. Jo vaig anar al d'una catalana filla d'uns amics meus, que es casava amb un francès. Ja casats i despres del sermó del senyor batlle que, per a sermonejar, es posà una faixa tricolor damunt del ventre prominent, s'organitzà una caravana d'autos que amb gran empena i molts esbufecs dels motors emprengueren el camí de Ryan on ens calia celebrar l'esdeveniment amb un gran sopar. La vista de tants autos em donà un cert neguit i em feu pensar: Això s'acabarà malament. I no anava errat en pensar-ho. En començar a sopar molts dels convidats ja anaven amb el nas vermell perquè havien begut massa i començaren a cridar i a riure fort i a pla-

guejar d'una manera no massa civilitzada;a la mare
de la nuvia li feu mal la llagosta i calgué cuita cor-
rent anar a cercar un metge que no tingués compromís i

en retornar del sopar, el xofer del cotxe on jo anava es tombà damunt un marge de la carretera. Jo en vaig sortir amb un trenc al crani i hematomes a les cames. Els nuvis encara ho feren pitjor que el nostre xofer: al cap de tres mesos de casats es divorciaven.

Abans era altra cosa. Abans la gent era més entenimentada i no es casava amb tantes pressess. Abans, en l'època ~~quant~~ que et parlo, m'han contat que els convidats, vestits amb la roba dels diumenges, es reunien en la casa on havia nat un ~~am~~ infant o bé, quan es tractava d'un casament, a casa del nuvi i de la nuvia. Això ho feia la petita burgesia o bé els menestrals, car els senyors no hi estaven per a llogar cotxes perquè ja en tenien de propietat. Les senyores no duïen barret perquè no era moda com ho es ara, però duïen unes mantellines brodades al coixí per les puntaïres de la costa de Llevant que feien molt més bonic que certs barrets d'ara i valien molts diners. (I) Els homes anaven amb vestit negre, camisa ben blanca i enmidonada i sabates ~~de~~ que de tan cirades enlluernaven. A l'armilla, de botxaca a botxaca llueïen la gruixuda cadena d'argent o d'or, enganxada a un rellotge molt gros i a una unça que feia de medalla. I aquell dia, com que jo ho era de festa grossa, s'havien fet enrinxolar els cabells i el bigot, que creu que feien goig de debò.

La padrina i el padrí tenien i tenen encara l'obligació de tirar confits i xavalla a la mainada, posar nom a la criatura que batejaven i cada any, per Pasqua, comprar-li ~~la~~ la "mona".

No, no es una mona autèntica, de les de parc zoològic. No hi estem els catalans per aquesta mena de mones. Ni per altres que ~~es~~ fan passar per persones, tampoc. La mona de Pasqua, de la qual potser et parlaré un altre dia, es un dolç molt bò fet amb pa de pessic, crocant, xocolata, mantega i ornat amb ous pintats de color de rosa o vermells o blaus. Si m'agrada? Ja ho crec. I a tu també t'agradaria.

Hauries vist el nadó, amb el cap vermell com un rave i petit com el puny, vestit de pontifical amb un bé de Deu de draps i drapets que n'hi havia ben bé per mitja hora de despullar-lo; i hauries vist com el duïen a l'església i com, quan li mullaven el cap, cosa que no li ~~fa~~ feia cap gràcia, emplenava l'església de crits. I hauries vist després com el nou cristià, el seu pare, que de tan cofoi semblava que l'haguessin batejat a ell, el padrí, la padrina i els convidats pujaven als cotxes i vinga passejar amunt i avall com uns se-

(I) Era el 1939, any gloriós entre els més gloriosos, quan l'autor contava a Lucette aquestes "coses" de Catalunya.

nyorassos per acabar a casa dels pares de la criatura o bé a Can Culleretes i fer-hi la gran xocolatada amb melindros a tot ~~drap~~ drap i plats de nata o de crema o matons de Pedralbes i vasos d'orxata i aixarop de poncem.

Si es tractava d'un casament no hi havia xocolatada ni aigua al cap, però hi havia padrí i passejada en cotxe. La núvia anava tota vestida de blanc, i no com avui que la gent es casa de qualsevol manera, i el nuvi duia un barret negre i lluent que en diuen de copa perquè en lloc d'assemblar-se a una copa s'assembla a un tub de xemeneia. Després de ~~ben~~ ben casats i ben passejats, els convidats, els nuvis i el pare i la mare dels nuvis, que aquell dia no es quedava a casa com quan es tractava d'un bateig, se'n anaven a dinar a la fonda: a ~~la~~ Can Beco del Racó, o a la de Sant Agustí, o a l'Internacional. I ~~ningú~~ atipar-se d'arròs, i de peix en salsa, i de vedella amb pésols i de pollastre rostit, car tothom, menys els nuvis, aquell dia tenia molta gana.

I els ~~matons~~ amos de les cotxeries i els cotxers que hi guanyaven la setmanada, es clar, només volien que hi hagués sin molts naixements-perquè així hi hauria força bateigs-i que la gent es casés a carretades.

En la cotxeria que et dic hi havia una gran entrada plena de cotxes: faetons, berlines, carretel·les, i al fons ~~l'entrada~~ la porta de l'establa on vivien els cavalls i damunt d'aquesta porta, a la paret, una capelleta amb una imatge de Sant Antoni ornada amb un parell de gerros amb flors de drap i amb una llantieta que cremava nit i dia, car, segons sembla, aquest Sant es el patró dels cotxers i els carreters. I a l'un costat de l'entrada hi havia una escala d'obra per a poder pujar al pis on vivien els amos de la cotxeria.

No sé si es aquest o un altre, car n'hi ha dos del mateix nom: Sant Antoni de Padua i Sant Antoni Abat, que era molt amic de parlar als peixos. I els peixos, per a escoltar-lo, s'apropaven a la platja i treien el cap fora de l'aigua. Sant Antoni devia pensar, i potser nò s'~~anava~~ errava, que valia més parlar als peixos que no pas a certa mena de persones. Veuràs: els Sants son molt vius, que per això son Sants, i sempre saben el que es fan.

La vida i els costums dels nostres cotxers els ha descrit molt be un gran autor, avui massa oblidat, que es digué Albert Llanas, en una comedia de les millors del ~~teatre~~ teatre català: Don Gonçalo o l'orgull del gec. I un altre gran autor dramàtic, Ignasi Iglesias, escrigué una altra comedia del mateix ambient, La senyora Marieta, plena de tendresa i de gràcia.

Quan arriba Sant Antoni, que s'escau el Gener, mes de fred

i sovint de neu, els cotxers fan la seva festa major. Aquell dia es muden molt mudats amb la millor roba que tenen i adhuc es posen aquell barret del qual ja t'he parlat i que en diuen de copa, que aquí a França duen els minis tres i altra gent d'upa i a casa nostra ja tan sols duen els cotxers. També guarneixen els cavalls amb uns guarniments que fan molta patxoca: els hi posen un plomall de colors al cap i els ornem la cua amb un devassall de cintes i fins i tot n'hi ha que van amb flors veritables. I els que els cabalquen, que són els cotxers, també hi van amb flors: al trau de l'americana o bé damunt l'orella, sota l'ala del barret per a que no es mullin si plou.

I lloguen una banda de música que fa molt soroll i, tots a cavall i acompanyats del que porta la bandera, perquè has de saber que hi ha bandera i tot, se'n van a fer els tres tombs i a l'església per a que el senyor rector beneeixi les besties, que tal vegada ho mereixen més que no pas els homes, de fa a temps deixats de la mà de Deu.

Un cop tots ben beneïts, els animals se'n van a l'establa, que aquell dia tenen pinso extraordinari i no trebal len, i els cotxers se'n van a dinar a la fonda. Però no et pen sis que fan un dinar com els de cada dia. Aquell dia, Lucette, fan un dinar compost de coses molt bones i regat amb vins molt bons -ai, Lucette, si els teus compatriotes podien entrar-se a casa nostra ahndi la diada de Sant Antoni! - i per postres mengen ~~tan~~ tortell, que aquell dia es obligatori. No saps què es un tortell, veritat? Es un gateau, un dolç que fem a Catalunya. Té la forma d'una corona però es més savorós que les corones. El fan amb pa de pessic o pasta fudada i a dintre hi posen crema, nata o massapà.

Després, al vespre, ben menjats i ben beguts -ben beguts amb seny i mesura, s'entén- mentre a l'establa els cavalls devien comentar les facecies de la diada, els cotxers se'n anaven al ball, un ball que feien expressament per a ells sols, i vinga ballar tota la nit com uns desesperats. Per no tacar amb les mans suades el vestit de la balladora, en lloc de guants duien un mocador de seda. Ballaven americanes, que, de tan lentes, semblava talment que els balladors es gronxessin en balanci i massurques d'un ritme més viu i enjogaçat, i polques que tot eren salts i saltirons i valsos que, de tan donar giravolts, semblava que els que ballaven s'havien empeltat de baldufa. I hauries vist que bonic feia veure aquells giravolts i aquells salts i aquell gronxament i la taca negra dels vestits dels homes i les taques blaves, rosades, vermelles, blanques i de tots colors dels vestits de les noies.

Quan tornaven a casa, ja ben entrada la matinada, el Sant Antoni de la capellata que hi havia a cada cotxeria i que, per a cel-lebrar el seu Sant, tenia lluminaria de ciris i ornament de flors veritables, semblava talment com si els hi donés el bon dia i els hi digués: "Ara, nois, enteniment i fins l'any que vé".

Doncs vet aquí que els amos d'aquella cotxeria de tanta anomenada eren un matrimoni, que ella es deia Roseta i era d'un poble de molta historia de la costa de Tarragona que en diuen Cambrils, i ell, com que era cotxer i no sé de quin poble era, es deia Antoni, es clar. ~~Vivien~~ Feia cinc anys que s'havien conegut una nit de ball i havien decidit casar-se. Vivien amb els pares d'ell, que havien estat amos de la cotxeria... T'anava a dir que la mare era morta, car nosaltres, els autors, ~~podem~~ podem matar la gent sempre que volèm, pero no t'ho vull dir perquè a un infant cal estalviar-li totes les tristors de la vida... Sí, sí: la mare encara vivia i que per molts anys. El que passava es que ella com el seu marit ja eren vellets i havien treballat molt i els joves s'havien encarregat del negoci.

Com que eren d'un tarannà polit i amable, tota la gent del barri i adhuc la d'altres barris els estimava i els tenia en molta consideració. Veuràs: eren discrets, enraonats, treballadors, gens xafarders, força caritatius. ¿Quí volies que en tingués rès que dir? A més a més com que treballaven molt i, sense ser gasius, que ~~a~~ no n'hem de ser mai, savien administrar-se i ja tenien diners al Banc, la gent del barri els respectava. Vull dir la gent curta de gambals, saps? car la més assenyada tan respecta al ric com al pobre mentre l'un i l'altre siguin bones persones.

Roseta i Antoni haurien estat feliços de debò si no fos que... Veuràs, en la vida sempre hi ha un si no i la felicitat absoluta es molt difícil d'assolir. A Roseta i a ~~Antoni~~ Antoni sols els mancava una cosa per a ser del tot feliços: un fill, un infant bonic i assenyat com tu.

...Que perquè no el compraven essent rics com eren? Lucette, em fas unes preguntes!... Vès, no el compraven perquè... ¿Què vols que et digui jo, ara? No en debien trobar cap que els agradés.

No et pensis: allò els enquimerava molt i els entristia. Antoni deia, tot indignat:

-Tants bateigs que faig i mai no en faig cap a casa.

Fins que un dia, quan menys s'ho esperaven-la felicitat, saps? arriba sempre quan menys l'esperes-tingueren el fillot que tan i tan desitjaven. Fou pel Gener, pocs dies abans de Sant Antoni que, com t'he dit, es quan els cotxers fan la seva festa major. Pots comptar si n'hi havia d'alegria en aquell-

La grassa rialla de CarnestoltesAl ~~Professor~~ Camille Soula

La del Carnestoltes es una festa cel-lebrada arreu del mon i té, per tan, molts adeptes. Adhuc hi ha una merta mena de gent que la cel-lebra tot l'any. Val a dir, però, que el de'aquesta mena de gent es un Carnestoltes poc recomanable i no fa per tu ni per mi.

Així com la de Nadal es una festa íntima, recollida, familiar, la del Carnestoltes, que dura tres dies, es una festa de crit, de vi a l'engròs, de ball encara més a l'engròs. Sobretot a ciutat, car a vila, com que ~~no~~ tothom es coneix, la rialla té un tò de bonhomia que no té a ~~Barcelona~~ ciutat, on no es coneix ningú.

Avui ~~aquesta festa~~, a casa nostra com per tot, aquesta festa ha perdut tan prestigi que gairebé no n'hi resta gota. Veuràs: ara la gent ja no en fa cabal perquè, segons diuen, tot l'any es Carnestoltes: un Carnestoltes que no fa riure gens.

Abans, en la segona meitat del passat segle, el Carnestoltes de Barcelona, segons m'han contat els que hi eren quan jo encara no havia nascut, era una cosa més pintoresca i divertida, i no tan grollera i convencional, del que ho fou després. Però, quí sap si a la gent d'ara aquella manera de divertir-se que tenien els avis li semblaria tal vegada innocent i carrinclona.

183-

El Romanticisme, nascut de la vostra Revolució de 1808, estava a les acaballes i tots els poetes de l'època eren molt amics de les llàgrimes, els cementirs i les fantasmes. Això ~~quan~~ quan escribien, quan "feien de poeta", car en la vida real eren la gent més divertida d'aquest mon i reien i plaguejaven que talment semblava que la setmana sols tingués un diumenge que no s'acabava mai. Era el temps de grans artistes i grans escriptors, uns que començaven a fer-se coneixer i altres que ja eren coneguts i admirats feia temps: Clavé, que ensenyà al nostre poble una cosa molt bona per a la salut espiritual dels pobles: cantar; Marian Fortuny, que pintà "La vicaría"; Joaquim Bartrina, un poeta de Reus que fou tan esceptic com el de Dusserldof; Eusebi Planas, que dibuixava unes senyores molt maques; Manuel Moliné i Tomàs Padró, caricaturistes de molta empena; Antoni Altadill, que escribia uns fulletins que feien plorar a tothom: Barcelona y sus misterios, Madre mia! - ja ho veus: Adhuc Madre mia!, perquè es veu que no es privava de rès-i altres truculencies per l'estil, però que era un plaga que es passà la vida rient-se de tot i de tothom; Albert ~~Bar~~ Llanas, que també sabia riure i rient, rient escrigué Don Gonal o l'orgull del gec, que es una obra mestressa: Frederic So-

ler, el gran autor d'El ferrer de ta
la Roser, Els segadors-i els Singlot
 dor del teatre català.

Era el temps del Jardí del Gene
 dies; el temps de les levites i els
 tre Santiago Russinyol amb la seva
 nyor Esteve; el temps de la rivalitat
 Liceu i el de la Santa Creu, que des
 pal; el temps de les tartanes per
 lines i les carretel-les per a pas
 Caputxins i per la Muralla de mar;
 i el "Taller Baldufa". I la gent d'
 generosa i apassionada que el mate
 lant que se la passava a les barri
 plagues de mena pero a l'hora de d
 tats sempre hem sabut complir el n
 han volgut esclavitzar els hem don

En aquells temps els nostres av
 toltes una gran festassa donant-li
 nial. Li atorgaven el tractament de
 tat" per aquí i "Magestat" per all
 va avia, tota escandalitzada perquè
 nyor rei de debò, l'anaven a rebre
 de la ciutat. I ell, Sa Magestat el
 manera que feia riure molt, feia la
 carro molt guarnit. Anava voltat d
 un flam de cabellera despenada
 companyaven el seu pas. I tothom e
 per a tirar-li flors i confits de
 bola i de gresca que no t'ho pots
 Magestat, fent de personatge, anava
 tot eren rialles. Pero... sempre h

La vida del Carnestoltes era c
 -dit sigui sense cap mena ~~menada~~
 cia-i el dimecres de Cendra, potse
 sa i massa depressa, es moria. Ja n
 gran enterrament amb molta cerimo
 plorava de debò, pero era de tan r
 les despulles de Sa Magestat cant
 ca:

"A setze,
 a setze,
 a setze el vi.
 El pobre Carnestoltes
 s'acaba de morir"

Despres, com que el plorar massa
 ven a berenar a fora: a una font

11, La dida, Les joies de
els poetics i fou el funda-

ral i el Pla de les Come-
s mirinyacs que duria al tea-
gran comedia L'auca del se-
tat entre el teatre del ~~am~~
sprés fora anomenat Princi-
anar a Gracia i de les ber-
sejar per la Rambla dels
el temps del "Niu Guerrer"
aquell temps era tan ~~generosa~~
ix es passava la nit bal-
cades, car els catalans som
defensar les nostres lliber-
ostre, deure i als que ens
at més d'un disgust.
is savien fer del Carnes-
un tò grotescament solem-
senyor rei i vinga "Mages-
à. I segons em contava la me-
allò era fer escarni del se-
cerimoniosament a les portes
Carnestoltes, habillat d'una
seva entrada triomfal en un
atxes de vent, que tenien
i la música i els cants a-
xia en balcons i finestres
farina. Eren tres dies de ta-
pas imaginar. Sa ~~Mahantat, fan~~
als teatres i als balls i
i ha un pero, saps?
urta, com la de tots els deus,
~~enunciaven~~ d'irreveren-
per haver-se divertit mas-
o cal dir-ho: li feien un
nia i la gent feia veure que
iure. I els que acompanyaven
aven una psalmodia grotes-

no proba a ningú, se'n ana-
que en diuen del ~~Gran~~ Gat

En es un una muntanya nomenada de Montjuic, o bé a les vores del Besòs, que es un riu més de nom que de fets. I feien un berenar molt bo per a cel-lebrar d'una manera un xic còmica l'entrada de la Quaresma, ~~que els caricaturistes de l'època representaven en la figura d'una vella molt lletja i seca, amb cua de bacallà.~~ (Amb el tema d'aquest berenar, que es el de "l'enterrament de la sardina", un pintor aragonés que com jo també tingué la pensada de venir a passar l'estiu a França en pintà un quadro esperpèntic i genial)

Despres o sigui: ja ~~en el segle XIX tan enterrat com la sardina,~~ a Catalunya com per tot el Carnestoltes ha anat decaient fins a esdevenir una festa barroera i ensopada: tal vegada perquè, com t'he dit abans, ~~era~~ ara tot l'any es Carnestoltes.

En algunes viles catalanes, abans de la guerra, encara tenia una certa gracia, malgrat que un xic descordada. I en una d'aquelles viles on encara el cel-lebraven amb força ~~amb~~ llum hi vivia una familia molt pobra composta dels pares ja vells, un noi gran de vint-i-tres anys i dos de molt més petits car l'un en tenia deu i l'altre set. Eren cistellaires, talment com el Vicenç enamorat d'aquella noia de Provença cantada ~~per~~ pel vostre Mistral, i havien de treballar molt per malviure. Amb canyes i vimets feien grans coves per ~~en~~ a dur-hi la roba a rentar al riu i per a guardar-hi les patates a l'hivern i cistells per anar a comprar a la plaça i paneres per al peix i la fruita i petites cistelles per a les labors d'agulla i ganxet.

Llastimosament, aquell treball no debia donar gaire perquè eren tan pobres que pare i fill sols tenien un vestit, i sort que tan l'un com l'altre eren iguals de prims i d'alçada i quan se'l posava l'un l'altre s'havia de quedar a casa.

Això ho descobriren els companys del fill perquè els diumenges a primera hora de la tarda anaven amb ell al Cafè -unic luxe ~~en~~ que es permetien- i despres a passejar una mica per la carretera. A l'hora del ball, el fill, malgrat ser jove i ballar, mai no compareixia i en lloc d'ell hi anava el pare, que ja era vell i no ballava. I el noi, que es deia Daniel, sempre s'acomiadava dels companys amb un "Fins a després". I aquell "després" mai no arribava i els companys ~~amb~~ se'n estranyaven molt i feien molts comentaris: que si tal vegada festejava, que si tal vegada anava a jugar, que quí sap què feia durant aquell parell d'hores de la misteriosa absència.

I com la tafaneria no té aturador, un d'ells, el diumenge, en veure que el pare de Daniel ja era al ball, va ~~començar a~~ escometre'l:

-I el vostre noi? Ens ha dit que vindria, Cada diumenge ens ho diu i mai no vé.

El pobre pare, que no sabia què dir, feu, avergonyit:

-Ja vindrà, no t'hi amoïnïs.

Llavors anaren a la casa del cistellaire i trobaren el fill, que no podia sortir perquè l'únic vestit que tenien se l'havia posat el pare, que, com li agradava anar a veure el ball, el fill no volia privar-lo d'aquell goig i se'n privava ell.

Aquells companys eren molt bons minyons i no en feren pas burla perquè comprenien que fer burla de la pobresa es la cosa més lletja d'aquest món.

Pensa que n'eren tan de pobres que quan arribava la festa dels Reis, que es la festa major dels infants, els dos germanets de Daniel anaven a una llibreria de la qual pot ser et parlaré un altra ~~dia~~ vegada, que aquell dia era plena ~~de~~ llum i ~~de joguines~~ de joguines. I els dos petits les miraven amb una gran enveja, sobretot quan veien que les embolicaven i altres infants se les enduien, i fins i tot en tocaven timidament alguna. I quan tornaven a casa, com que veien a la mare apesurada perquè no els en podia comprar cap, els dos noiets l'abraçaven i besaven i li deien:

-No us heu d'enquimerar, mare, que les joguines ja les hem vist i això ja ens fa contents.

Doncs vet aquí que un dilluns de Carnestoltes, que a la vila feien molta tabola i a totes les societats hi havia ball de disfresses, Daniel havia anat a Barcelona per si podia cobrar unes factures, cosa que sovint es força difícil. I en tornar, al tren li passà una cosa molt estranya. Aprofitant que gairebé anava sol en un vagó-de tercera, es clar-se li va apropar un home i donant-li un gran paquet li demanà:

-Volèu guardar-me'l? Ja us el vindré a cercar després.

I sense esperar resposta desaparegué apressadament.

Daniel, que mai no maliciava de res perquè era bon noi de mena, no donà cap importància a l'aventura. Quan arribà a ~~el~~ lloc i hagué de baixar, agafà el paquet i pensà:

-Ja me'l deurà venir a demanar a l'estació.

I no hi era aquell home a l'estació ni el veié en cap dels vagons. Llavors, com no ~~queria~~ podia fer altra cosa, el jove s'endugué el fardell a casa. I quan hi arribà i el desfè, ¿no diràs què hi havia dintre? Doncs hi havia tres vestits d'home d'allò més elegants i nous de trinca.

Oh, vès, es clar que aquell home no els havia regalat a Daniel, però el fet era que els tenia i que com ningú no els hi reclamava, foren seus i ben seus. Suposaren que aquell home era un lladregot i que els vestits els devia haver robat.

La felicitat té camins misteriosos: el mal que havia fet, robant, aquell home del tren es convertia en un gran bé car els vestits anaven a mans d'aquell pare i aquell fill que no en tenien.

La mare de Daniel digué, ingenuament:

-Potser si que son robats, però els hem d'acceptar: es la Providencia qui ens els envia.

I com que els hi queien tan bé que talment semblaven fets a mida, l'endemà se'ls posaren i poderen anar al ball del dimarts de Carnestoltes, que es el més lluiti el més esbogerrat de tots i hi ha entre els balladors una alegria tan gran que sembla que mai més no s'hagi d'acabar.

I s'hi divertiren tan el fill ballant com el pare veient-lo ballar.

La barretina

A Jules Palmade

Una vegada era una barretina...

Em preguntes què es una barretina? Es clar: no ho saps, car ~~(cap)~~ teu país la gent no en porta, però en certs llocs de França, en certs llocs muntanyencs de l'Arieja i, sobretot al Rosselló i a la Cerdanya els pagesos, de la mateixa manera que parlen un francès catalanitzat, porten la barretina catalana. Ho he vist en una festa que un poeta francès ~~gran~~ gran amic de Catalunya organitzà a Saint Giron.

Tens raó: encara no t'he dit com es i què es una barretina. M'has de perdonar, saps? Pensa que jo sempre he estat amic de perdre el temps i que avui en la meua situació es el millor que puc fer en la teua tan alegre terra de França. Tal vegada perdre el temps sigui guanyar-lo. Quí dia passa any empeny.

La barretina es una mena de gorra, una cosa per a cobrir-se el cap. Ja sé que ara es moda no portar-hi res al cap-ni dintre ni fora-pero a mi aquesta moda em sembla inoportuna i perjudicial. Què faràn els fabricants de barrets i gorres? ¿De què viuràn els obrers ~~especialitzats~~ especialitzats en l'indústria utilíssima de posar-nos una tapadora al cap?

Aquí a França teniu la "casquette", que es la gorra i va desapareixent de la circulació; el "béret", que es la boina i converteix el cap en una mena de bolet el tronc del qual es el coll, i el barret, que porten els senyorassos del barri de l'Etoile i els "clochards" de la plaça Maubert. (I)

A casa nostra, on també s'ha ~~est~~ estès la funesta moda d'anar sense res al cap, molt perjudicial per a la bona marxa dels pobles, la boina ha ~~arraconat~~ arraconat un xic la gorra, a les ciutats domina el barret, i la barretina, que tan sols podem veure a l'alta muntanya o al ~~teatre~~ teatre, ja pertany al meravellós dels "contes de la vora del foc". Val a dir que de tan en tan encara entra triomfal a les ciutats: quan els Xiquets de Valls, dels quals et parlaré un altre dia, hi basteixen ~~a~~ llurs magnífics castells humans: quan hi ha una audició de ballets catalans antics; la nit de Pasqua Florida, quan ixen a cantar les corals de les Caramelles. A més d'a l'alta muntanya, la barretina ~~arabamuntanya~~ viu en les taules d'un escenari i amb llum artificial i apuntador.

No saps què vol dir apuntador? L'apuntador es un home que en els teatres, amagat dintre una mena de barraqueta que sembla la closca d'un cargol, ~~para~~ ~~dir~~ als comics el que es-

fin

(I) Per als que no ho sàpiguem, malgrat que ho sap tothom, direm que el barri de l'Etoile es un dels més elegants de París. I "clochard" es el vagabond, l'indomiciliat, bon xic pintoresc que es una suposició de l'autor-deu ser feliç perquè no paga imposr.

criuen els autors i que els comics no sempre saven.

La barretina es una mena de gorra de llana, generalment vermella, malgrat que també n'hi ha de morades. La fabriquen en una vila anomenada Olot, famosa, a més de per les barretines, per les noies boniques i els paissatges, tan bonics com les noies, que es tot el que es pot dir. ¡Quines noies més boniques, Lucette, les d'Olot! Quins paissatges més meravellosos! Paissatges rics de maduresa per a que els colors, en passar de la paleta a ~~lanta~~ la tela, puguin ser més calents. Mira si en son de rics que han fet possible una escola pictòrica per que el que contempla les pintures sàpiga que son filles d'Olot i no ho poden ser d'enlloc més.

La barretina té una forma que recorda la gorra frigia que usaren els pobladors d'una ciutat ~~mada~~ que es deia Troia, tan important que la seva historia l'escrigueren en vers. Els francesos de 1793, que, dit sigui de pas i sense mala intenció, no s'assemblaven en res als d'ara, posaren de moda, com símbol de ~~llibertat~~ llibertat, la gorra frigia.

La barretina, encara que pervisqui arraconada, encara que ja tan sols sigui cosa de crom, fa bonic damunt del rostre d'un vell, d'un rostre treballat pels anys i solcat d'arrugues ~~mada~~ profundes com les que la rella fa en la terra dels camps, d'un rostre coronat de cabells blancs. O damunt la testa d'un jove ardit i galan. I en faria igualment damunt del rostre d'una noia ben maca. Estic segur de que si això ho savessin les noies d'arreu del món totes voldrien dur barretina. Paraula!

Entre les moltes vermellors, n'hi ha dues que els escriptors aprofiten amb freqüència: la del foc i la de la sang, malgrat que ni el foc ni la sang tinguin totalment aquest color. Tothom veu les coses com vol. Hem començat a dir que el foc es vermell, i la gent s'ho ha cregut. I què vols fer-hi si s'ho ha cregut?

La vermellor de la barretina es una vermellor de foc i no de sang. Això deu ser així perquè el nostre poble, que té un temperament abrandat, no té, en canvi, -sortosament- un instint sanguinari.

Què dius? Que en vols una de barretina? Si algun dia ~~no~~ puc retornar com cal i com vull a la meua terra te'n enviaré una per a que la guardis per als teus fills, si en tens, que jo desitjo que en tinguis i que siguin uns francesos que sàpi-guen estimar els llibres, el treball i la bondat... sobretot si, quan siguin grans, arriben refugiats a la teua terra.

La barretina de la qual vull ~~vull~~ contar-te la historia fou comprada a Olot un dia de mercat, fa quinze o vint anys, per una pagesa muntanyenca que avui ja es avia. La comprà per al seu fill, un minyó fort com una alzina i espigat i esbelt com

un jonc. Aquest minyó, com molts altres de la meua terra, es deia Jordi.

Sant Jordi es, com em sembla que ja t'he dit, el patró de Catalunya i cada any, per l'Abril, arriba coronat de roses. Jo, però, dit sigui amb tot el respecte que mereix un varó de tan alta importància, el tinc per un Sant un xic estrany car m'h'han dit que matava les atanyes amb llança i trobo que això es excessiu, ja que per a matar aquestes bestioles, que a la teua terra, si les veuen al vespre, diuen que porten sort, n'hi ha prou amb un esterinyinador. Però, en fi, no ens embranquem amb el Santoral car la tolerància, que es la veritable civilització, ens aconsella respectar totes les opinions i creences.

Aquest Jordi del meu conte, i del teu, en aquell temps tenia setze anys i ja ajudava al pare. Era fill d'una pagesia rica: moltes terres, molts parells de mules, moltes vaques i tota altra mena de bestiar que feia goig de debò.

El dia que la mare, venint de mercat, li portà la barretina Jordi estigué molt content perquè les coses noves sempre donen alegria, malgrat que després, quan ja ens n'havem cançat, les arraconem i les oblidem.

Jordi es posà desseguida la barretina i remercià la mare amb un bès i una abraçada. I dos o tres anys després, car sols la duia els diumenges, com que ja era un ~~home~~ jove de bona planta, l'~~hauria~~ haurieu vist vestit amb la roba de les festes, cavalcant un bon cavall i anants a les fires i a les festes majors de la rodalia presumint la barretina que de tan vermella semblava una rosella i les papellones hi feien volant al damunt una constel·lació d'ales tremoloses.

A Jordi, t'he de dir la veritat, la vida de pagès no li agradava. Vivia en una vila massa petita entre una gent d'ànima ~~a~~ massa petita que tan sols pensava en arraconar diners. I ell, com que els pares eren rics pensava ingenuament: Què en vol ~~a~~ fer dels diners aquesta pobra gent? I com que havia llegit molts llibres i encara en volia llegir més i volia estudiar per a no ser com aquella gent del poble, demanà al pare que el deixés anar a estudiar a ciutat perquè en aquelles muntanyes s'hi migrava, i com que era l'hereu i un bon minyó i els pares l'estimaven molt accediren al seu desig.

La mare desà la barretina en una antiga caixa de núvia on ~~guardava~~ guardava la roba millor de la ~~casa~~ casa entre ramells d'espigol i pomes oloroses. I el minyó que no volia ser pagès anà a ciutat plè d'ambicions i d'il·lusions. En arribar-hi, com que era una mena de Manelic com aquell del gran drama del nostre Àngel Guimerà - un poeta que es podia dir de tu amb el vostre Corneille -, ~~per els tipus del món de~~

~~La realitat de cada dia~~, restà meravellat, esbalait. Era una ciutat magnífica, amb carrers nets, amb cases confortables, amb ~~una~~ una plaça plena d'estatues, una muntanya plena de jardins i fonts lluminoses, un passeig plè de palaus. I teatres i balls i cafès. ~~Entat, mitjà, pensant~~
-Quanta gent!- deia Jordi, que era el mateix que, baixant de la cima de les solituds, havia dit el Manelic del drama.

Quin anar i venir! Quin aldarull! Carros, autobusos, tramvies, camions, taxis, trens elèctrics que per aprofitar lloc anaven per sota terra. I gent en tots els carrers i passeigs i places i a totes hores del dia i de la nit, talment com si a ciutat ningú no dormís mai. I tothom parlava en veu alta i caminava apressadament com si hi hagués la por de que aquella cridoria i aquella alegria s'anaven a acabar d'un moment a l'altre i calia no deixar-se-les perdre.

~~Als~~ Jordi, els primers dies, estava marejat de debò amb aquells crits i aquelles presses i aquelles empentes i fins i tot quan era al llit, a la seva cambra de la dispesa, tenia por-es que devia somniar, comprens?-que un tramvia pugés l'escala i l'aixafés. ~~Oh~~ Oh, veuràs: la ciutat es una cosa que fa molt respecte. Sobretot per a un pobre minyó que ve de fora i està acostumat a la pau i tranquil·litat del poble i a la solitud dels cims.

Pero com que tan si volèm com no ens acostumem a tot, Jordi s'anà acostumant a les empentes, la pressa i l'aire de festa de la ciutat i aviat oblidà la passada vida. Estudiava, anava als teatres, vestia com un senyor. No et pensis: fins i tot duia barret. Quan recordava la barretina sorreia amb llàstima i menyspreu.

~~Mentrestant~~ Mentrestant, la barretina, tancada nit i dia a la caixa de núvia, s'enyorava. I feia confidències, recurs de tots els que s'enyoren, a una mantellina nadiua d'Arenys de Mar, que la mare de Jordi havia dut el dia del seu casament, que es un dia, ja ho veuràs, molt important en la vida d'una dona.

Enyorava els dies passats, que son sempre millors que els presents, quan, ben apretada al cap de Jordi, pero sense fer mal com fan les gorres i els barrets, llufa tota vermella per fibres, mercats i saraus.

Jordi, a ciutat, també s'enyorava, sino que no ho sabia. Per més que feia no podia ~~avesar-se~~ a aquella mena de vida inquieta. Ell sabia que el treball, i qui diu el treball diu la vida, s'ha de fer amb més calma si volèm fer-lo ben fet.

A més a més, com que era un "pagès", com que ~~no~~ "venia de fora", la gent de ciutat, que no tota es bona ni correcta, es ~~anar~~

creia amb dret d'abusar de la seva ingenuïtat i de la seva senzillesa. Els amics el traïen, les dones...

Bé, això de les dones no t'ho puc explicar perquè ets massa petita i no ho entendries. Ja ho aprendràs, llastimosament, quan seràs gran.

El fet es que el pobre Jordi s'anà enyorant, enyorant i compregué que la ~~ciutadanesca~~ vida de ciutat no li convenia, que mai no sabia acostumar-s'hi.

I un dia feu les maletes, hi posà uns quants llibres - els ~~únics~~ únics amics que no l'havien enganyat - i pujà al tren, camí de les seves muntanyes.

Què dius? Que els llibres no son amics perquè no parlen ni caminen? Ja ho crec que parlen, i moltes vegades ningú no els pot contradir. I caminen, ja ho crec que caminen, Fan via segles enllà sense que ningú pugui ~~de~~ aturar-los.

Jordi no havia volgut escriure cap carta avisant l'arribada per a que així la sorpresa dels pares fos més gran. I, mira, quan arribà al poble ningú no el coneixia - es clar: com que anava amb sabates i barret, com un senyor - i el prengueren per un foraster i vinga i vinga tafanejar i xafardejar. Que tal vegada era el de les contribucions, o bé el diputat, o bé un enviat del senyor rei per a veure si els del poble llauraven dret. I tira per amunt i tira per avall ~~totmenen~~ tot eren enraonies i suposicions.

Quan va arribar a casa ja pots pensar-te l'alegria dels pares. Quins petons! Quines abraçades! Els hi semblava que el fill tornés a naixer. La vida, saps?, es plena de camins que s'enduen els fills de grat o per força i un d'aquells camins els el tornava. La mare digué que duria un cirí a la Verge, que havia fet el miracle. El pare feu omplir la porrona d'un vi molt vell, i pentan molt respectable, de ~~la~~ bota del racó.

L'endemà, Jordi havia desat les robes de ciutat i el barret i les sabates. La mare tregué la barretina, que de l'emoció s'havia tornat més vermella que mai, i preguntà al noi: - Que te la vols posar, fill?

I el noi, amb tanta alegria com si hagués trobat un vell amic, digué: ~~la~~
- I es clar que me tornaré a posar, mare.

D'això que et conto ja fa molts anys i d'ençà de llavors ha plogut molt i s'ha collit molt blat. Els pares de Jordi encara viuen i ja son avis, car Jordi es va casar amb una noia que reunia les condicions que han de reunir totes les noies: bonica, intel·ligent, bona, endreçada, i tenen un fill let que sembla un pom de roses. Si el veies creu que t'agradaria de debò i estic segur que et voldries casar amb ell

i no amb mi perquè el trobaries molt més bonic que jo.

Jordi es, des de fa molt temps, quí porta la casa i la vida de pagès ja no li sembla menyspreable sino serena i recta com haurien de ser totes les vides. De la seva estada a ciutat n'ha dut al camp el què de bò trobà a ciutat: una alenada de benestar. Ha comprat màquines agrícoles, que fan més ràpid i més facil el treball; ha inculcat unes nocions d'higiene que la gent d'aquella contrada ha rebut de bon grat; tracta amb respecte i consideració els que treballen per ell i que, en veure's tractats així, treballen amb més gust perquè no es senten humiliats com els passava amb altres amos; aconsegueix, lentament pero ho aconsegueix, foragitar l'ignorancia i la brutalitat; quan li vaga, llegeix, car sempre es bò llegir i es fa venir llibres de Barcelona, que, com t'he ~~an~~ dit i no em cansaré de dir-t'ho, es una ciutat molt bella i molt gran; ha fet construir unes escoles que, si les podessin veure, plaurien molt a dos senyors amics meus: Luis Bello i Joaquim Ventalló, perquè son unes escoles clares i alegres per a que els fills dels pagesos hi puguin aprendre les coses bones que ensenyen els llibres.

De llavors ençà Jordi s'ha comprat altres barretines, car a l'hivern, quan els camps i les muntanyes es vesteixen amb una capa blanca de neu, la barretina, ensorrada fins a les orelles, dona una escalforeta com no n'hi ha d'altra de tan bona al mon.

Aquest, Lucette, es el conte de la barretina, del qual es desprèn la lliçó següent: que no cal demanar massa coses a la vida i que la felicitat consisteix en una ~~saviesa~~ savia i confortable limitació.

Les nits de Març Caramelles

a René Grandidier

La nit de Pasqua Florida, que a la meua terra es més bella i més florida que enlloc del mon, els joves, i molts vells que encara es senten joves, es passen la nit voltant ~~per~~ carrers i places de grans ciutat, viles i llogarrets cantant al peu de les finestres i balcons dels amics i de les noies maques. Pasqua Florida s'escau sempre a darreries de Març o a començaments d'Abril. Les nits encara fresquegen, però aquella nit, tan plena de cançons, ningú no té fred.

Les caramelles? Ja t'ho he dit: son uns estols de cantaires que la nit d'aquell dissabte dit de gloria perquè ressuscità Jesús, surten a cantar l'alegria de ser joves, que això, Lucette, quan savem ser-ne de debò, sempre es una alegria. Veuràs: han acabat de passar els dies de la setmana santa, que, amb els dels morts, son els més tristos de l'any. Les esglésies han estat més negres que mai i la Creu més trágica que mai; han tancat tots els teatres i totes les sales de ball. Sortosament, arriba el dissabte de Gloria. / I el ~~dissabte~~ dissabte de Gloria, quina alegria, Lucette! A les deu del matí totes les campanes de totes les esglésies de tots els pobles i poblets es llencen al vol cantant la Ressurrecció.

Sí, tens raó: potser ressuscitava una mica tard, ~~però~~ però pensa que ressucitar deu costar molt.

Aquell dissabte es com si la Primavera ens digués que està a punt d'arribar i la gent torna a riure però no amb la rialla grassa i vinosa de Carnestoltes: amb la rialla fresca i pura de la cançó.

Ja t'he dit, o bé em sembla que t'ho he dit, que el nostre poble sap cantar i això es una cosa molt important, encara que no ho sembli. I té cançons per a totes les hores de la seva vida, les més amargues i les més serenes, les de quan tot va malament i les de quan tot va bé: cançons de pau i de guerra; cançons d'amor i de platxeri. Cançons que parlen d'una nina que està sota un salzer-no: una nina, en català, no es tan sols una poupée: es, també, una noia, com a Perpinyà i d'un bon cop de falç, i d'una Marianeta que fa penar i morir, i de som i serem gent catalana i d'una sirena i un pastor. En ~~en~~ certs indrets de la teua terra de França, el Vallespir i el Rosselló, que no ha oblidat que un dia fou catalana, també, la nit de Pasqua Florida, canten les ~~caramelles~~ Caramelles.

A casa nostra-a casa nostra vull dir Catalunya, saps?- a cada poble hi ha un cor o un orfeó, i a les ciutats, es clar, n'hi ha més d'un, que assaja molts mesos per a poder cantar

en una sola nit. Com canten, pero, aquella nit! Quins pinyols! Quins crits! Quin entusiasme! Aquests cors de que et parlo ~~tenen~~ més aviat nombrosos en cantaires perquè has de saber que a l'hora de cantar, com a la de ballar i com a la de treballar a casa nostra hi té tothom cabuda. Fins i tot n'hi ha, i aquests son els de més lluïment, que s'acompanyen amb orquestra. Tres coses no poden mancar en cap d'aquests cors: la barretina, la cistella i les cançons de Clavé.

La barretina ja saps el qué es, perquè ja t'ho he explicat. La cistella es... vès: una cistella. Pero no et pensis que sigui una cistella qualsevol, de poca importancia i tan ~~menys~~ se'm en dona. No, no: es una cistella de gala, de circumstancies, de diumenge, de festa major, tota vestida de seda com una senyorassa i enflocada amb cintes de colors, que dona bò de veure. I va lligada dalt d'un pal molt alt per a que, quan els cantaires aoaben de cantar, des dels balcons de les cases on viuen les noies boniques i adhuc les que no son boniques, car de cançons n'hi ha d'haver per a tothom, puguin emplenar-la d'ous i coloms i pollastres i conills i capces de cigars i altres coses bones. I fins i tot, molt sovint donen un ~~corder~~ corder als cantaires, pero el corder, es clar, no cap a la cistella i tota la nit ha de seguir el cor i escoltar les cançons que canta, ~~talment~~ que talment sembla que se les hagi d'aprendre de memoria.

Totes aquestes coses bones les guarden per al ~~dilluns~~ dilluns, que van a fer un gran tec a fora. ¿Que perquè no el fan el diumenge? El diumenge dormen. Bé han de reposar, pobrets, després de tantes cantades.

Les cançons de Clavé son les que els cantaires estimen més de totes. Les cançons de Clavé son obra d'un home del poble que les escrigué per al poble. Ell en feia la música i en feia les paraules. Han passat els anys i ell ja es mort i té un monument a Barcelona on el veuries amb la levita de bronze i amb la batuta a la mà, talment com si nit i dia dirigís un cor. Hi ha vegades que a la batuta s'hi posen ocells que van a cantar cançons al music gloriós perquè saben que tan li agradaven en vida. I una ~~vegada~~ vegada a l'any el monument s'emplena de flors i corones i els cantaires de tot Catalunya van a retre homenatge a Mestre Josep Anselm Clavé, poeta del poble.

Em preguntes que com s'hi veuen de nit per a cantar? Doncs perquè porten uns fanals molt llampants o unes atxes de vent amb un flam tremolós que l'aire dolç de la nit m'n converteix en cabellera de llum.

Quedem, doncs, que van de casa en casa cantant als amics, a les enamorades, als pares, als notables del poble. I a

~~del dibuix~~ del dibuix has de saber i entendre que es molt divertit. A tu et deu plaure força perquè sempre em demanes que et dibuixi una barca, o bé una casa, o bé un gall, o bé que et dibuixi a tu. Per anar bé cal posseir primerament unes nocions de geometria, perquè en el dibuix com en tot el millor es començar pel començament. Després d'això ve el dibuix propiament dit: la copia d'estampes, figura i paissatge, en paper quadriculat per a que l'alumne pugui guiar-se una mica, i després, quan té una certa pràctica i sap anar sol, en paper blanc. I vinga fer ulls i nassos i boques i orelles i peus i mans, que ja et dic jo que es un no acabar mai.

Això es el que en podriem dir primer acte de l'estudi del dibuix. Si l'acabes amb éxit i profit pots començar el segon, que, es clar, es una mica més difícil. Llavors els peus i caps i braços i còssos sencers que copies ja no son de paper. Son de guix i has de resoldre, per tan, el problema del claroscuro, de la llum i l'ombra que abans les estampes ja et donaven resolt. I si has estat aplicat i has estudiat amb afany, amb veritables ganes d'aprendre, que es com cal estudiar, llavors comença el tercer acte, que es el més bonic: ja pots agafar el llapis i clavar el paper granellut en una carpeta o en una fusta i copiar el què et vingui més de gust: una ~~marina~~ dona jove, un home vell, un bosc, unes roques batudes per les ones del mar, una riera amb pollancs a banda i banda, unes barques en la sorra morena de la platja, un carrer, una plaça, una masia amb el paller i les gallines, una noia bonica com tu. Llavors, Lucette, ja pot dir-se que es un dibuixant de bò de bò i fer-se un nom com se li l'han fet els grans dibuixants de Catalunya: Pellicer, Pahissa, Apelles, Mes-tres, Ramón Casas, Pere Inglada, Francesc Domingo, Xavier Nogué, Manuel ~~Humbert~~ Humbert, Torné Esquius. Llavors ja tens les bases, els fonaments; ja saps construir.

7 *fer* Et cal tan sols, i no es pas cosa, aprendre la ciencia del color, que es una ~~na~~ ciencia i es un art alhora. I vinga la paleta, i els pinzells i els tubs de color a l'oli o a l'aquarel·la i les teles. I vinga pintar tot el que se't entra pels ulls.

7 *proprietat* He de dir-te, perquè tu no ho deus saber, que per a pintar a l'oli cal fer-ho en una tela, per aquesta ~~fine~~ finalitat i que els colors s'usen ja directament, aclarint-los si convé amb un oli que en diuen de llinosa. Veus? Agafes la paleta amb la mà esquerra i amb la dreta els tubs de pintura dels quals, apretant-los, ix un cordonet vermell, o groc, o blau, o blanc, que després, amb el pinzell, pastes i barreges damunt la paleta, segons et convingui. Perquè, es clar, en els tubs no hi ha tots els colors que hi ha en la naturalesa, que té molts matisos. El blau i el ~~verd~~ groc groc fan el

verd; el blanc i el negre fan el gris, que gairebé sempre cal tacar amb un xic de blau; el blau i el vermell fan el morat. I altres i altres i altres barreges que no cal explicar-te car suposo que per ara no penses dedicar-te a la pintura.

L'aquarel·la té altres procediments: s'ha de pintar damunt paper i els colors es dissolen amb aigua. Encara una altra cosa, per si un dia et pot servir: els pinzells de pintar a l'oli, quan ja has acabat i per a que la pintura no s'hi assequi, es netegen amb aiguarràs, que es oli de trementina: els de l'aquarella no volen tantes complicacions i amb una mica d'aigua n'hi ha prou per a netejar-los. Per a pintar a l'aquarel·la no cal paleta: la substitueix la part interior de la capça de pintures, que es de llauna porcel·lanada.

Què et sembla? Et van bé aquestes explicacions?

A casa de Rafael no eren massa rics i el noi havia de treballar. Vivien bé, com molta gent de la meua terra, treballaven. En altres terres la gent sols es preocupa de viure bé. A Catalunya, a més a més, la gent es preocupa de treballar i, així, aconseguit pel treball, troben més plaent el benestar de la vida.

Rafael, doncs, que ja era un minyó de divuit anys, treballava els dies que fos però quan no hi havia massa feina agafava el cavallet-el cavallet no es un cavall petit, no: es un estri de fusta, que té tres peus, i serveix per aguantar la tela que pintes-i agafava la capça de pintures i el tamboret de lona i se'n anava a pintar grades d' verd tendrissim i muntanyes encaputxades de neu. A l'escola? Ja no hi anava a l'escola, car el mestre de dibuix deia que no l' podia ensenyar res més,

Si els oncles de Rafael eren fondistes, que es un ofici molt recomanable, els pares eren fusters i, es clar, tenien una fusteria, que es el què cal per a ser fuster. A mi, aquest ofici, a més de molt util, sempre m'ha semblat molt digne. ~~Para- acordant la fusta-melís, faig pirolivera.~~ L'olor de la fusta es una olor humil que fa venir bons pensaments i fa estimar la vida recta i clara. I a aquesta olor de la fusta: faig, melís, olivera, roure, s'hi afegeix el de la cera per a donar llustre als ~~mables~~ mobles i la del barniç, un xic àcida. Sí, es clar; els fusters, sobretot els que anomenen ebenistes, començat com en francès, son els que fan mobles: llits, ~~tanques~~ taules, armaris, cadires... Creu-me: per a un home de bon tarannà i no massa ambicions, viure en una fusteria i fer de fuster com Sant Josep es una cosa envejable. A l'estiu, als pobles-a ciutat això no fora possible-treuen el banc a fora i treballen al carrer. A l'hivern, com que tot es plè d'encenalls

a) cargolts i el fogó de la cola es sempre ~~en~~ en-
cès, a l'interior de les fusteries s'hi està veritablement
bé.

Quí no hi estava bé ni a l'hivern ni a l'estiu era Rafael.
Que perquè? Sí, dona: perquè en lloc de fer taules li agra-
dava més pintar-les cobertes amb sedes i velluts i amb un
llibre gros enquadernat amb pergamí, que son els que fan més
savi, un pot de porcel·lana antiga i una pipa, o bé amb peixos,
perdius i conills d'ull entel·lat o bé amb una gerra
de vidre plena de flors.

I un dia demanà als pares que el deixessin anar a
Barcelona, car si no es movia del poble mai no fora rès. Els
pares en tingueren molt sentiment pero li atorgaren el per-
mis perquè l'estimaven i veien que tenia raó, en voler anar-
se'n. A Barcelona pintà molts quadros molt bons i en vengué
alguns per anar vivint i en una exposició n'hi premiaren
un que devia ser més bò que els altres perquè si no ha-
gués estat així no l'haurien premiat. De Barcelona anà a Ma-
drid, on hi ha un museu ~~amb~~ cel·lebre tot plè de quadros
dels millors pintors del mon, que es digueren Goya, ~~El Greco~~ El
Greco, Velazquez, el Ticià, Van Dyck, ~~Raffaello~~ Boticeili i
molts i molts altres. A Madrid guanyà un altre premi, encara
de més importancia que el primer. I, noi, tots els diaris par-
laven d'ell amb grans elogis i fins i tot publicaven el seu
retrat, talment com fan amb les cómiques boniques i amb els
politics trapelles, i al poble, els pares, quan ho saberen, es-
taven tan contents que no se'n savien avenir.

De Madrid, com que ja era un pintor de molta anomena-
da i com aquells eren uns altres temps i ell no era un refu-
giat com nosaltres, fou molt ben rebut i afalagat. Tots els
diaris parlaven d'ell i ell vinga guanyar diners. I els fran-
cesos s'estranyaven que un home que no era francès, podés te-
nir tan talent.

I des de Paris, reunint apunts que conservava de
quan era més jove, pintà un gran quadra que es deia "Les
Caramelles" i en feu present al seu poble. ¡Noi, que n'esti-
gueren de contents! Veuràs: com que era un quadro tan bonic!

S'hi veia un estol de minyons cantant al peu d'una fi-
nestra on, escoltant-los, hi havia una noia maca com un sol.
Les atxes de vent donaven un tò més encès que mai a les bar-
retines. La cistella era com un pom de flors i dalt de tot,
damunt de les teulades, el cel semblava un troç de seda bla-
va florida d'estels.

Tot això estava tan ben pintat que semblava de debò
i t'hauria fet l'efecte que senties qualsevol de les can-
çons del nostre Josep Anselm Clavé: aquella tan dolça de
Les flors de Maig, que parla, en un ritme de cançó de bressol,

d'"una nina sota d'un salzer", i després, en un joíós ritme de marxa, de "l'airet, l'airet, l'airet de la matinada que ve del riu"; o bé aquella altra d'Els pescadors, en la qual hi ha aquells grans crits d' "a l'aigua!, a l'aigua!"; o bé aquella altra de La maquinista, tan vibrant, que s'ha de cantar acompanyant-se d'una campana, i que fa: "La campana al treball crida"; o bé aquella, tan ardida, d'Els nets dels almogavers, que fa: "Ara apunta l'aurora galana, ja ressonen els bel·lics clarins. Via fora!"

Rafael, que ja era un gran artista, de París anà a Londres, i a Viena, i a Berlin, i a Roma, i a Budapest i a Mèxic i a Buenos Aires-on trobà unes ~~calles~~ colles de catalans que en aquelles ciutats havien sabut crear uns bells raconets de Catalunya per a no enyorar-se i a moltes altres ciutats del mon. Oh, es que als catalans ens plau molt viatjar-a casa nostra diem: "Roda el mon i torna al Born"-per esplai i per a instruir-se i per a demostrar que son gent que val i sap treballar.

Com que feia molt temps que no els veia, Rafael, que ja s'havia cançat de rodar mon, enyorava els pares i enyorava el Puigcerdà nadiu. I un dia, que ho era de primavera, els pares reberen un telegrama, que es una cosa que va més depressa que el vent més apressat, dient que arribava el noi.

Pots comptar quina rebuda li feren! Talment com si es tractés d'un senyor ministre i fins i tot del senyor rei, l'estació estava tota guarnida i tot el poble va anar a rebre'l i tothom picava de mans i tothom volia abraçar-lo. I, es clar, hi havia els seus pares, que ploraven d'emoció, i l'oncle fondista, que estava a punt de plorar-i això que els fondistes sols ploren quan se'ls hi "agafa" el rostit-pero que s'aguantava perquè havia preparat un gran sopar ~~en~~ d'homenatge a Rafael i en el qual, per a que no hagués de menjar sol, l'acompanyaren tots els notables de la vila.

I com que s'esqueia que aquell vespre era el dissabte de Gloria i tothom estava molt content i hi havia una lluna blanca i un seguici d'estels que l'empaitaven, el cor del poble anà a cantar-li les Caramelles per a donar-li la benvinguda.

Rafael sortí al balcó amb els pares que ja eren vells pero que a b l'arribada del fill semblava que s'havien tornat joves i eren més feliços!...

I vinga cantar, i vinga entrar a la casa, a fer beguda per a estovar la gorja, i vinga tornar a cantar, que, mira, cantant, cantant, amb una mica més se'ls hi fa de dia.

I es que a Catalunya Lucette, la nit de Pasqua Florida ningú no té son.

Les violes de Març

Al matrimoni Carme i Lucien Quera

Una vegada hi havia una nena bonica i bona minyona com tu, que tens una família nombrosa que t'estima i una llar confortable i vius a cor que vols cor que desitges. I ella, la del conte, que ~~a~~ era més gran que tu, no tenia res d'això. Per no ~~tenir~~ tenir, no tenia ni pare, ja ho veus. El pare havia mort abans de que ella ~~nascués~~ fos nada.

Aquesta nena es deia... Com es deia?... No em renyis, que ja ho sé que tinc poca memoria. Però pensa que estic fent una cosa que no havia fet ni pensava fer mai: explicar contes als infants, cosa que com més va més difícil em sembla. Contar-me te'n un cada dia m'es un gran sacrifici, un sacrifici d'amor perquè som promesos i no et puc refusar res. A més de la dificultat d'inventar-me un conte cada dia tinc la de que sempre m'ha costat molt ~~m~~ una cosa que sembla molt senzilla: batejar els meus personatges, perquè es veu que no tinc aptituds de batejador.

Aquesta nena del conte d'avui es deia... Es deia Pilar. Et va bé aquest nom? Doncs, mira: no en ~~parlem~~ parlem més.

Aquesta Pilar del conte vivia amb la seva mare en una casa molt pobre d'un barri molt pobre d'una ciutat molt gran i molt rica plena de palaus i d'automobils. La mare rentava roba d'altri, feia altres feines igualment feixugues i mal pagades. Pilar, que no podia ajudar-la, i això li sabia d'allò més greu, anava vestida amb robes velles i sargides que ja havien usat altres infants abans i que les mans amoroses de ~~la~~ la mare arrenjava a mida de la nena. Veuràs: no tots els infants poden anar ben vestits, tenir casa més o menys confortable, taula ben proveïda i bona escola. Perquè? Per molt senzilla que fos la manera d'explicar-t'ho a tu et semblaria complicadíssima i no ho entendries.

Pilar tenia quatre anys més que tu, els cabells rossos com les espigues del blat ~~madur~~ quan son madures i els ulls negres. I malgrat no anar a l'escola, perquè no podia pas deixar la casa i escombrava i fregava i feia el dinar, tan petita com era!, havia sortit molt espavilada i ja ~~començava~~ començava a saber llegir i escriure car la mare, als vespres, n'hi ensenyava.

Quan els diumenges anaven a passeig, que era l'únic esbargiment que podien permetre's, veia les parades de flors i s'hi embadalia perquè les flors li agradaven molt i adhuc a casa seva tenia, en uns pots de llauna plens de terra, uns esqueix de clavellina i un de gerani. I quan arribava el Març, que es quan la primavera es desvetlla i el fred comença a min-

var, veia que, els diumenges, les noies i els nois del seu carrer, que no eren tan pobres com ella, anaven a una muntanya dels environs, tota plena de boscuria, que en diuen Vallvidrera, a collir violes. En una casa senyorial d'aquesta muntanya, ~~Widdhammiana~~ "Vila Joana", fou on morí un gran poeta català, Mossen Jacint Verdaguer, que el nostre poble estima tan.

I vet aquí que, petita com era que no n'hauries donat cinc centims, Pilar tingué una pensada-com que la pobresa també ha de servir per alguna cosa, els infants dels pobres s'han d'espavilar més que els rics-que si li sortia bé podria ser un ajut per a la mare. I preguntà a les noies del seu carrer si la voldrien amb elles quan anessin a Vallvidrera a collir violes. I, es clar, li digueren que sí, però que s'havia de dur un bon esmorzar perquè caminant caminant li vindria una gana d'allò més. I la petita Pilar pensava: -Un bon esmorzar! Prou que me'l menjaria un bon esmorzar, tan si anava a Vallvidrera com si no hi anava. És a dir, no que no me'l menjaria: el donaria a la mare, que, com que treballa tan deu tenir més gana que jo.

I llavors se'n anà a trobar una d'aquelles floristes que tenien parada a la Rambla.

Si veies la Rambla de les Flors, Lucette! No hi ha cap altre passeig al món tan bonic com la Rambla de les flors. Les parades son com altars i en aquells altars hi ha camel·lies blanques, rosades i vermelles que semblen de seda: gardenies d'una blancor un xic tacada de groc que fan una olor molt bona; clavells d'una olor més forta que la de les gardenies, que els homes es posen al trau de l'americana i les noies al pit; narts d'un blanc una mica mica rosat que encara fan més olor que les gardenies i els clavells; crisantems blancs, grocs, morats que semblen cabelleres mal pentinades; dalies pomposes que, com passa amb algunes senyores joves i amb altres que no son joves ni senyores, fan molt goig a la vista però no tenen perfum; grans lliris d'aigua que son com una paperina blanca amb una tija groga al mig; lliris de Sant Antoni, que son com campanetes i fan un perfum lleu i humil: roses estarrufades i orgulloses que sembla talment ~~com~~ que portin mirinyac i deuen tenir molts fums; grans poms de violes, d'una olor deliciosa, que son com taques morades en la coloraina de les parades; llessamins ~~en~~ nevats, que tenen perfum de nit d'estiu; alfàbregues que tenen una vida breu i sols floreixen quan van a morir.

Mira: parlant de les flors havia oblidat la florista personatge del conte. Bé, no en renyis, dona, que ja no ho faré mai més. Havíem quedat que la petita Pilar se'n anà a trobar una d'aquelles floristes de la Rambla i li preguntà si li

compraria violes del bosc.

La florista, que de violes ja en tenia al seu jardí, volgué saber :

-Perquè les vols vendre, menuda?

Pilar li ~~respongué~~ explicà :

-Perquè a casa som molt pobres i la mare treballa molt i vull ajudar-la.

La florista, que era molt bona dona, li digué que sí, que li compraria totes les violes i flors boscanes que li dugués.

La nena retornà molt contenta a casa-i molt depressa, car li calia fer el dinar per a quan la mare vingués de treballar-i esperà amb frisança el diumenge per a coneixer bé el camí del bosc de Vallvidrera. I quan el diumenge fou arribat se'n anà amb els altres nois i noies del carrer. I això que no duia pas un bon esmorzar. Una llesca de pa i una presa de xacola i gracies.

Varen fer tot el camí rient i cantant, malgrat que Vallvidrera no es pas massa prop. Hi han tramvies que hi van, pero anar en tramvia costa diners i ella no en tenia. Generalment i malgrat que, segons diuen, caminar es molt higienic, els que van a peu es que no poden anar en tramvia.

Quan arribaren a Vallvidrera, la petita Pilar, que no estava gens cançada- ja ho veus si n'era de valenta!-vegé la ciutat grandiosa estesa als seus peus, tota plena de jardins i ~~jardins~~ palaus i grans places i llarguíssimes avingudes, que mai no li havia semblat tan bella. Els companys d'excursió, que tots eren molt bons minyons... En aquest conte d'avui tot-hom es bò. Per tan, aquest conte d'avui, Lucette, es com una mena de conte de fades. De què parlavem? Ah, si! Dels companys d'excursió, que en veure l'escarrànsiment de l'esmorzar de Pilar volgueren partir-se el seu amb ella; i l'un li donava un troç de llonganissa; l'altre un tall de bacallà fregit; l'altre un troç de pernil; l'altre un grapat d'ametlles torrades; l'altre una mica de formatge; l'altre un parell de pomes. Ella els ho agraí molt i els demanà que d'aquell bé de Deu n'hi deixessin guardar per a la mare.

I recomençaren a cantar amb més delit que mai unes cançons molt boniques d'"una matinada fresca", de "la presó de Lleida", de "l'heren Riera", del "cant dels ocells"-i cantant, cantant, començaren a collir violes, que eren com ulls morats en l'herba verda. I en colliren uns grans poms que feien més olor que les de la teva terra... Ja em perdonaràs, eh? No voldria ferir els teus sentiments patriotics, pero, potser per que en soc lluny, tot el de la meva ~~terra~~ em sembla millor que tot el de les altres.

La florista comprà les violes amb ~~ampatint~~ de la petita Pi-

lar, malgrat no necessitar-les, perquè, com ja t'he dit, en tenia el jardí plè. I la petita Pilar arribà a casa amb les sobres ~~debutant~~ de l'esmorzar i amb una pesseta, que vé a ser un franc d'aquí sino que aquí els francs son de coure i a Barcelona ~~era~~ son d'argent. (I)

A la mare li digué que l'havia guanyat collint violes i que de llavors endavant cada dia en guanyaria una. I la mare, en veure-la tan bona i espavilada, se l'assegué a la falda i la besava i l'abraçava plorant i rient.

I cada dia la petita Pilar feia aquella caminada per ajudar la mare amb els diners que guanyava.

Ja feia dies que al bosc hi trobava... No; una fada, no: un senyor que sempre anava acompanyat d'un gos que li deia Black, perquè era negre -black ~~man~~ es un mot anglès que vol dir negre-i sempre duia un llibre que de tan en tan llegia ~~mentre~~ mentre el gos feia de les seves esbogerradament. ~~Què~~ Què si aquell senyor era anglès? No: era un escriptor català que tenia la mania de que en aquest món val més ajudar que no pas perjudicar i en tots els llibres que escrivia predicava el bé i per això els que ~~amalgamien~~ els llegien l'estimaven tan.

A aquell senyor li feia gracia veure com la nena collia violes amb tan delit. I li preguntà si li agradaven les flors i perquè. (Els escriptors tot q ho volen saver i fan preguntes a tóthom perquè, segons sembla, si no en feien no podrien escriure) I ella li ho explicà dient-li tota la veritat, perquè la veritat s'ha de dir sempre i perquè, malgrat els seus pocs anys comprenia que ser pobre es una cosa trista pero no vergonyosa. Ell, llavors, li preguntà on vivia i si sabia greu que l'anés a veure un dia. Ella li digué que hi podia anar sempre que volgués pero que no el podrien rebre gaire bé perquè... Vès, perquè la casa on vivia amb la mare no era una "casa de senyors".

Aquell senyor, quan ella ja tenia un gran pom de violes, l'acompanyà fins on ell vivia, que era en una barriada molt bonica i tota plena de jardins, al peu de la muntanya. No hi anaren pas a peu, no et pensis, perquè a aquell senyor això de caminar no li agradava massa: hi anaren en tramvia. Quan hi arribaren, la nena, ~~acostumada~~ acostumada al decorat de la seva llar pobra, restà meravellada en veure el jardí plè de flors i d'arbres: mimoses, lilàs, llorers, una palmera. El que li agradà més fou un de no massa gran, covert de tela metàlica, i tot plè d'ocells que no tenien altra feina que menjar i beure i cantar. L'interior de la casa era tan bonic com el jardí: un saló de rebre les visites, molt luxós; un menjador molt confor-

(I) Quan aquest llibre es publicui ja no ho deuràn ser.

table. ~~Moltes pintures~~ I quines pintures tan belles!
 ! I quines poltrones que feien venir ganes d'~~asseure'ss-hi~~
 asseure'ss-hi i no aixecar-se'n més de tan fonjes que eren!
 I molts i molts i molts llibres!

Aquell senyor feu asseure la petita Pilar en una de les poltrones i ~~digué~~ digué a una serventa que avisés la senyora, que era la seva mare i tan senyora, tan senyora com la petita Pilar mai no n'havia mai vist cap. ~~El fill li digué~~
~~vestida amb molta senzillesa, que es com~~
~~vesteixen els veritables senyors, tenia els cabells blancs,~~
 Vestida amb molta senzillesa, que es com
 vesteixen els veritables senyors, tenia els cabells blancs,
 els ulls blaus. El fill li digué unes coses a l'orella i la mare, després de besar a la nena, se'n anà somrient.

Després de molta estona, passada en moltes preguntes de Pilar i moltes explicacions del senyor, ~~entrà~~ entrà la mare acompanyada de la serventa que venia carregada amb una gran cistella, tan plena de coses bones que talment semblava la cistella de les Caramelles. Hi havia carn rostida, pernil, llonganissa, galetes, formatge, pots de llet, pots de melmelada, mantega, una ampolla de vi per a que els malalts es posessin bons i per a que els bons no estiguessin malalts. I com que ~~aquell~~ aquell senyor era tan savi que pensava en tot, feu venir un auto per a que portés la nena i la cistella ~~acab~~ a casa i ~~quan hi fossin, pugés la cistella al pis perquè pesava molt i la petita no podria dur-lo. La nena, que sempre havia anat a peu anava en l'auto com una senyorassa de debò.~~

La mare, en veure arribar la seva filla en cotxe, no se'n sabia avenir. Es clar: com que allò era ~~una~~ una cosa tan extraordinària! Quan la petita li contà l'aventura no sabia el què, de contenta, li passava. Hauria volgut conèixer aquell senyor tan bò per a remerciar-li el que havia fet i besar-li les mans, pero no podia fer-ho perquè la seva filla no sabia explicar-li on vivia. Només deia:

-Es una casa molt bonica que té un jardí molt bonic... I molts llibres... I unes cadires molt grans i més toves que el nostre llit... I un gos que li diuen Black...

Mare i filla estaven molt contentes i aquell dia feren un gran dinar.

L'endemà tingueren una bona sorpresa. !Noi, quina sorpresa! Ja te la figures, dius?... Sí: aquell senyor, que, com que anava tan ben vestit i venia amb aquell auto, feu un gran respecte a la mare. Pero com que tenia una mirada de les que no fan por i un parlar tan amable i semblava tan senzill i no es donava gens d'importancia, al cap de poca estona ja semblaven amics de tota la vida.

Aquell senyor, d'una manera discreta i polida, que es com han de fer-se totes les coses, s'informà de quí eren i com vivien aquella pobra dona i la seva filleta; i ~~una~~ de quin ofici tenia la mare i de si la nena sabia llegir i escriure, de si li plauria anar a l'escola. Quan ja savé tot el que volia, se'n anà. I en anar-se'n digué a la menuda:

- He vist que no tens cap nina. Que no t'agraden les nines?

- Sí que m'agraden-feu ella-pero encara m'agraden més els llibres.

- Molt bé-digué aquell senyor-De llibres, com ^(que) ja em penso entendre-hi més ~~menys~~ que tu ja te'n compraré jo. Pero com que de nines tu deus entendre-hi més, té: per a que te'n compris una.

I li posà a la ma un bitllet de cinquanta pessetes.

Pots comptar quins alegrois! I quin agraiment!

Pilar, que malgrat els seus pocs anys era molt entenimentada, li digué a la mare, donant-li el bitllet:

- Té, mare. No en vull cap de nina perquè necessitem altres coses.

Mira si les repartiren bé aquelles cinquanta pessetes, que compraren unes sabates per a la mare i per a la filla unes altres i un vestidet de confecció i encara els sobraven diners-veuràs: volien celebrar l'esdeveniment-per anar al cinema del barri.

Aquell senyor seguí la bona obra començada i com no volia fer les coses a mitges, que es com no fer-les, i tenia molta influència, a la mare la posà de portera en una casa de set pisos i tenia habitacle franc i no pagava electricitat ni rès i li donaven una bona mesada. A més a més li comprà una màquina de cosir i la recomanà a una casa de confeccions per a que li donessin treball. I la nena, la petita Pilar, anà a l'escola i aprenia molt i molt depressa: de llegir, d'escriure, de comptabilitat i de tot el què calia. I quan fou més gran adhuc aprengué el francès. Ja ho veus: tu que et creies que tan sols en savieu els francesos.

I els primers llibres que li havia donat aquell senyor, -que eren molt bons i molt bonics: els Contes d'Andersen; els Contes de Nadal, de Dickens, unes contalles del nostre Carles Soldevila i del nostre Josep Maria Folch i Torres, que fou un escriptor molt popular i molt injustament criticat, ue, entre altres, té un mèrit que ningú no li pot negar: es l'escriptor que més ha fet llegir en català- els rellegia sempre.

Avui la petita Pilar ja no es tan petita com això: té divuit anys, es una joveneta bonica, intel·ligent, bona i assenyada, es caixera en uns grans magatzems on vénen de tot i

guanya cada mes una bona picossada de pessetes. Ella i la seva mare, que ja es gairebé vella, viuen contentes i fel·lices i no els hi manca res. I aquell senyor, que també ~~ella~~ s'ha fet vell, li ha dedicat tots els llibres que ha escrit i quan estrena una comedia, car també escriu comedies, mai no s'oblida de convidar la mare i la filla. A elles, ja no cal dir-ho: aquelles ~~com~~ comedies els hi semblen les més bones que mai s'han escrit al mon.

Tot això no hauria passat si als environs de Barcelona no hi hagués una muntanya d'abundós boscatge que en ~~el~~ ~~en~~ diuen Vallvidrera i en aquella muntanya, quan l'hivern de la gran barba nevada se'n va per por de la primavera, no hi florissin les violes.

D'aquest conte en pots treure la lliçó següent: que l'atzar soluciona moltes coses i que, si bé es ~~és~~ cert que ja no hi ha fades que protegeixin als bons, ser bò sempre es molt important car t'ajuda a viure amb el cap alt i amb la consciència neta; malgrat abundar la gent estúpida i dolenta sempre trobes qui ~~sap~~ sap reconeixer la teva bondat i et diu dolçament:

-Vina, que jo t'ajudaré.

La processó dels mariners

A la comtessa de Mauleon Narbonne

Això que avui et contaré passava en un poble de la nostra Costa Brava, prop de Santa Cristina, o sigui on comença la Costa Brava. Santa Cristina es una muntanya molt alta que avença dintre la mar talment com la proa d'una nau. Dalt d'aquesta muntanya hi ha una mena de plaça i en la plaça una esglésiola blanca i un pi de branques enormes, totes vestides de verd estiu i hivern, que a la seva ombra ben bé poden fer-hi una arrossada dues centes persones. La Costa Brava en té molts de llocs tan ~~bonics~~ bells com Santa Cristina: S'Agaró, Llafranc, Tamariu, Aiguablava.

El poble on va passar aquest conte era tan bonic que semblava un crom. Hi havia una platjeta rossa de sol, damunt la sorra de la qual, durant el dia, reposaven les barques que, en fer-se nit, eixien a la pesca mar endins; hi havia unes cales meravelloses on l'aigua tenia tonalitats fantàstiques i cantava d'una manera misteriosa, talment com canta en l'interior dels nacrats cargols de mar, d'aquells cargols que, en boca dels tritons cantaren la naixença d'una senyora anomenada Venus, que estic segur que va ~~n~~ naixer a la nostra Costa Brava, ~~ona~~ malgrat que alguns envejosos diguin que nasqué a Xipre, car una senyora de tan prestigi com ella havia de naixer forçosament a Catalunya; hi havia, damunt d'unes roques, molt prop de la mar, l'església, blanca com la de Santa Cristina, que ja la bastiren en aquell lloc batut per les ondes les nits de tramuntana per a que els pobres mariners oixin la veu greu o alegre de les campanes que ploren per ells o canten pels seus fills, i la veu de l'orgue, que cada diumenge toca el senyor mestre de minyons, molt aficionat a la música; hi havia una plaça on hi ballen sardanes; i una rambla ~~bonica~~ que en lloc de ser empedrada té sorra i a vegades es converteix en riera d'aigües tumultuoses; i un carrer, el més important del poble, que porta el nom de Pep Ventura, que fou un gran music gens savi, que Catalunya mai no oblidarà i que escrigué unes sardanes molt belles; i unes cases blanques-~~boniques~~ a marina les cases són més blanques que a muntanya-que emplen el poble de claror i a cada finestra hi tenen una gavia amb una cadenera o un pinsà i una clavellina amb un clavell encès; i en aquelles cases, que sempre són molt netes, hi ha xarxes i ances per a pescar i un petit vaixell penjat a les vigues del sostre, que són pintades de blau, o bé dintre d'una ampolla que no saps pas com ~~està~~ s'hi ha pogut enquistar.

En una d'aquelles cases vivia un minyonet que es deia

Salvador i efa fill d'un mariner treballador i bon home. Salvador tenia un aire singular que no tenen els infants dels seus anys i era molt ~~curios~~ entenimentat i de bons sentiments. Li agradava més passar-se les hores llegint un llibre que no pas vagabondejar per la platja. Als dotze anys, quan ja havia anat prou a l'escola, que els pobres no hi poden anar gaire temps, ja s'embarcava cada nit amb el seu pare, però t'he de dir, perquè ho sé segur, que ell hauria volgut ser quelcom més que mariner... sino que no sabia què. Aquell ofici de risc i d'aventura, aquell domptar el mar i extreure'n la seva riquesa li agradava pel que tenia de treball feixuc i d'esforç... però li hauria agradat ser quelcom més que mariner.

No t'havia dit que Salvador tenia una germaneta, veritat? No, no t'ho havia dit perquè no hi comptava, però ara les exigències del conte fan que Salvador tingui una germaneta. I com que era molt maca i bona minyona en aquests contes em plau més que abundin els bons que no pas els dolents-tots l'estimaven i a Salvador no li sabia pas greu perquè era la més petita i sempre passa que als fills petits els pares els estimen més que als grans perquè cal tenir-hi més cura.

Doncs vet aquí que una nit, quan Salvador i el seu pare eren en mar, la petita, que es deia Llucieta, com tu, va caure malalta, tan malalta que s'ofegava. La mare, com ja pots suposar, s'espantà de bò de bò i com no podia moure's del costat de la malalteta, que cada vegada estava pitjor, una veïna anà a cercar el metge. Després de molt trucar, perquè era tard i la gent dormia, li digueren que no hi era, ~~que~~ i la veïna preguntà si havia anat a visitar algun malalt i li digueren que no, i la veïna volgué saber on podria trobar-lo i li digueren que al Cafè, com cada nit, però que no savien a quin, car al poble n'hi havia tres: el de dalt, el de baix i el dels senyors. I la pobra veïna anà de l'un a l'altre fins que el trobà jogant a cartes. I malgrat que aquella pobra dona li digué que ~~quien~~ era un cas greu, que la nena estava molt, però molt malalta, digué que quan acabés la partida hi aniria. Es veu que la partida fou molt llarga o que ell no es recordà de que l'esperaven, el fet és que no hi anà fins l'endemà al matí i no pas massa d'hora. La nena ja era morta. Havia mort d'una malaltia molt dolenta que en diuen la difteria per a guarir la qual dos grans savis francesos que es digueren Roux i Calmette inventaren un serum molt bò. Si el metge, com era la seva obligació, hi hagués anat desseguida en lloc de seguir jogant, haurien anat a cercar aquell serum antidifteric a la farma-

cia i la nena s'hauria salvat.

De metges com aquest del conte n'hi ha molts, llastimosament, i en lloc d'estudiar i fer tots els possibles per guarir els malalts s'estimen ~~avui~~ més ballar i jugar a la manilla i dedicar-se a la xala i a la gresca. I visiten els malalts sense cap interès i per rutina i de qualsevol manera i només procuren tenir molts, molts malalts i allargar la malaltia per a poder cobrar més visites. Això, ja no cal dir-ho, està molt mal fet car es ben trist que les vides dels infants i les que no son infants estiguin a mercè d'un balliga-balaga. Es clar que també de bons i abnegats i estudiosos jo n'he conegut dos: un Rafael Batlle, que vivia a Sarrià i un Louis Bonafous, que viu a Ax-les-Thermes i aquests mereixen tota la nostra consideració. Però als altres se'ls hi hauria de prohibir l'exercici de la medicina perquè fan més mal que la mateixa ~~malaltia~~ malaltia i en lloc d'ajudar a guarir-te t'ajuden a morir.

Ja pots pensar la pena i la desesperació de la mare i la de Salvador i el seu pare en arribar l'endemà i trobar la nena morta. Mira, que va anar d'un no rès que el pare, que tenia molt malt ~~geni~~ geni malgrat ser tan bon home, contrast que es veu més sovint del què sembla, volia matar el metge. I el metge, com que el què havia fet estava tan mal fet, es veié avorrit i menystingut de tothom i hagué de fugir del poble i anar-se'n ben lluny a fer la manilla, que es veu que no servia per altra cosa.

Despres passaren els anys i l'ira contra aquell mal metge desaparegué però no desaparegué el dolor per la mort de la nena. I Salvador ja era un adolescent de ~~quin~~ catorze o quinze anys i quan tenia una hora de lleure sempre l'hauries vist llegint un llibre, cosa molt ben feta perquè els llibres sempre son els millors amics del mon.

Com ja t'he dit que el poble era bonic perquè sí, a l'estiu hi anaven molts senyors i molts que no n'eren però el feien. I un d'aquells senyors, molt ric i molt intel·ligent, era tan senzill que ~~seguia~~ en lloc de presumir i donar-se importància com feien els altres sempre anava amb els mariners. Aquell senyor tenia una filla bonica i bona minyona com la que més que cada matí es banyava i nedava mar endins amb gràcia de sirena. Bé, ~~vull~~ vull dir de sireneta car sols devia tenir dotze anys.

Un matí que feia molt mala mar, amb unes onades altes com muntanyes, la nena no podia tornar a la platja i va estar a punt d'ofegar-se. El seu pare corria amunt i avall de la platja cridant tot desesperat i no savent què fer. Sort que Salvador, malgrat aquella tempesta que feia basarda, es llen-

çà mar endins i, després de molts esforços, aconseguí salvar-la.

Ja pots pensar quina gran alegria tingué el pare de la nena. Per a premiar a Salvador volia donar-li diners, però ell no els volgué acceptar-les, cosa que al senyor el deixà plè d'estranyesa perquè els diners son tan enllepolidors que gairebé tothom els accepta. I llavors li digué:

-Doncs, diga's: què puc fer tu?

- Oh, vès: rès.

-Rès no pot ser. Has salvat la meua filla i vull que et recordis de mi.

-Ja me'n recordaré, malgrat que el què he fet no té importància.

-Prou que en té! Et compraré un rellotge d'or.

-No, no. Li ~~estava molt agraït~~ agraeixo, però no cal que em compri rès.

I el senyor vinga oferir-li coses, totes bones, i ell vinga refusar-les. Llavors aquell senyor tan ric canvià de tàctica i li preguntà:

- A tu què es el que més et plauria?

-Estudiar.

-Estudiar què?-feu el senyor, estranyat.

-Medicina, per a poder ser un ~~gran~~ bon metge i salvar els infants de totes les malalties.

-Bé, home, bé. És una gran pensada, una pensada molt generosa.

Aquell dia no parlaren més. El senyor preguntà a uns i altres quí era aquell minyonet tan simpàtic. I quan savé que se li havia mort una germaneta i com havia mort encara li semblà més simpàtic. I després de pensar-ho bé, un matí que el trobà a la platja li proposà:

-Vols acompanyar-me a casa teua?

Naturalment, Salvador li acompanyà, i aquell senyor parlà amb els pares i digué que era llàstima que aquell minyonet fos mariner i que ja que era tan bon noi i volia estudiar, ell li pagaria els estudis.

Acceptaren, és clar: els pares amb una certa por perquè no s'explicaven que el fill d'uns pobres mariners podés convertir-se en tot un senyor metge; el noi, feliç perquè estava segur que no quedaria malament. I com que ja sabia tot el que podia aprendre en un col·legi de primeres lletres, en finir l'estiu, que fou per la Mare de Deu de Setembre, quan el país satge de la meua terra es més bell que mai, aquell senyor retornà a ciutat amb la seva filla i s'endugué Salvador.

Un cop a ciutat, Salvador fou vestit i calçat de cap i de nou, que talment semblava ~~un príncep~~ el fill d'un marquès de tan elegant que anava i de tan goig que li feia la roba. Vivia

a casa d'aquell senyor, com si fos germà de la nena que havia salvat i es deia Alexandra, que es un nom que fa molt bonic, no trobes?

Anava cada dia a estudi, un estudi per a nois que ja eren una mica savis i feia el batxillerat, el baccalauréat, que diuen aquí a França. Aquell senyor vivia en una casa molt luxosa de les afores, tota voltada de jardi, i tenia auto i ~~coche~~ tres o quatre servents. El que a Salvador li agradava més que tot era la biblioteca, que estava plena de llibres de dalt a baix. Quina vidassa feien, Lucette! Menjaven coses ~~sabroses~~ tan bones que encara que no tingússis gana te'n feien venir; anaven, quan feia bona tarda, a passejar en ~~un~~ auto per uns passeigs molt bonics que es diuen la Diagonal i el parc de Montjuic i el de la Ciutadella i el Passeig de Gràcia i les Rambles i Pedralbes i en tornar, a la caiguda de la tarda, que es quan Barcelona es més gran ciutat que mai, ~~es~~ s'aturaven a visitar alguna exposició de pintures: alguns vespres anaven al teatre, ~~o~~ al Liceu, que es el de l'òpera, o be a un bon concert al Palau de la Música Catalana. I d'aquesta manera, amb les lectures, els espectacles i la vida de societat, els gustos i l'educació de Salvador s'anaven refinant, que ja semblava un senyor de debò i no el fill d'uns humilissims mariners. I no et pensessis pas que es tornava orgullós i que tots aquells luxes li pugessin al cap, com passa amb certa mena de gent de poc senderi, ni que oblidés els pares. No, no: ell hi escrivia cada setmana contant-los-hi tot el que feia, ~~tot~~ tot el que veia i tot el que pensava, i els estimava més, que mai. I els estius, quan anaven al poble, vivia amb ells i mes d'una vegada, recordant els temps passats, s'embarcava amb el ~~pere~~ pare. I ajudava la mare a "remendar" les xarxes esteses damunt la sorra calenta del sol i no li desplaia gens anar a menjar amb els mariners, que fan uns "ranxets" tan bons.

A tu tampoc t'hauria desplaçat, n'estic més que segur. ¡Ai, Lucette, que en son de bons els "ranxets" dels mariners de la meua terra! Els veuries cuinar que no hi ha pas cap dona que en aquesta ciència tan transcendental els hi ~~no~~ pugui passar la mà per la cara. La seva cuina no es pas tan opulent com la dels grans hotels, però no hi ha enlloc del món on mengin tan bé, d'una manera tan suculent i saborosa com ~~menjaven~~ mengen els mariners de la meua terra. Fan el menjar ~~seu~~ en la coberta de la barca, a l'aire lliure i només tenen un fogó i un parell de cassoles. I els seus guisots no els ~~acompanya~~ acompanya amaneixen amb cap mena d'especie: ni pebre, ni canyella ni clavell, com fa l'altra gent. Ells tan sols posen a contribuir el tomatec, l'all, la ceba, el pebrot, la sal i l'oli. ¡Si veies, però, quin rap amb patates! I quin brou de peix! I quin

pops amb ceba i tomatec! I si veies quin allioli! L'allioli dels mariners de la costa tarragonina i de la Costa Brava es la perfecció de les perfeccions. Mira si en deus ser de bò que quan les papellones el veuen al morter, tan groc com no pots imaginar-t'ho, es pensen que es una flor i s'hi deixen caure i després, es clàr, amb les ales plenes d'all i oli no poden volar. No et pensis: això també ens passa a les persones, que moltes vegades ens equivoquem i prenem per flors les coses que no ho son i l'equivocació ens costa molts mals-de-cap.

Quan Salvador tenia divuit anys, que ja havia acabat el batxillerat amb unes notes molt bones, començà la carrera de metge. I quan en tingué vint i set l'acabà amb notes encara més bones i tothom estava meravellat ~~tot~~ d'aquell minyó tan estudiós. Llavors començà a exercir amb un delit i una fè admirables, que es tal com cal exercir aquesta carrera de tan compromís i tanta responsabilitat. I estudiava sempre com abans perquè creia que mai no en sabia prou, i no hi estava per manilles ni xales, i visitava els malalts, tan si eren rics com si eren pobres ~~capdria~~, tan si era de nit com si era de dia car quan es tracta de salvar una vida no es pot perdre un sol moment.

II com recordava la mort de la seva germaneta i recordava el dolor que sentiren ell i els seus pares en veure-la morir, es dedicà a estudiar les malalties dels infants, talment com ha fet un gran metge català, el doctor Roig i Raventós, que es, a la vegada, un escriptor molt estimable. Pots contar quina alegria tenien els seus pares i el seu protector.

Veig que no em preguntes per Alexandra, la nena que Salvador va salvar de morir ofegada. Sí, es clar: com no n'hem parlat gaire, que tota la nostra atenció l'ocupava aquell minyonet, l'has oblidat. No obstant, ~~com que~~ en aquest mon tot arriba, ara ha arribat l'hora de parlar-ne.

Alexandra ja era una dameta molt bella, molt intel·ligent i molt elegant. I ja tenia vint i tres anys. I mai no s'havia volgut casar. No diràs perquè? Doncs perquè, de tan viure al costat de Salvador i de veure'l tan bò i tan savi i tan ben plantat, val a dir-ho, tot-s'havia enamorat d'ell. I a ell li passava el mateix, sino que no gosava dir-ho.

Altrament, com que aquesta mena de coses, ja te'n podràs convencer quan siguis gran, a no poden ~~tenir-se~~ tenir-se massa temps secretes, el pare d'Alexandra ho endevinà i com ja t'he dit que era molt bon home i volia que tothom visqués be i content, els deixà casar. Els pares de Salvador anaren a Barcelona per assistir al casament, es clar. No tan clar com sembla, car costà molt de convencer-los. Deien que ells eren tan po-

bres i tan "de fora" que els convidats es donarien de menys de la seva companyia, pero els convidats eren senyors veritables i no de paper, com deia un altre català il·lustre: l'escriptor Pompeu Gener, i els senyors veritables no fan escarni dels pobres. Els pares de Salvador es deixaren convencer i estaven tan contents de veure's en aquella festassa i de veure que tothom respectava i admirava el seu fill que creien que somniaven.

Quan arribà l'estiu, Salvador, l'esposa i el pare de l'esposa anaren, com cada any, a aquell poble de mariners de la costa brava on s'havien conegut. I s'escaigué que un d'aquells dies era la festa major i els mariners cel·lebraven una gran bellesa inspirant-se en la qual un gran music català ha compost un poema que es diu La processó de Sant Bartomeu.

Si els terrassans fan, com els pertoca, les processons pels carrers, els mariners les fan en mar. I com no poden caminar per damunt de l'aigua hi van en barques.

Com et plauria, Lucette, veure aquella processó!

Guarneixen les barques amb flors i banderes, que fan goig de debò. A cada barca hi posen uns fanals i unes atxes de vent per a quan, ja la nit entrada, la processó torna a la platja. I en una d'elles hi posen la Verge, que està molt cofoia dels honors que li fan i porta una corona d'or i un vestit de seda brodat amb ~~perles~~ perles i va sota tàlem, que es blau com la mar i el cel, i tota voltada de ciris. I amb la Verge, els ulls de la qual son de vidre i brillen d'allò més-tal vegada perquè està contenta d'aquella passejada extraordinària-s'hi embarquen el rector i els altres capellans, molt mudats amb casulles daurades. I en una altra barca la música amb els musics vestits de les festes i amb les trompes i trombons i trompetes i fiscorns que brillen com si fossin d'or. I en altres barques hi van els infants de l'escola cantant amb no massa afinació, pero, així sí, amb molta devoció. I en altres l'alcalde i els regidors i els senyors de compromís i tots els que volen embarcar-se. I, es clar, la Verge no es que ho sembli que està contenta: es que n'està de debò perquè l'han tret de l'església, on tan temps tancada s'avorria, i l'han passejat pel poble i ha vist que tot estava en el seu lloc com l'any passat, i li han tirat flors i paperets de colors i ara la duren en mar per a que beneeixi els peixos i les sirenes-que encara en deu quedar alguna, gracies a Deu-i li faràn música i li cantaran cançons.

Aquell any, a més de per la processó i per les altres festes, els del poble estaven tot cofois perquè hi

havia anat Salvador tan ben casat i convertit en tot un senyor metge de molta anomenada, que fins i tot a l'estranger el coneixien.

I ell, amb els pares i l'esposa arribaren a la platja quan anaven a sortir les barques per a començar la processó. Com que Salvador ja era tot un personatge i un senyor, els convidaren a ell i als seus a prendre-hi part i ells acceptaren.

Llavors les barques s'endinsaren en la mar, capitanejades per aquella on anava la Verge, i l'aire dolç de la tarda feia joiosament flamejar les banderoles i els penons i les banderes i hi havia un cel molt ~~blau~~ blau, un xic morat de calitxa a l'horitzó i el sol ho daurava tot i tot ho pintava de color de festa. Sonaven la música i els cants i fins i ~~tot~~ tot els peixos devien estar meravellats d'aquells alegrois. Des de la platja la processó feia l'efecte d'un gran jardí que deixés la terra on viuen els homes per a entrar-se'n mar endins, on viuen els somnis. I es clar que semblava un jardí. Com no ho havia de semblar amb les banderes, les flors de paper i les de ~~deu~~ debò, el mantell de la Verge, les casulles daurades dels capellans i els vestits violats de les noies? Adhuc, per a que la festa fes més bonic, aparegueren tres núvols blancs tots ribetjats d'or - l'or li havia posat el sol, que se'n anava a la posta - i una mica tacats de rosa, talment com si en lloc del sol els hagués pintat Joaquim Mir, que fou un altre gran pintor català. I en el lloc de cada onada, que tenia una crinera d'escuma blanca, hi havia, cavalcant-la, un dofí que contemplava embadalit totes aquelles meravelles i les cel-lebrava saltant enjogaçat. I les campanes de l'església blanca del poble, per a fer la competència a la ~~musica~~ música de la processó marinera, vinga tocar com si cridessin la Verge per a que tornés a casa.

Quan queia la tarda i tot era blau i morat de crepuscle, al cel s'encengueren els estels, que semblaven brillants d'aquells de les joieries, i en mar s'encengueren ~~cançons~~ les atxes de vent i els fanals de les barques, que eren com cabelleres de flames que la marinada despentinava. Quan la nit fou més entrada hauries vist que els estels també prenien part a la festa i volaven l'un rera l'altre deixant un rastre lluminós, com fan cada any quan arriba aquest temps i la nostra gent en diu "llàgrimes de Sant Llorenç". I tota la mar, tota la que podia veure's des de la platja, entenemnos, era ~~plena~~ plena de llums blaves, grogues, blanques, vermelles, verdes i de color de rós. I la música i els cants i les senyeres i la Verge retornaven al poble, obeint la crida joiosa de les campanes.

¿Veritat que deu fer bonic aquesta festa dels mariners de la costera?

L'envelat

A Achille Auban

Aquí a França no saveu què es un envelat i creu que us planyo perquè us perdeu una gran cosa. Un envelat son quatre fustes, quatre draps, una catifa, uns miralls, unes quantes lluminaries. I rès més. Rès més, ja ho veus.

Pero que en vol dir de coses l'envelat, Lucette! L'envelat vol dir Festa Major, alegria, vestit nou, dinars que no ~~mai~~ s'acaben mai i beguda de la millor, ball matí, tarda i vespre, castell de focs, Xiquets de Valls, sardanes a la plaça, funció teatral al Casino, concert al Passeig i què sé jo quantes coses més. I sobretot, l'envelat vol dir joventut. Què te'n sembla? Tot això amb quatre fustes i quatre draps.

Potser, malgrat mai no haver estat ballador, m'he excedit en el meu entusiasme i, es clar, com passa amb tots els excessos, potser no he sabut explicar-me bé.

Un envelat es una sala de ball que es munta i desmuncom els circs ambulants que sovint venen a Lavaur i que a tu i a mi ens plauen tan perquè hi ha besties que fan la persona i persones que fan la bestia-i va d'un poble a l'altre i tan aviat es en una platja com en l'era d'una vila de muntanya.

Quan el basteixen en una platja les barques que es passen el dia agegudes a la sorra per a reposar del mareig nocturn s'estranyen molt i el miren i remiren sense saber de què va i vinga fer comentaris: si deu ser una altra barca molt grossa que els hi farà la competència, o unes draçanes com en els temps antics, o bé una barraca per a que els homes i les dones s'hi despullin i beguin gasoses i cerveses i, els més fins, coca cola.

Quan el construeixen a l'era d'un poble de muntanya també fa sensació i els arbres, tots vestits de verd, li tenen enveja i els ocells s'hi enquimeren perquè la música i les llums de l'envelat no els deixen dormir.

A Catalunya les persones grans, que a vegades son les que tenen seny, saben que s'apropa la Festa Major perquè consulten el calendari. Els infants, que no hi estan per calendaris, ho dedueixen per altres fets: la germana o el germà grans es fan un vestit nou; l'avia es mira amb llàstima els galls, els conills i les oques del corral; arriben uns carros que son com cases amb rodes on hi viu una gent que deu ser molt feliç perquè sempre va de festa major i munta uns cavallets de fusta que s'empaïen galopant i no s'atrapen mai i son més bonics que els naturals perquè estan pintats de blau, de groc, de vermell i perquè tenen

un dossier de serrells d'or i de seda i de lluminaries de colors i de boles de vidre: i munten unes barques que en lloc de navegar per l'aigua, com fan les barques de cada dia, volen enlaire, talment com si estessin empeltades d'oreneta; i construeixen unes barraques, que son l'admiració i l'embadaliment de la mainada, dintre les quals hi viuen nines de grans ulls molt oberts que sembla que ho vulguin veure tot i no veuen rès, cavalls de cartó, pilots, trens de llauna, jocs de bitlles, trompetes, timbals, soldats de plom que, com son massa petits, encara no els deixen sortir de la capsa, i moltes i moltes més joguines. I en unes altres barraques que fan pudor d'oli fregit uns homes i dones vestits de blanc com si en acabar la feina se'n haguessin d'anar a fer la Primera Comunió fregixen i vénen bunyols que no son tan bons com els de casa pero fan més il·lusió.

Quan en una vila de vora mar o en un poble de muntanya tenen lloc tots aquests esdeveniments que t'acabo de dir, els infants ja saben que la festa major truca a la porta.

I un dia abans ho saben els grans, que, com que son més distrets, sempre s'assabenten de les coses a última hora. ¿I saps com ho saben? Perquè arriba l'envelador i comença a muntar l'envelat, que primerament es tot lleig i després va tornant-se bonic bonic que dona goig de veure.

Ja t'ho explicaré. Com que la cosa en si té molta importància, cal estudiar bé el terreny on'ha de bastir l'envelat, procurar que sigui ben aplanat per a que els balladors no es cansin més del que es costum i senyalar les fites del lloc que ha d'ocupar. Oh, bé, veuràs: a casa nostra som molt ~~com~~ tocats i posats i fem les coses amb tots els ets i uts. Per això diem: "Si vols estar ben servit fes-te tu mateix el llit". Quan no ho fem així, quan confiem massa en els altres i ens descuidem una mica ens passa que perdem en un dia tot el que havíem guanyat en anys i hem d'anar d'Herodes a Pilat una temporada més o menys llarga.

Deixem-ho correr, que val més no pensar-hi i tornem a l'envelat, que es el que ara ens interessa.

Quan tot està ja ben mirat i ben mediat, comencen a bastir l'envelat. I vinga clavar pals a terra, uns ~~d'alts~~ d'alts i altres que no en son tan per a que hi hagi una certa variació, que veritablement fa rodar el cap car ningú no pot endavinar què en sortirà de tot allò. I després vinga lligar cordes de pal a pal, talment com si una colla de gegants hi hagués d'estendre la bogada. I després vinga fer una mena de galliners per a persones i d'aquells galliners en diuen llotges i una d'elles la guarneixen més que les altres perquè, com que es la de la presidència, l'han d'ocupar l'alcalde, ben

tip d'oca i de vi ranci, i les altres personalitats del poble que, com son personalitats, també s'atipen de bò de bò. I al fons, davant ~~la~~ l'entrada, basteixen un galliner més gran per als musics. Llavors ja pot ben dir-se que l'esquelet de l'envelat es enllestit i no cal més que vestir-lo. I veuries com comencen a treure de les caixes ~~marquissas~~ cortines i cortinetes i serrells i velluts i draps, ~~quenes~~ que tot et sembla vell, lleig i descolorit, i una catifa igualment descolorida en la qual hi ha pols de tot Catalunya i damunt la qual han ballat milers i milers de peus. Tot allò, que sembla tan lleig, tan pobre, tan vell, tan de cal drapaire, posat com cal i amb els llums de l'envelat ben encesos -has de saver que hi ha un devassall de llum que enamora-canvia per obra i gracia de l'alegria i l'encis de la festa major i sembla, com si ho hagués tocat una vareta màgica, nou de trinca.

Llavors l'envelador hi dona l'ultim cop de ~~assimilació~~ ~~la matassa, per suuoga l'itres~~ mà i posa la catifa-el tapis, que dièu vosaltres-per a que ballin sense entrebancar-se els que en tinguin ganes i les cadires de boga per a que s'hi asseguin els que ja no estan per balls.

Vet aquí explicat, de la millor manera que he sabut, què es i com es un un envelat. Ho comences a entendre? ¿O bé a imaginar-lo, que vé a ser el mateix? ~~canal de imaginació~~ ~~segons com m'imagino~~ Sí: el mateix car, malgrat que els savis de cartó no ho creguin així, ~~car~~ imaginar també es, en una manera més bella i singular, coneixent ~~est~~.

Ja ho crec que et plauria anar-hi. T'hi divertiries de debò, n'estic segur, amb tanta música i tantes rialles i amb tota aquella bona gent tan mudada que hi va a celebrar la festa major. Em dol no poder-t'hi acompanyar: perquè encara ets massa petita i perquè per al teu acompanyant Catalunya encara es massa lluny.

Ara que ja saps de què va podèm començar el conte, que com que l'explicació ha estat un xic llarga serà curt per que tu, com fan els infants que tenen una mica de seny, te'n puguis anar al llit aviat.

Vet aquí, doncs, que una vegada era una ciutat molt agra-dosa i polida que es diu Granollers, habitada per una gent molt com cal i que té una Porxada que es l'orgull de la ciutat, i un cuiner que es diu Paco Parellada que es el millor cuiner del món-i si no ho creus pregunta-ho a Eugeni Xammar, un ~~anomenat~~ escriptor català que sap menjar molt bé i que ha escrit un article parlant de l'Envelat, digne de l'antologia, i ell t'ho dirà, i uns mercats que son font de riquesa, i una llibreria, la de Càn Garrell, on a més de llibres hi venien joguines i hi feien un

periodic,hi havia nascut un noieta de tarannà ben singular. Fisicament, no et pensis, era com els altres i tenia, com tot-hom, dues cames per a caminar i dançar, dos braços per a treballar i abraçar, i el nas, els ulls, la boca i les orelles al seu lloc corresponent. Es deia Pere, pero com que era petit li deien Peret, que es el mateix que Pierrot aquí a França, i era fill d'uns forners. ~~Els forners~~ Ser forner, Lucette, també es una gran cosa. Els forners, saps? son els que fan fan el pa i a casa nostra-sobretot a Reus, que es una altra ciutat molt important on hi nasqué un gran pintor que es diu Fortuny-a més del pa fan unes coques molt bones amb pinyons i sucre i unes altres encara més bones amb pebrots escalivats, rovellons i talls de lloganissa. Si ara en tinguessim un troç de coca d'aquella! A casa dels forners s'hi respira una honesta olor de farina i pa calent que dona bò.

~~Peret començava a~~ A Peret li deien el Xamós, com a un molt bon home de Caldes de Montbui que de rès li va servir ser tan bon home car els que li havien d'estar agrats el deixaren matar com un gos. I es que a Catalunya, com que tenim de tot, també tenim gent dolenta.

Peret, com t'he dit, era un minyó molt singular que en lloc de jugar a bales o a baldufes, o a fet a amagar, o a saltar i parar, com fa l'altra mainada, es passava els dies tancat a casa mirant les estampes d'uns periodics molt bonics que es deien Garba, Pel i ploma, L'Esquella de la Torratxa. La rondalla dels dijous, que el seu pare tenia enquadrats.

I el pare i la mare de Peret, veient el tarannà del fill, deien:

-Aquest noi tirarà per savi.

I com que ser savi es sempre una gran cosa el dugueren a l'escola i ell vinga estudiar, vinga estudiar, que aviat fou el primer de la classe. I els pares estaveh molt contents perquè ~~canon~~ als pares d'arreu del mon sempre els plau més ~~canon~~ ~~fill~~ que els fillés siguin intel·ligents que no pas ignorants.

Quan ja no n'estigueren tan fou quan Peret, ja gran, els hi digué que no sabia quin ofici fer.

-Fes de forner com nosaltres.

-No m'agrada, malgrat que els forners i el pa son tan necessaris.

-Fes de savi.

-Ja m'agradaria, pero de savi no en fa qui vol, malgrat que d'un temps ençà n'hi ha molts que el fan i no en son.

-Doncs què has de fer? Bé has de fer una cosa o altra si no vols ser un gandul.

-Voldria trobar un ofici per a fer feliç a la gent, per a fer-la riure.

Els pares, amb aquella explicació, sentiren una gran estranyesa i adhuc temeren que el noi, de tan estudiar, se'ls hi hagués trastocat.

I ell, que havia vist que el món era plè de tristeses, d'amargors i d'angúnies, vinga pensar quin ofici podria fer per a que la gent rigués i fos feliç.

Primerament pensà en el de pallàs. Els pallassos-vosaltres aquí a França n'heu tingut un de molt bò i molt senyor que es deia Grock-es pinten la cara d'una manera estranya i vesteixen d'una manera encara més estranya. Els pallassos, que la mainada estima tan, fan riure amb coses que si les feien altres no tindrien cap gràcia: ensopeguen amb les estores i cauen; porten un barret ~~a molt petit~~ massa petit i uns guants massa grans: toquen la guitarra asseguts al respatllet de la cadira, que es la manera més estrofolaria de tocar-la; reben unes bufetades terribles que no els hi fan mal.

Peret no es decidí per aquest ofici tan digne per por d'una mena de gent que es diu assenyada perquè es beneïta i l'hauria menystingut, cosa que a ell tan li feia. Car dels beneïts no cal fer-ne cabal, però no volia que, per culpa d'ell, ~~menystinguessin~~ menystinguessin als pares.

I vinga pensar altres oficis dels que fan feliços a la gent, encara que sols sigui una breu estona: confiter, home que fa ballar els gegants, car a la nostra terra tothom s'hi troba tan bé que fins i tot als gegants, per ferrenys que siguin, els venen ganes de ballar, fabricant de joguines...

Però, noi, no en trobava cap que li acabés de fer el pès.

Fins que un dia, un dia de festa major, va dir:

-Ja està! Ja ho tinc! Faré envelats.

I tal dit tal fet: es feu ~~envelador~~ envelador. I com que tenia diners i molt bon gust, que per això havia estudiat tan, i com que era molt actiu i emprenedor, començà a fer envelats molt bonics i plens de banderes i lluminaries i miralls i figures de cartó pintat que anaven de festa major en festa major. I avui es el millor envelador de Catalunya i està content i en fa als altres perquè el seu treball vol dir música i alegrois i rialles i il·lusions dels joves i records amables dels vells que obliden la vellesa per a recordar els bons temps passats. I perquè vol dir, en mig de les tribulacions de la vida, un resplendor de felicitat.

La manera de saver esperar temps millors

Al doctor Louis Bonafous i a
la seva esposa.

Una vegada hi havia una mare i un fill molt pobres. Tan pobres, que havien de viure en una barraca que, no et vull enganyar, no podia pas dir-se que fos massa confortable. Això passava a Barcelona, que es una gran ciutat de luxe i riquesa pero que, llastimosament, també té barris de barraques que no figuren en les guies turístiques. ¿ Què vols fer-hi? En aquest mon hi ha d'haver de tot.

Em preguntes si son dolents els que viuen en aquelles barraques? No: son pobres, pero moltes vegades son més bons que els que viuen en palaus. I això no vol pas dir que tots els dels palaus siguin dolents, car també n'hi ha de bons. Odiar el ric perquè es ric em sembla tan destarotat com odiar el pobre perquè es pobre.

Abans aquella mare i aquell fill havien viscut en millors condicions pero les coses els hi anaren cada vegada més malament i hagueren d'acollir-se a la barraca - fou una sort trobar-la-que era al peu d'una muntanya que en diuen Montjuic on hi havia un castell sinistre i una font, la del Gat, de xala i costellada. De barraques n'hi havia moltes més al peu d'aquella muntanya que avui es plena de jardins i hi vivia una pobra gent malaurada que feia molta llàstima. Eren bastides a correcció i de qualsevol manera amb canyes, fustes velles, fang i llau-nes. Si les haguessis vist no t'haurien agradat gens. N'estic més que segur.

La mare, que llavors devia tenir uns quaranta anys, es deia Maria pero, malgrat la miseria, tothom li deia senyora Maria. El fill, que d'anys sols en tenia deu, es deia Joaquim pero tothom li deia Quimet. Sí, es clar que vivien molt malament: del que els hi donaven alguns amics dels temps passats i del que ella guanyava quan trobava feina.

Mira si en devien ser de pobres que un dia que s'havien cançat molt i no havien trobat res i no tenien res per sopar s'assegueren en el banc d'una plaça. I anaven tan mal vestits-negs, això sí, perquè en els contes els pobres han d'anar presentables-i feien tanta llàstima que un senyor, després de mirar-se'ls una bona estona, s'hi apropà i deixà damunt la falda de la pobra dona una moneda de dues pessetes. Com que la necessitat els obligava a estalviar, amb aquelles dues pessetes en tingueren per a un parell de dies. Ja veus si menjaven poc. I no

74 bis

res per manca de gana, no, que bé prou els hi agradaven
les coses bones i en abundor que mengen els infants i
les mares de les cases riques, pero, noi, se'n

havien de passar.

Es per això que et recomano que quan siguis gran no escoltis els que, volent fer el sociòleg de via estreta, diuen que l'almoïna es una immoralitat i que els que la demanen son uns ganduls i estan carregats de diners. Encara que això fos veritat en general, que no ho es, pensa que pot haver-hi una excepció i quan t'allarguin la mà estesa fes caritat, que es el més bell i el més noble que podràs fer i digali al pobre:

-Gràcies per haver-me deixar fer-te caritat.

No diràs com començaren a guanyar-se la vida aquella mare i el seu fill? Doncs, mira: fent de venedors ambulants. Creu que fou una cosa més aviat complicada que no pas facil, perquè, com que eren tan pobres havien de trobar una mercaderia que, per a revendre-la, no calgués pagar-la. I la trobaren, car cercant i cercant bé, que vol dir amb molta paciència, a la curta o a la llarga sempre es troba alguna cosa per anar tirant.

Quan arribava la Setmana Santa anaven a la muntanya a collir farigola i la venien a la porta de les esglésies. Les esglésies, en les quals encara semblava quedar una mica del resplendor de les palmes i els llorers del Diumenge de Rams, aquells dies de la Setmana Santa eren més negres que mai. En les portalades, sota els sants de pedra, hi havia gran munts de farigola que serveix per a perfumar les cases amb la bona olor de les muntanyes i, a més a més, com que cal pensar en tot també servien per a fer unes sopes molt bones que, per a que fossin més bones i perquè la farigola, sola, no s'enyorés, a Catalunya hi posen un ou.

En la portalada d'una església molt bella i molt vella de la Plaça del Pi, cada any, venent farigola, hi havia la senyora Maria i el seu fill i els que els coneixien i fins i tot molts que no els coneixien els hi compraven sempre a ells les oloroses herbes muntanyenques per a poder-los ajudar d'una manera delicada, que es com ha de ser l'ajut que fem als necessitats.

Després, quan arribava Corpus, que ja fa bon temps i els freds de l'hivern son lluny, hi havia una processó molt lluida en la qual hi van soldats amb guants blancs i fan pensar que son els més bons soldats del mon perquè aquell dia no estan per guerres, i capellans amb casulles daurades, i una carrossa del segle XVIII que fa molta patxoca i serveix per a posar-hi la custodia si plou, i uns senyors molt tivats amb barret de copalta com els cotxers de casa bona, i unes nenes petites com tu, vestides de blanc i amb grans llaçades blaves, i nens vestits de Sant Joan i amb un té de debò tot emperifolat.

lat amb llacets de colors, que fa molt bonic i es cansa molt i que es veu ben bé que li agradaria més ser a la muntanya pasturant que anar a la processó. I quan passa la custòdia, que es tota d'or i pedres fines i llueix com un sol, voltada de ciris encesos i sota tàlem, la gent li tira gines-ta, que es una flor groga, d'un groc daurat que l' enamora, que fa molta olor. I amb tota aquella pluja de flors diries que l'aire té color de sol de mati de diumenge.

La processó del Corpus es una cosa bonica perquè si, malgrat que una vegada, d'això ja fa més de trescents anys, no en fou pas massa ni massa tranquil, val a dir-ho, car ja hi havia un virrei molt dolent que li deien el comte de Santa Coloma i com que malvolia als catalans, baixaren els segadors i el mataren i la processó, en lloc de groga de ginesta, fou roja de sang.

De llavors ençà el nostre poble canta una cançó que fa:

Bon cop de falç!

Bon cop de falç, segadors de la terra,
bon cop de falç.

Aquella ginesta de la tarda del Corpus l'anaven a collir les muntanyes properes de Barcelona homes i dones que no eren gens rics, car si n'haguessin estat no hi haurien anat pas, i la venien en grans coves als carfers per on havia de passar la processó, que tenien tots els balcons ornats amb domassos i cobrellits de colors: blaus, vermells, grocs, ~~mand~~ morats, verds, que creu que era un meravellós encanteri. I la senyora Maria i el seu fill, Quimet, també en venien de ginesta. I en venien tanta que retornaven a casa amb els coves buids.

Després de Corpus, com que a la meua terra tot son festes perquè els catalans son treballadors de mena i per tan tenen més dret que ningú a divertir-se-venia Sant Joan, que s'escau ~~pals~~ pel solstici d'estiu, que es una cosa, això del solstici, que encara que te l'expliqués no l'entendries. Sant Joan, dit el Baptista, fou un sant que vivia en el desert a la vora d'un riu batejant a la gent, tirant profecies, que, ~~com venien~~ com veuràs, es una feina que algunes vegades dona resultats ben desagradosos, i menjant llagostes de rostoll, que al meu entendre no es pas una menja massa recomanable. Aquell Sant Joan tenia la mania de dir sempre la veritat per amarga i dura que fos i com que la veritat es perillós dir-la a segons quí, vingué que un rei molt dolent que li deien Herodes li feu tallar el cap, que es una cosa que no agrada a ningú. I una filla d'aquest rei, que es deia Salomé i de llavors ençà té una fama ben poc envejable, feu posar el cap en una safata i balla que ballaràs. Ja veus quins costums tenia la gent d'aquells temps. Hi ha quí diu que Salomé estava enamorada de

Sant Joan-ho diu un anglès,pero dels anglesos,que son una gent estranya,no cal fer-ne massa cabal-i el feu matar tar perquè ell tenia massa feina batejant i dient les veritats i no hi estava per l'amor.Jo no m'ho crec això de l'enamorament de Salomé.¿ Com vols que una princesa s'enamori que menjava llagostes de rostoll?

La nostra gent cel-lebra la nit de Sant Joan fent unes grans fogueres,~~na~~ menjant coques de pinyons,bevent aiguardent de Valls,que ja en poden beure perquè en saven,i ballant.

Si veies que bonic fa la nit de Sant Joan a Catalunya! A la ciutat i a ~~la vila~~ la vila la mainada va de casa en casa demanant la fusta vella per a cremar-la.I en mig de places i carrers fan un gran castell de taules i cadires i llits que ja han servit prou i amb tota mena de fustes velles que la gent ja no sap què fer-ne.A plè dia,aquest castell de desferres,com els draps i el fustam de ~~la~~ l'envelat,es del més lleig que puguís imaginar-te.Pero si el veies ja nit entrada i sopada la gent,quan l'encenen!Llavors sí que en fa de goig,tot ~~constel·la~~ constel·la de flames en l'aire dolç de la nit,que son flames que,com que es la nit de Sant Joan i la nit de Sant Joan tothom balla,elles també volen ballar.I arrèu espeteguen piules i trons i corre-cames, que talment sembla una guerra,pero,entenem-nos: una guerra de per riure,que son les úniques que s'haurien de permetre.(Això de les guerres em sembla que ja t'ho havia dit.Tan se val.Com més vegades ho diem,millor) I la gent encen bengales multicolors i "rodes" que volten amb una rapidesa que fa venir mareig.I el cel es tot ratllat de coets lluminosos i els estels,que ja no es recorden de l'any passat,estan tots estranyats.

I per a que la festa sigui més grossa i,sobretot,més sonada,hi ha carrers que fan ball.Es a dir,no el fan els carrers,es clar: el fan els veïns,després del foc.I ho adornen tot amb cadenetes de paper retallat i flors que també son de paper i tot ho emplenen de lluminaries i lloguen un pianet de manubri o bé una musica que faci força soroll,i vinga ~~menjar~~ menjar coca ensucrada i vinga ballar fins que apunten les primeres clarors de l'alba.I els que no tenen ball al carrer...vull dir els de Barcelona,car els d ls pobles no tenen tantes pretencions ni tantes cabories... els que no tenen ball al carrer se'n van,despres de veure els focs,a Les Planes,o bé al Tibidabo,o bé a Vallvidrera.

La nit de Sant Joan les floristes de la Rambla tenen la parada guarnida tota la nit i vénen alfàbregues que fan una olor humil-una olor en mànagues de s camisa-molt agradosa i que tene la virtut d'allunyar els mosquits,i poms de

clavells d'un perfum tan bò que mereix tractament d'Excel·lentíssim Senyor Clavell.

La nit de Sant Joan mare i fill, ja t'ho pots pensar: venien alfàbregues i ~~clavells~~ clavells i coques ensucrades, que les més barates valien dos rals i les més cares, que eren tan grosses que n'hi havia per a quatre o cinc persones, en valien vuit, quaranta sous, que dièu vosaltres. Si a la meva terra, Lucette, tot va regalat!... Es a dir, avui no ho sé, però em sembla, em sembla que les coques s'han encarit: a la meva terra i arrèu del mon.

Les coques i les flors les donaven a la senyora Maria per a que les vengués ella pel seu compte i a pagar les que haguessen venut, car si n'hi quedaven quedaven, que gairebé mai no n'hi quedava cap, podia retornar-les.

Així s'anaven guanyant la vida mare i fill: desafiant la pobresa amb un somriure, que es la millor manera de ~~desa~~ desafiar-la.

M... Però, però i com ho farèu per a que el conte acabi bé? Perquè ha d'acabar bé, saps? Els que tal vegada acabin malament te'ls contarà la vida i no jo.

Com ho farèu... com ho farèu... Veus quina cara faig d'amoiar? es que fer que les coses acabin bé, que ben poques vegades hi acaben, es molt difícil.

Té! Ja està! Doncs el fill, que de petit ja sabia llegir i escriure i era molt traçut i estudiós, feia casetes de cartó i de suro i figures de fang pintat: pastors, llenyataires, camperols, els tres reis d'Orient, l'àngel anunciador del miracle, que, si no vaig errat, es el primer anunci que figura en la Historia, per a quan arribés la fira dels "pessebres", que va de Santa Llúcia a la nit de Nadal i la celebren pels volts de la catedral. I aquella petita indústria també els hi donava alguns diners per anar passant.

Però com que ell estimava molt la mare, que l'estimava més que res del mon, i no volia que visqués d'aquella manera tan trista i tan pobra, demanava treball a tothom. I com que era tan espavilat i tan voluntariós podé entrar a treballar al despatx d'una fàbrica on hi entrà cobrant quinze duros cada mes i al cap de no massa temps ja l'apujaren ~~en~~ i en guanyava trenta. Es clar: ja no vivien en aquella barraca i havien llogat un pis molt humil però ~~molt bonic~~ claror i el tenien tan net i endreçat que el sol, en passar pel balcó s'hi aturava més que als balcons de les altres cases. I tenien un petit luxe: un canari groc com una llimona ~~que es deia~~ i simpàtic que no t'ho pots pensar ~~que~~ es deia "Magarrinyes" i cantava com un tenor d'òpera. Quan el canari veia el sol aturat al balcó, començava a refilar tal-

ment com si el saludés : Bon dia, sol. Entra, que ets a casa teva.

I Quimet, que li deien Joaquim, ~~era~~ en les hores vagatives i els vespres, que anava a una biblioteca pública del passeig de Sant Joan, llegia i estudiava molt i als quinze anys ja era el més savi del barri. I quan en tenia vint ja escribia als diaris ~~l'arxivistes~~ i els diaris parlaven d'ell com si fos un personatge del ram de la saviesa.

Que si escribia contes vols saver? ~~Nomenmsavia~~ Ni contes ni nove-les. No en sabia, Oh, vès : no es pot saver tot en aquest mon. Escribia parlant de costums, indumentaria, ~~balls~~ dances i cançons de l'antigor de Catalunya.

Avui es un savi de bò de bò i tothom el respecta i admira i li diuen senyor Joaquim i guanya molts diners. I la saviesa no l'ha fet ~~orgullós~~ ~~orgullós~~ ~~com passa amb~~ gens orgullós, com passa amb els que fan el savi pero no en son i es tan bon noi com abans. N'es tan de bon noi que mai no s'ha volgut casar per por que la muller i la mare no lliguessin, car com la mare feu tants sacrificis per ell i sempre ~~l'~~ l'ha estimat tan, ara ell l'ha d'estimar més que mai i l'ha de tenir com una santa.

Dius que els sants son al ~~cel~~ ~~cel~~ cel i, malgrat que no hi he estat mai, bé t'he de creure. Pero la vida es tan estranya i plena de misteris que a vegades també n'hi ha a la terra. Son pocs, saps?, pero també n'hi ha.

Dilluns de Pasqua Florida

A monsieur et madame ~~Sam~~ Galy,
llibreTERS a Ax-les-Thermes

El conte d'avui no sé encara què serà, com serà ni què hi passarà. T'he de confessar que cada nit, o sigui en cada conte que em demanes, em passa el mateix: improvitzant-lo, el començo sense saber com acabarà. Em cal, en primer lloc, trobar un personatge i esperar, un xic en les palpentes, que vagin apareixent els altres. D'aquesta manera el conte va fent-se a mesura que el dic.

Es un procediment com qualsevol altre, un procediment que tal vegada indignaria als critics, que son uns senyors molt importants que saben moltes coses pero no saben somriure. Això que et dic a tu, que tens la gran sort de no haver començat encara a exercir les facultats crítiques de totes les dones, a ells no gosaria dir-los-ho. Ja veus si en fan de por.

Del conte d'avui, per ara en sé una sola cosa. Sé que no hi haurà pobres. Els hem de deixar reposar una mica, que bé prou s'ho mereixen. Altrament, val a dir la veritat, els pobres no agraden a ningú: ni als altres pobres. Per això i ~~pensant~~ pensant en tu i perquè sé que als infants tampoc no us agraden i us fan més por que goig, als que "surten" en aquests ~~anex~~ contes sempre, quan arriba el final, els faig rics, més o menys rics, i puguin prendre cafè cada diumenge com uns senyorassos.

Em sembla recordar que en parlar-te de les Caramelles t'havia parlat de la ~~mona~~ "mona" de Pasqua que es, com si diguessim, l'epileg de la festa cantaire. No et diré ~~qui~~ que sen se la mona no hi hauria Caramelles perquè això fora exagerat, pero de que en aquesta festa, que el poble celebra perquè ha ressucitat Nostre Senyor i ha arribat la primavera, la "mona" hi té una gran importancia, en pots estar ben segura.

I com a ~~sants~~ Sants i a minyons no els prometsis que no els dons, avui te'n diré el conte.

No et pensis: moltes vegades, parlant-te d'aquestes coses de Catalunya, no sé com fer-ho per a bastir-hi l'acció, l'argument d'un conte. I es que parlar d'un porró, d'una barretina, de la tenora i la sardana o d'un pom de violes es sempre més difícil que parlar de les princeses embriuxades, car quan te les heus amb, els personatges de la fantasia mai no et vé d'un pam i ningú no et pot contradir, i en canvi amb les coses de la realitat tothom hi té que dir.

La "mona" es un dolç, un gâteau, ue a la meva terra la

gent menja per a celebrar Pasqua Florida, de la mateixa manera que Per Sant Josep menja la crema, per Sant Joan la coca de pinyons, per Tots Sants panellets i castanyes i per Nadal Torrons i neules.

De "mones" n'hi ha de totes menes i categories: de petites, de grosses, ~~de~~ de barates, de cares i de molt cares. Per al conte d'avui i per a fer-te ben contenta en triarem una de categoria o sigui de les més gròsses.

Si l'haguessis vist a l'~~encaparrada amb la dolceria~~ ~~aparador~~ aparador de la dolceria, que gairebé ocupava tot l'aparador, com ~~presumia~~ presumia i amb quin menyspreu contemplava les altres "mones", més petites i barates que ella!

Això, malauradament, també passa entre les persones, que n'hi ha que perquè tenen diners o títols o perquè van d'uniforme menyspreen als que no en tenen i vesteixen com la majoria de la gent.

Devant l'aparador hi havia sempre una munió d'infants, i de molts que ja no eren infants feia temps, que s'aturaven embadalits per a contemplar aquella senyora "mona".

Jo no hi entenc gaire, es a dir: no hi entenc gens en l'art de la pastisseria, però et puc assegurar que la del conte era feta de coses molt bones: pa de pessic, mantega, ~~orenga~~, sucre fos, crocant, fruita confitada, ous, llet. Per a que te'n faci's carreg te la vaig a detallar minuciosament, a ~~dir~~ dir-te'n la forma i el color, car com que aquí a França les mones que teniu son d'una altra mena i no poden menjar-se, cal que s'apigues de què va. Primerament el pastisser, ue ha de ser un artista en el seu ram perquè si no ho es val més que plegui, havia pastat un pa de pessic amb farina de la bona, llevat, sucre i rovells d'ou que, amb sostres de mantega, havia de ser el sócol. Car les ~~mon~~ "mones", fins i tot les de menys pretensions, han de tenir sócol, com els monuments dels homes il·lustres. Les parets del sócol estaven enpolçades de sucre fi i ametlles trencades pel mig i la part alta, que en podriem dir la teulada, tenia una capa gruixuda de sucre glaçat de color de rosa ornada amb uns dibuixos molt recargolats, fets també amb sucre però d'un altre color per a que fessin més goig. I al mig es dreçava un magnífic castell de crocant o sigui: de pasta d'ametlles i sucre cremat, ue feia molt bona olor i tenia les portes i finestres ribetjades de blanc. Fent guarda d'honor al castell, talment com garites per a vigilar que no entrin lladres, hi havia sis ous pintats de blau i de vermell i cada un tenia al capdemunt una flor de sucre: els tres vermells, verda d'un verd tendre d'enciam: els tres blaus, de color de rosa d'un

rosa llampant de vestit de ball de minyones. I 82
dalt de tot del castell hi havia una nina molt maca
que s'havia quedat embadalida contemplant tot aquell
bé de Deu de llepolies reunides per l'art de la pas-
tisseria a honor de la Pasqua Florida. Pero si vols que
et digui la veritat, semblava un xic massa orgullosa, i
això sempre es lleig, de viure en una casa tan rica.

No es que els catalans siguem farts de mena pero
ens plau menjar i beure bé i per a poder fer-ho sense
que hi hagi un què dir aprofitem totes les festes dels
infants i les dels que ja fa temps que no en son: el
tortell de Sant Antoni, la crema de Sant Josep, la "mo-
na" de Pasqua, la coca de Sant Joan, la fruita confita-
da del diumenge de rams, les torrades de Santa Teresa,
els panellets de Tots Sants, els torrons i les neules
de Nadal. D'aquesta manera, o sigui amb el patronatge
dels Sants, que son bons minyons i deixen fer perquè
saven que allò no es fet amb mala intenció, el pecat
de la glòria es mig perdonat. I quan per aquest pe-
cat hi ha penitencia no passa d'una indigestió, pre-
text per a cridar al metge que després, amb els diners
cobrats per la visita, podrà menjar tot el que ha pro-
bit al malalt.

-I si els hi fa mal?-em preguntes.

No tinguís por. Als metges no hi ha res que els hi faci
mal. Els metges no poden emmalaltir. Perdrien la parro-
quia, saps? i la parroquia es sagrada. Un amic meu, parti-
dari de la bona cuina i el bon celler, deia que l'única
manera de que no hi hagués malalts era que n'estes-
sin els metges. Potser exagerava una mica, no trobes?

I ara valdrà més que deixem tranquils als metges,
que prou feina tenen posant nom a tantes malalties
noves com surten cada dia i retornem a la "mona" del
conte, car podria ofendre's creient que l'hem oblidat.

Has de saber que s'estava tota orgullosa a l'a-
parador, dominant les altres monetes, que la contempla-
ven amb enveja i humiliades de veure's tan pobres i
petites al costat d'ella. Devant l'aparador sempre hi
havia una munió de gent admirant-la. Tots la volien o
l'haurien volgut comprar, pero no podien perquè, com
que era tan tan grossa i magestuosa que ~~hi~~ l'havien de
dur

dos homes en una mana de baiard, valia molts diners. I encara que haguessin pogut comprar-la, no se l'haurien pas endut car ja estava venuda a un cor de la Barceloneta que la volia per a menjar-se-la a fora. La "mona", quan ho va saber, es posà més ~~estarrufada~~ estarrufada que mai perquè considerava que ser menjada per una colla de cantaires es ~~una~~ un honor que no escau a tothom i una sort que no tenen totes les "moneš".

gens La Barceloneta es un barri de vora mar molt pintoresc, d'un pintoresc gens teatral-vull dir/postís, ~~sen~~ comprens?- d'un pintoresc ~~casolà~~ i en mànagues de camisa, d'un pintoresc que no fa compliments ni magarrufes als turistes. Les cases de la Barceloneta son de pocs pisos i totes tenen els balcons florits hivern i estiu i a cada balcó gavies d'ocells: un ~~pim~~ pinsà, un passarell, com aquell personatge de la gran comedia d'Ignasi Iglesias, una cadernera, un gafarró, i fins i tot algun canari. A la Barceloneta, a més dels banys de consuetud hi ha molts restaurants i moltes tavernes on tot el que s'hi menja es "a la marinera". (Jo estic molt agraït a una d'aquelles tavernes, que en deien Can Faluga, perquè em va donar tema per a una comedia.) A la Barceloneta tot son lluminaries i musiques i cançons, que talment sembla una festa major perpètua. A la Barceloneta, cosa que no *hi ha* podia mancar en una barriada tan simpàtica, societats ~~co-~~ rals, car ja t'he dit que la nostra es una gent que treballa i canta.

Saps quí te'n podria parlar de la Barceloneta? Hilari ~~Salv~~ Salvadó, que es molt amic ~~meu~~ meu i un home molt com cal que, després d'haver estat batlle de l'Ajuntament de Barcelona, ara viu pobrament a Beziers. Si el tinguessim a qui a Hilari Salvadó!; Que te'n contaria de coses de la seva estimada Barceloneta!

I també te'n parlaria un minyó de molta simpatia i molta empena que es diu Josep Fontbernat i de l'art de fer cantar en sap tan que una vegada va organitzar una coral de cent homes que cantaven com rossinyols. I te'n parlaria un minyó del qual ~~gambell~~ em sembla que ja te'n he dit alguna cosa i que un dia te'l presentaré perquè, com jo i tants milers d'altres, també va voler venir a passar l'estiu a França pero com que estaven una mica traspalsats ens creiem que era l'estiu i ens erravem de mig a mig: era l'hivern. (I)

Aquest minyó que et dic era allò que se'n diu tot un bon noi i feia de xocolater i com que tenia molt bona

veu cantava en un cor de la Barceloneta i no hau- 84
ria pas volgut cantar en cap altre. Saps perquè? Perquè a
la Barceloneta i tenia la promesa, que era maca com un sol,
i vivia en una d'aquelles cases de parets blanques del bar-
ri com ho son, per regla general totes les dels barris ma-
riners de la Mediterrània.

Doncs bé: a una d'aquelles societats, els cantaires de
la qual s'havien passat la nit del dissabte de glòria fent
les Caramelles, anà a parar la "mona". I el dilluns al ma-
tí, amb aquell "àiret de la matinada" que s'havia empes-
cat Clavé, se l'endugueren amb tot el que havien recollit i
tenien preparat per al gran dinar. Em sembla que també t'ha-
via explicat, en parlar-te de les Caramelles, que els can-
taires fineixen la festa amb un repàs a fora. I el dinar i
repàs, com dieu vosaltres aquí a França, fou una cosa tan o
més esplèndida que el dinar de la Primera Comunió de la
teva germana Paulette, que també s'acabà amb cançons i
adhuc em fereu cantar a mi, que us vaig cantar una cançó
molt sentimental que es diu El Gatolino.

Quan arribaren una o dues hores de tren, no et pensis
s'entaularen en un prat a la vora del riu i sota uns pol-
lancs que ja començaven a vestir-se d'unes fulletes ~~deu~~
d'un verd tan tendre que gairebé semblava blanc i mentre
preparaven la minestra els uns recordaven les facecies de
la nit del dissabte, i altres cantaven per a ensenyar-ne
als ocells que ja en saven sense haver-ne après i altres
s'apropaven a les grans cassoles per a que els n'arribés
la bona olor del què s'hi rostia i altres contemplaven
la "mona", que brillava sota el sol ~~tan~~ talment com si fos
d'or i pedres fines.

Quan ja el dinar estigué a punt i varen donar la veu
de "Siguem-hi", tots s'assegueren amb molts alegrois i a-
plaudiments. Començaren, per a obrir la gana - ue no calia
pas obrir-la - per una amanida com tan sols saven fer-les a
la meua terra i en la qual hi havia de tot: enciam, escaro-
la, èpit, olives, raves, pebrots, tomaquets, ceba, ~~basallans~~
bacallà esqueixat, pernil, llonganissa, anxoves: i seguiren
després amb un arròs que es feia dir "sí senyor" i en el
qual hi abundaven els musclos, les ~~tan~~ tallarines, els es-
camarlans, ~~els~~ els troços de llagosta, de conill i de pol-
lastre; i després vingué el bè fet a la brasa i a compa-
nyat d'una bona escalivada i d'un alloli per als que no
hi estaven per escalivades. Tot això ben regat d'un vinet
d'Alella - si vosaltres sabessiu com es de bò el vi d'A-
lella! - begut en porró: un porró enorme ue passava de
mà en mà com si pesés menys que una palla.

A la "mona", ue tot ho contemplava molt riolera, tam-

bé li arrivà el torn, que arriba sempre per a tot 85
i per a tothom. I l'anaran tallant a troços i repartint-la entre els cantaires que, per fi, gairebé ja havien acabat la gana. I, es clar, a mesura que l'anaven tallant, la la pobra ~~a~~ "mona" s'anava morint. I ~~quantan~~ s'ho prenia tan bé que no li sàvia greu morir-se i en això feia com la fari-gola que, quan la mates arrancant-la de la terra, et regra-cia deixant-te les mans perfumades perquè estava contenta que se la mengessin aquells minyons tan bons minyons que es-ta timaven unes coses que tothom hauria d'estimar: el tre-ball, les cançons, la pau i la patria.

La nina, em dius? La nina la ~~guardaren~~ la rifaren per a que ningú no hi tingués què dir. I tocà a un dels cantaires que la donà al director del cor ~~perquè abandonés a la filla~~ per a que la donés a una seva filleta que estava una mica mica malalta - oh, rèis de greu, saps? car per Pasqua Florida a Catalunya ningú no es pot morir i s'havia hagut de quedar a casa.

Quan ja es feia fosc, els cantaires tornaren a pujar al tren, cantant tot el camí, talment com si els vagon fos-sin gavies de pinsans i cadeneres.

Quan arribaren, ja nit entrada, en baixar a l'estació de França - altres colles arriben per les estacions del Nord, o de Magoria o de Sarrià - encenien els grans fanals o les atxes de vent, que encara fan més bonic, que havien servit per a la cantada de la nit de Pasqua, es posaven bé les bar-retines i es formaven talment com un exercit, com un exer-cit dels que no fan guerra, que son els únics que s'haurien de permetre. I començaven a caminar, tot marcant el pas amb molta patxoca, camí del seu barri de la Barceloneta que, no sé perquè, la gent dels altres barris de Barcelona en diu de "l'hostia". Al davant de tots anava el banderó de la socie-tat en el qual, com en el de totes les altres societats corals, sempre hi ha una lira i l'escut de Catalunya. Des-pres seguien els musics. I despres venien els cantaires, que duien a l'espatlla, talment com si fossin fusells, unes grans culleres i forquilles que sols els gegants se'n haurien pogut servir. I altres ~~en~~ duien grans branques de pi que feien olor de muntanya.

més) Quan arribaven a la Barceloneta les musiques tocaven fort que mai i els cantaires caminaven i cantaven amb més da-lit. Totes les portalades, totes les finestres, tots els bal-cons eren plens de gent que reia i aplaudia i llençaven ser-pentines de colors i encenien bengales que donaven una bel-la claror d'apoteosi i tiraven coets que ratllaven el cel negre de nit amb grans cabelleres daurades i estels blancs, grocs, vermells, verds.

I els cantaires tiraven les vermelles barretines en-
laire i anaven cantant:

"L'airet, l'airet, l'airet de la matinada..."

I els infants, devant, saltaven i ballaven.

En arribar al carrer on vivia el director del cor po-
saren la nina dintre la cistella enfilada i la issaren fins
al balcó. I el que tenia més bona veu, cridava:

-Doneu-la a la vostra filla, senyora.

El balcó dels Reis

A la baronesa de Batz

Una vegada hi havia tres artistes, un pintor, un escriptor i un music. Això passava a Barcelona quan vosaltres, els francesos, feieu la guerra contra l'Alemanya com temo ~~que~~ que molt aviat l'haureu de tornar a fer car està vist ~~que~~ que els homes son uns animals que no escarmenten i la lliçó trágica d'aquells quatre anys de destroça no ha servit de res. (I)

Llavors a casa nostra els artistes eren molt diferents dels d'ara. Els d'abans eren d'una altra mena de tarannà que no sé si es pitjor o millor: imprevisors, generosos, esbògers rats. Anaven vestits d'una manera molt estranya amb grans barrets negres d'ales amples, amb grans xalines que ells, il·lusos!, deien que eren senyeres d'independencia pero la veritable utilitat de les quals era dissimular el mal estat de la camisa; estaven convençuts de que totes ~~la~~ les dones s'enamoraven d'ells; duïen els cabells llargs i, quan tenien tabac, fumaven en pipa perquè creïen de bona fè que sense els cabells llargs i les pipes no es podia ser artista: no dinaven ni sopaven sempre que n'era l'hora pero bebién absenta, perquè beure absenta també feia artista, i en lloc d'un ~~a~~ llonguet i un troç de pernil es compraven una camelia per ~~a~~ posar-se-la al trau de l'americana.

Com pots veure pel que et vaig dient, eren molt pobres -alguns d'ells no tenien, per no tenir, ni casa-pero molt alegres i es venjaven de la miseria amb una rialla i una cançó. Qui no es consola es perquè no vol. Tots ells estimaven el que no tenien: el luxe, la bona vida, els viatges, les aventures. I tots ells estaven enamorats de Paris, que era la Mecca de l'art i de la vida bohèmia cantada pel vostre Murger, que ha fet més mal que una pedregada.

D'aquells artistes tan imprevisors, tan generosos i tan tabalots ja se'n ha perdut la mena. Devien tenir, com tot-hom, els seus defectes, pero eren bones persones, d'això te'n puc respondre. I ser bona persona ja es molt. I no et pensis: eren d'allò més savis, que fins i tot els companys ho deien i ja es estrany que els companys ho diguessin.

Perquè eren molt amics i perquè eren molt pobres els tres del meu conte vivien junts en unes golfes-les golfes son els que els francesos nomenen mansardes-sota teulat, que a l'hivern hi feia tan fred que s'hi glaçaven i a l'estiu

(I) Aquest conte fou dit a la petita Lucette abans d'esclatar la guerra de 1939-44.

una calor tan forta que semblava un forn.

Veig que des de fa una estona m'estàs mirant indignada o gairebé indignada. I jo, que ho sé tot, sé que de bona gana em diries:

-Altra vegada els pobres? No havien quedat que ja no n'hi hauria més?

Què més voldriem que no n'hi hagués més! I no t'ho prenguis tan a la valenta, que no en treuràs res. Havien quedat que en aquell conte no n'hi haurien. I si en aquest d'avui n'hi ha altra vegada veuràs que són uns pobres tan estranys, tan amics del riure i de la facecia, que no semblaven pobres.

I seguim descapdellant el conte que ja veuràs com, malgrat la pobresa dels personatges, et farà riure.

Si ells vivien a la mansarda, el propietari de la casa vivia al principal. El propietari de la casa era un home molt ric i molt ruc que sempre estava empipat amb els tres artistes perquè retiraven tard i, ~~per~~ sobretot, perquè no pagaven puntualment el lloguer. L'amo de la casa es feia dir don Miquel i es creia un personatge perquè no reia mai i creia que els que riuen són gent de tres i no res amb la qual valia més no tenir-hi tractes. La seva dona era rodona i vermella com un formatge d'Holanda i tenien un noi, que també devia tirar per a ric perquè mai no reia, groc com a una llimona, prim com una canya i amb unes orelles molt grosses que semblaven dues nanses.

Els tres artistes, a més de no pagar el lloguer amb puntualitat, es burlaven de don Miquel. El pintor li havia fet una caricatura representant-lo amb unes grans orelles d'ase i assegut dalt d'un sac plè de monedes d'or. L'escriptor li havia dedicat una cançó carregada de sal i pebre, perquè les cançons, com les viandes, cal amanir-les. I el music, es clar, hi havia fet la música. I quan passaven davant la porta del pis de don Miquel li cantaven la cançó amb uns grans crits i cops de peu als graons de l'escala, que ell, quan ho ~~sentia~~ sentia, s'enfurismava de mala manera i no païa bé el dinar i feia un sermó a la dona i al fill contra la gent que no es formal.

Saps de quí no reien aquells tres artistes? D'un vell "model" amic d'ells que vivia amb l'única companyia d'un net.

No saps què vol dir "Model"? Ja t'ho explicaré: "models" són els que, homes o dones, cobren per a deixar-se pintar o dibuixar vestits o despullats. D'això en diuen "posar", que ve a voler dir estar-se quiet per a que et puguin pintar o retratar, com vulguis, amb tranquil·litat. Els "models" més demanats aquell temps, eren els més bonics o els més lletjos perquè

x al mateix rep. li

així els pintors podien estudiar millor i pintar rostres interessants car els altres, els que no son ni bonics ni lletjos, no interessen.

Avui, amb la pintura moderna, aquell ofici ~~avui~~ ha desaparegut. Els pintors d'avui no necessiten "model". Però si avui tinguéssim aquí un gran pintor català que es diu Francesc Domingo i viu a Sao Paulo, quin bell retrat et faria, Lucette!

~~Avui~~ Aquell vell de que et parlo guanyava tres pessetes l'hora, però tan sols treballava, el dia que més, tres o quatre hores. Això quan treballava, que no era sempre perquè els pintors no sempre tenen ganes de pintar... i algunes vegades que en tenen ganes els manquen els diners per a pagar el "model". Si haguéssis conegut el del conte, que a mesura ~~que~~ que et parlo d'ell el vaig coneixent jo, t'hauria fet molt respecte perquè duia una gran cabellera i una gran barba, tan blanques l'una com l'altra, i des que el mon es mon els homes que duen barba, sobretot si es blanca, sempre fan més respecte que els que van afaitats. Després te l'hauries estimat força perquè era ~~un bon~~ veritablement un bon home de cap a peus. I ell t'hauria dit que sense aquella ~~barbana~~ cabellera i aquella barba no hauria estat tan sol·licitat perquè els pintors deien que tenia cap de sant i sempre que n'havien de pintar un el cridaven a ell i tan aviat era Sant Josep, com Sant Pau, com Sant Joaquim, com Sant Pere, com Sant Geroni.

Es deia Ignasi i vivia amb el seu net, que es deia Dionis i s'havia quedat sense mare quan tenia dos anys, en un piset de la Barcelona vella. I si haguéssis vist amb ~~qu~~ quina tendresa l'avi tenia cura del net, com el vestia i com el rentava i pentinava, i com li feia el dinar-no tenien serventa, saps?, ~~perquè~~ perquè eren pobres-i com li ensenyava de llegir i escriure.

El petit Dionis, que quan comença aquest conte ja ~~tenia~~ tenia... Posem-li sis anys? Posem-los-hi, que per això hi som i no ens ve d'un... El petit Dionis, doncs, tenia sis anys i ja anava a l'escola i era molt aplicat, com han de ser tots els infants de conte i els altres. Als matins l'avi es llevava per a escalfar-li el cafè amb llet i als vespres li repassava la lliçó de l'endemà. I els dijous i diumenges, si feia bò i l'avi no tenia feina, se'n anaven a passejar com dos amics i tenien unes converses que t'haurien agradat d'allò més. I com el petit no sentia parlar més que de pintures o de sants, quan li preguntaven què voldria ser quan fos gran responia:

-Sant o bé pintor.

5-24-1 L'avi somreia bonhomiosament, tal vegada pensant que allò que demanava el petit era demanar la lluna, car ser bon rei o bon pintor es molt difícil i per això n'hi ha tan pocs, però no volgué dir-li-ho perquè opinava que arrencar les il·lusions als infants es una crueltat sense sol·la ni volta i d'això ja en té cura la vida quan els infants son homes. Vet aquí perquè Dionís creia en totes les coses belles que li contava: que la seva mare morta era al cel, i potser sí que hi era perquè bé deu haver-hi un cel per als que han viscut en aquest món com en un infern; que les fades de les contalles existien de bò de bò, però que nosaltres no saviem veure-les; que una vegada l'any-com que el viatge era tan llarg i ells anaven en camell perquè l'automobil no els hi feia el pès sols podien ~~far~~ venir una vegada cada any-venien de l'Orient uns reis misteriosos per a donar joguines als infants que havien estat bons minyons.

7 deixar Perquè has de saver, Lucette, que a Catalunya no el coneixen el vostre Papà Noel. En lloc de Papà Noel els infants de Catalunya tenen els tres reis d'Orient que cada any, la nit del cinc al sis de Gener, ixen del seu palau llunyà acompanyats ~~de~~ d'un seguici molt nombrós, i lluit de patges i servents i camells carregats de joguines i de paciència, per portar un present més o menys ric en els balcons dels infants

Aquesta tradició ve de que una rit auriolada de totes les meravelles, en una establia de Betlèm, perseguit pels poderosos, que es veu que quan no persegueixen no saben què fer, i en la més absoluta misèria, naixia Jesús, i un àngel anava volant pel cel anunciant-ho i un estel servia per a guiar al rei Gaspar, al rei Melcior i al rei Baltasar, que emprenien la caminada per a dur al Jesuset or, encens i mirra, tres ~~en~~ coses, dit sigui amb tot el respecte que mereixen uns personatges ~~tan importants~~ de tan prestigi, que no sé quin servei poden fer a un infant.

La nit dels Reis i tres o quatre nits abans, i qui diu tres o quatre diu set o vuit, els aparadors de les botigues de joguines son plenes de llum esclatant i de coses meravelloses: nines, cases de nines, coixins per a fer puntes, tambors per a brodar, que son els tambors més inofensius, cuines per a coure-hi el dinar de les nines, màquines de tren i trens sencers que caminen sols com si fossin de debò, i capces de peces per a bastir ponts i castells, i cavalls i rucs ~~ia~~ i bou de cartó, i llibres de contes i estampes, i albums de cançons populars, i conills i óssos i góssos i gats de drap, i ~~llibres~~ llits i cadires i taules i tots els paraments d'una casa en petit, i bicicletes i autos i pilotes i baldufes. I adhuc hi ha capces de soldats de plom i escopetes isabres i canons i vestits de soldat per a jugar "a guerres", que valdria més que

~~valdria més~~ que no hi juguessin car massa que ho 91
hauràn de fer, sense jugar, quan seran grans.

~~Una~~ Davant dels aparadors il·luminats s'aturen els autos dels pares dels infants rics. I, es clar, també s'hi ~~anem~~ aturen els infants pobres que no tenen auto ni tot el pà que voldrien i contempnen amb ulls molt tristos i molt oberts aquelles joguines que saben que mai no podran ser d'ells.

I aquella nit, sota la pàl·lida claror dels estels, els balcons dels infants rics viuen, gracies a les joguines que s'hi han aposentat, una vida d'encanteri.

El fill del propietari de la casa on vivien els tres artistes i el net del vell que es guanyava la vida fent de "model" anaven a la mateixa escola. El fill del ric era poc intel·ligent i no aprenia res, però el net del pobre era llest com una mustela i tot ho aprenia bé i depressa. Veuràs: bé han de tenir alguna ~~sa~~ aventatge els pobres. Això no vol pas dir que ~~tots~~ els rics hagin de ser obligatoriament ignorants i desaplicats. No, n'hi ha de ~~a~~ tots, com entre els pobres.

El propietari de la casa n'era tan de bestiola que no s'avergonyia de dir:

-No hi fa res que el noi no sigui massa savi. No hi fa res que no sàpiga geografia ni historia, ni gramàtica ni altres falornies. Jo no n'he sabut mai i m'he fet ric. Mentre sàpiga les quatre regles ja en té ben bé prou.

Ja veus quina mena de gent! Ja t'ho deia que a Catalunya hi ha de tot. Però no et pensis: arreu del món passa igual.

Doncs vet aquí que quan s'apropava ~~la festa dels~~ aquesta festa, que es la primera de l'any i encara té perfum i regust de Nadal, Dionís preguntà al seu avi:

-Aquest any tampoc no em portaran res els Reis?

L'avi, que els pocs diners que guanyava preferia esmerçar-los en l'escola, li respongué tristament:

-Em temo que no. Com que nosaltres en lloc de balcó tenim finestra, es veu que els Reis no hi estan per finestres.

I aquell vespre contà als tres artistes el que li havia dit el net, i afegí:

-Tanta alegria que tindria el menut si rebia la visita dels ~~res~~ reis.

Els tres artistes pensaren: N'hem de fer una de sonada. Hem de fer que aquest infant tan simpàtic rebi la visita d'uns Reis que mai no es recorden dels pobres.

I digueren al vell "model":

-No us ~~amoinen~~ amoinen, que nosaltres ho solucionarem.

~~Ja ho tenien tot. Es a dir, En tot no canviava el més important: les joguines que uns reis que es presentin sense joguines ni son reis ni son res. El què, que era molt lent.~~

~~les se van anar, que anaven a la discomoditat.~~

~~malint~~ L'escriptor, que, com que escrivia drames i comedies per a fer plorar i riure la gent, ~~i de tan en tan~~ ~~escribent-les~~, coneixia un sastre de teatre, i l'anà a trobar i li demanà que li deixés tres vestits de rei. El pintor, que no volia anar disfressat pel carrer, coneixia un senyor ric bona persona i li demanà que la nit de Reis li deixés un parell d'hores l'auto i el xofer.

Ja ho tenien tot. Es a dir, tot no, car mancava el més important: les joguines, que uns reis que es presentin sense joguines no son reis ni son rès.

El music, que ~~manchament~~ ~~manchament~~ era molt espavilat i totes se les pensava, digué:

-De les joguines me'n encarrego jo.

Els seus companys no savien pas com s'ho faria per a trobar les joguines pero estaven gairebé segurs de que les trobaria.

I la nit dels Reis, a les deu, se'n anaren a casa més aviat que les altres nits... Ei anaven més d'hora perquè tenien l'auto que els hi havien deixat, saps?... i es disfressaren amb els vestits de rei i amb les corones de cartó daurat amb purpurina. Un d'ells es posà una barba rossa, l'altre una de blanca i l'altre, que feia de rei negre, es pintà el rostre amb un suro cremat.

-I les joguines?-preguntaren al music els seus companys, després de riure i fer gatzara una estona en veure's habillats d'aquella manera.

- Jo soc home de paraula i les joguines ja son al carrer.

Baixaren l'escala molt poc a poc per no desvetllar els veïns. Les joguines no eren al carrer pero eren al balcó del propietari de la casa que, per a que tohom savés que era molt ric, n'havia comprat moltes i de les més bones.

El music, després de dir als seus amics que vigilessin que no passés ningú, es tregué la capa de rei, malgrat que feia molt fred, i grimpà al balcó com una mona, pero com una veritable, s'entén, i anà tirant les joguines als que ~~les esperaven~~ les esperaven al carrer i sense deixar-les tocar terra les posaven a l'automovil.

Abans de seguir endavant t'he de dir, Lucette, que robar es una cosa gens recomanable, pero aquella vegada ho era una mica perquè es tractava de donar una gran alegria a un nen pobre i fer-lo feliç. Per tan els tres artistes estaven segurs de no fer cap malifeta: savien que el nen desposseït tenia tots els luxes, totes les comoditats, i de joguines, en veure que les que havien deixat al balcó desapareixien tan misteriosament, podrien comprar-n'hi d'altres.

Quan el music s'hagué posat novament la capa reial pu-

jaren al cotxe i se'n anaren a casa d'un amic seu llibreter que, com aquell Garrell de Granollers del qual ja t'he parlat, la nit de Reis també venia joguines i canviaren les que havien robat per llibres de viatges i de Historia i d'art molt bellament il·lustrats, i una gran cartera de pell per anar a l'escola, i uns grans albums que contaven com vivien els homes i les besties i les plantes d'arreu del món, i una capça de compassos i una altra de llapiç de colors. I com que l'amic llibreter els hi havia donat diners, els posaren dintre de la cartera amb uns mots que deien: "Com que no hem volgut dur-te unes sabates per por de que t'anessin massa xiques o massa grans, t'adjuntem aquests diners per a que te'n compris unes que t'agradin". I signaven: "Els tres reis millors del món perquè sols regnen una nit".

¿ Em preguntes que perquè, en lloc de canviar-les, no donaven a Dionís les joguines que havien trobat al balcó i així s'haurien estalviat feina? Doncs ja t'ho diré: perquè com que el fill de l'amo ric i el net del vell pobre vivien a la mateixa casa s'hauria descobert la jogada i els artistes i el net i l'avi haurien pagat els plats trencats.

I es clar, dona. Els lladres han de pensar en tot.

Encara feren aturar el cotxe per a comprar torrons i neu-les i una ampolla de vi bò i en arribar a casa digueren al xofer:

- Ara ja te'n pots entornar i veste'n content perquè, sense saver-ho, aquesta nit has ajudat a fer una bona obra..

El vigilant, que es un home carregat de claus que vetlla tota la nit per a que no passi res de mal, en veure aquells homes vestits d'una manera tan estranya es pensava que somniava o que havia begut un xic massa, malgrat que això no li passava mai.

Pujaren l'escala fins l'últim pis i quan foren a la porta el music es tregué de la botxaca uns platerets que donà al pintor, una trompeta, que donà a l'escriptor i ell es quedà amb un timbal. Tots tres es posaren a tocar i a trucar a la porta.

Des de l'interior del pis preguntava l'avi amb una veu plena d'estranyesa:

- Quí hi ha?

I l'escriptor, estafent la veu responia amb una altra pregunta:

- Viu aquí un infant molt bon minyó que es diu Dionís?

- Sí, senyor- fou el vell ~~na~~ "model".

- Doncs obriu, que som els tres reis de l'Orient i el venim a veure.

L'avi obrí i els tres reis entraren i donaren les llepolies i els llibres i la cartera i l'ampolla de vi bò a l'avi

l'infant, que s'havia despertat i estava més content!

L'avi també n'estava i de tan que n'estava el ulls li espurnejaven. I com que havia conegut quí eren aquells reis volia besar-los-hi la mà, però ells no ho permeteren i se'n anaren perquè veien que també estaven si fa no fa tan entondrits com l'avi. I l'escriptor, abans d'anar-se'n, digué a l'infant: A

-Ja ho veus: malgrat no tenir balcó, els reis s'han recordat de tu. I de nosaltres. Saps què ens han dut a nosaltres? Una cosa molt bona: la teva alegria. La vida no es sempre alegre com avui ho serà per tu, però pensa ~~en~~ que si tenim una mica de coratge, sempre hi ha una nit o un dia que els reis truquen a la porta de casa, i això passa quan estem més amonats. Potser no arribaran la nit senyalada perquè els que ens vindran a veure son reis sense calendari. Però, en pots estar segur, una nit o altra vindran.